

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

TEMEL DİNÎ BİLGİLER

İslam 1

Ders Kitabı

Yazarlar

Aysun KUTBAY

Mithat BALA

Recep ÖZDEMİR

DEVLET KİTAPLARI

Ankara, 2025

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI NO : 9230
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ NO : 1916

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Dr. Tuğba VELİOĞLU

Dil Uzmanı

Sibel TOK

Program Geliştirme Uzmanı

Mustafa ÇALIŞKAN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Ahmet CANSIZ

Rehberlik Uzmanı

Murat UZUNOĞLU

Görsel Tasarımcı

Emel AYDIN

ISBN 978-975-11-7740-7

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 28/12/2023 tarih ve 118 sayılı Kurul kararı ile 2024/2025 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilmiştir.

Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

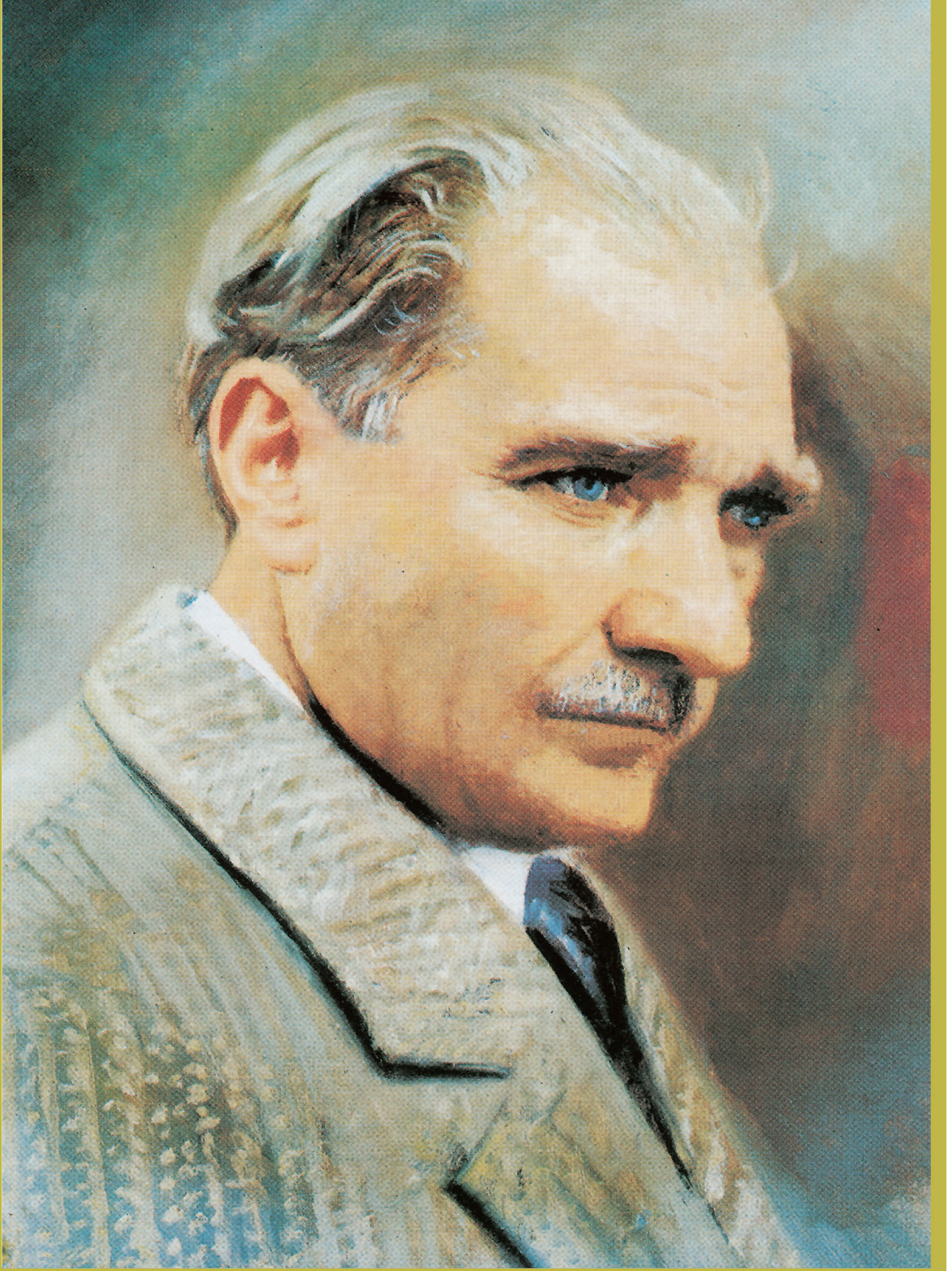
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaid bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Organizasyon Şeması	8
---------------------------	---

1. ÜNİTE: İMAN VE İNSAN

1. İman ve İslam	12
2. Kelimeitevhit ve Kelimeişehadet	14
3. İmanın İnsana Kazandırdıkları	17
4. İman Bakımından İnsanlar	19
5. Esmayhüsnaı Tanıyorum	23
Ünite Sonu Ölçme ve Değerlendirme Soruları	29

2. ÜNİTE: İBADET VE İNSAN

1. İmanın Göstergesi: İbadet	34
2. İbadetin Kabul Şartları	37
3. İbadet ve Salih Amel	41
4. İbadetlerin İnsana Kazandırdıkları	45
5. Esmayhüsnaı Tanıyorum	47
Ünite Sonu Ölçme ve Değerlendirme Soruları	51

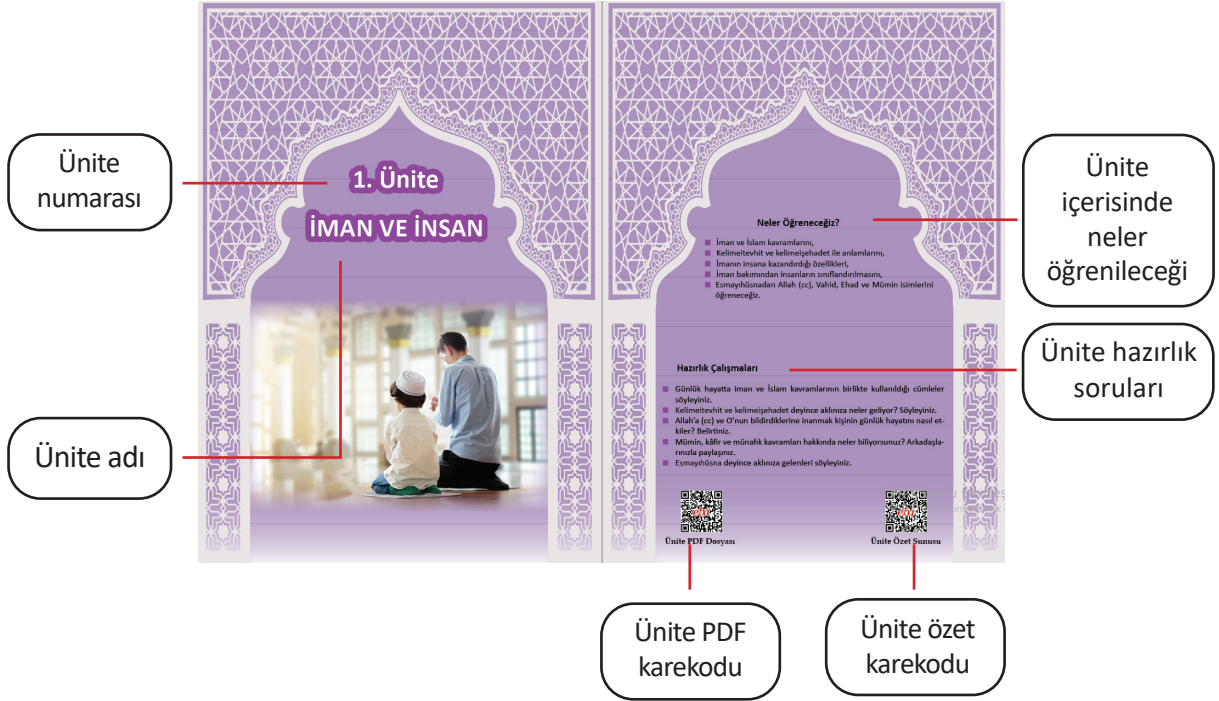
3. ÜNİTE: MÜMİNLERİN ÖZELLİKLERİ

1. Müminlerin Özü ve Sözü Doğrudur	56
2. Müminler Namazlarına Özen Gösterirler	59
3. Müminler İyiliği Emreder, Kötülüğü Engellerler	62
4. Müminler Yoksulun Hakkını Gözetirler	66
5. Müminler İsraftan ve Cimrilikten Sakınırlar	69
6. Esmayhüsnaı Tanıyorum	72
Ünite Sonu Ölçme ve Değerlendirme Soruları	77

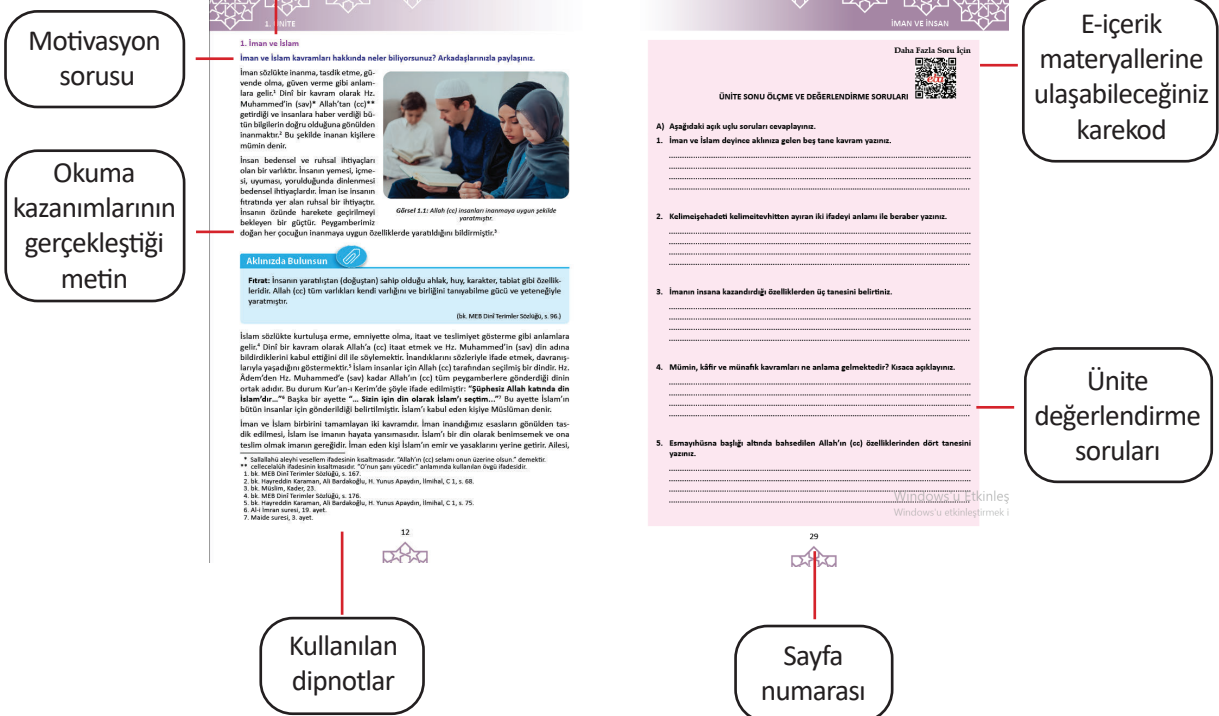
4. ÜNİTE: NEZAKET

1. İslam'ın Göstergesi: Nezaket	82
2. Kur'an-ı Kerim'den Nezaket Örnekleri	85
3. Peygamberimizden (sav) Nezaket Örnekleri	89
4. Geleneğimizden Nezaket Örnekleri	92
5. Esmayhüsnaı Tanıyorum	97
Ünite Sonu Ölçme ve Değerlendirme Soruları	101
SÖZLÜK	104
Cevap Anahtarı	108
Kaynakça	109
Görsel ve Genel Ağ Kaynakçası	111
Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası	112
Türk Dünyası Haritası	113

Organizasyon Şeması

Konu başlığı

Aklınızda Bulunsun

Sıra Sizde

Yazalım

Diyafram Oluşturalım

Yorumlayalım

Listeleyelim

Paylaşalım

Konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayan etkinlikler

Kitabınızda bulunan karekodları okutarak EBA'daki içeriklere ulaşabilirsiniz.

Kitap genelinde

- Kısaltmalarda Türk Dil Kurumunun Kısaltmalar Dizini,
- Konu ve kazanımlar ele alınırken Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) Dersi Öğretim Programı,
- Kavramlar, ayet ve sure isimlerinin yazımında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu,
- Ayet meallerinde Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları kullanılmıştır.

KISALTMALAR

as : aleyhisselam
bk. : bakınız
C : cilt
cc : cellecelalüh
çev. : çeviren
DiB : Diyanet İşleri Başkanlığı
ed. : editör
haz. : hazırlayan
Hz. : Hazreti

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
ra : radiyallahüanh / anha
s. : sayfa
sad. : sadeleştiren
sav : Sallallahü aleyhi vesellem
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
vd. : ve devamı, ve diğerleri

1. Ünite

İMAN VE İNSAN

Neler Öğreneceğiz?

- İman ve İslam kavramlarını,
- Kelimeitevhit ve kelimeişehadet ile anlamlarını,
- İmanın insana kazandırdığı özellikleri,
- İman bakımından insanların sınıflandırılmasını,
- Esmayihüsnadan Allah (cc), Vahid, Ehad ve Mümin isimlerini öğreneceğiz.

Hazırlık Çalışmaları

- Günlük hayatta iman ve İslam kavramlarının birlikte kullanıldığı cümleler söyleyiniz.
- Kelimeitevhit ve kelimeişehadet denilince aklınıza neler geliyor? Söyleyiniz.
- Allah'a (cc) ve O'nun bildirdiklerine inanmak kişinin günlük hayatını nasıl etkiler? Belirtiniz.
- Mümin, kâfir ve münafık kavramları hakkında neler biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Esmayihüsna denilince aklınıza gelenleri söyleyiniz.

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

1. İman ve İslam

İman ve İslam kavramları hakkında neler biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

İman; inanma, tasdik etme, güvende olma, güven verme gibi anlamlara gelir.¹ Dinî bir kavram olarak Hz. Muhammed'in (sav)* Allah'tan (cc)** getirdiği ve insanlara haber verdiği bütün bilgilerin doğru olduğuna gönülden inanmaktır.² Bu şekilde inanan kişilere mümin denir.

İnsan bedensel ve ruhsal ihtiyaçları olan bir varlıktır. İnsanın yemesi, içmesi, uyuması, yorulduğunda dinlenmesi bedensel ihtiyaçlardır. İman ise insanın fıtratında yer alan ruhsal bir ihtiyaçtır. İnsanın özünde harekete geçirilmeyi bekleyen bir güçtür. Peygamberimiz doğan her çocuğun inanmaya uygun özelliklerde yaratıldığını bildirmiştir.³

Görsel 1.1: Allah (cc) insanları inanmaya uygun şekilde yaratmıştır.

Aklınızda Bulunsun

Fıtrat: İnsanın yaratılıştan (doğuştan) sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat gibi özellikleridir. Allah (cc) tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneğiyle yaratmıştır.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 96.)

İslam sözlükte kurtuluşa erme, emniyette olma, itaat ve teslimiyet gösterme gibi anlamlara gelir.⁴ Dinî bir kavram olarak Allah'a (cc) itaat etmek ve Hz. Muhammed'in (sav) din adına bildirdiklerini kalp ile onaylayıp dil ile söylemektir. İnadıklarını sözleriyle ifade etmek, davranışlarıyla yaşadığını göstermektir.⁵ İslam insanlar için Allah (cc) tarafından seçilmiş bir dindir. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (sav) kadar Allah'ın (cc) tüm peygamberlere gönderdiği dinin ortak adıdır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: **"Şüphesiz Allah katında din İslam'dır..."**⁶ Başka bir ayette **"... Sizin için din olarak İslam'ı seçtim..."**⁷ Bu ayette İslam'ın bütün insanlar için gönderildiği belirtilmiştir. İslam'ı kabul eden kişiye Müslüman denir.

İman ve İslam birbirini tamamlayan iki kavramdır. İman inandığımız esasların gönülden tasdik edilmesi, İslam ise imanın hayata yansımasıdır. İslam'ı bir din olarak benimsemek ve ona teslim olmak iman gereğidir. İman eden kişi İslam'ın emir ve yasaklarını yerine getirir. Ailesi,

* Sallallahü aleyhi vesellem ifadesinin kısaltmasıdır. "Allah'ın (cc) selamı onun üzerine olsun." demektir.

** celcelalüh ifadesinin kısaltmasıdır. "O'nun şanı yücedir." anlamında kullanılan övgü ifadesidir.

1. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 167.

2. bk. Hayreddin Karaman, Ali Bardakoğlu, H. Yunus Apaydın, İlmihal, C 1, s. 68.

3. bk. Müslim, Kader, 23.

4. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 176.

5. bk. Hayreddin Karaman, Ali Bardakoğlu, H. Yunus Apaydın, İlmihal, C 1, s. 75.

6. Al-i İmran suresi, 19. ayet.

7. Maide suresi, 3. ayet.

komşuları ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde bu emir ve yasaklara dikkat eder. Hayatının her aşamasını İslam'ın koyduğu kurallara göre düzenlemeye çalışır.

İman ve İslam bir bütündür, birlikte anlam kazanır. Bu durum bir hadiste şöyle ifade edilmiştir:

Bir gün Hz. Muhammed (sav) arkadaşlarıyla otururken beyaz kıyafetli bir adam geldi. Onun yanına oturdu.

“Ey Muhammed (sav)! Bana İslam'ı anlat.” dedi.

H. Muhammed (sav) *“İslam Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman ve eğer gücün yetiyorsa hacca yerine getirmendir.”* diyerek cevap verdi. Sonra adam:

“Ey Muhammed (sav)! Bana imanı anlat.” dedi.

H. Muhammed (sav): *“İman Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, iyisi ve kötüsüyle kadere inanmandır...”* şeklinde karşılık verdi.

Sonra adam gitti. Orada bulunan arkadaşları H. Muhammed'e (sav) o adamın kim olduğunu sordu. H. Muhammed (sav) *“O, Cibril (Cebrail) idi. Size dininizi öğretmeye gelmişti.”*⁸ buyurdu. Hadiste Cebrail'in (as)*** iman ve İslam kavramlarını peş peşe sorması bu kavramların birbiriyle olan bağına gösterir.

Paylaşalım

TEVHİD

Varsın sen ey Rabbim, yine varsın, yine varsın

Aklımda, hayalimde ve duygumda yaşarsın!

Varlığınla, sıfatlarınla her yer dopdoludur

Varlığın da sıfatların da senin sonsuzdur...

...

Güç bir elindedir, ögeler bir elinde

Mimarın senin elindir, ezelin de ebedin de!

...

Ruhumda, beynimde ve kalbimde yaşarsın;

Varsın sen ey Rabbim, yine varsın, yine varsın.

(Hasan Akay, Cenab Şahabeddin, s. 141.)

Şair imanını hangi sözlerle ifade etmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

**Etkileşimli
Uygulama**

*** aleyhissalam ifadesinin kısaltmasıdır. “Allah'ın (cc) selamı üzerine olsun.” anlamındadır. Meleklerden ve peygamberlerden biri anıldığında söylenir.

8. bk. Müslim, İman, 1.

Yazalım

Aşağıda iman ve İslam ile ilgili bazı ifadeler yer almıştır. Verilen ifadelerden hangisinin iman hangisinin İslam ile ilgili olduğunu örnekteki gibi yazınız.

Gönülden inanıp
kabul etmek

İman

Allah'a (cc) inanmak

.....

İnancı hayata
yansıtmak

.....

Meleklerle inanmak

.....

Namaz kılmak

.....

Ahiret gününe
inanmak

.....

Oruç tutmak

.....

Kelime-i şehadet
getirmek

.....

Peygamberlere
inanmak

.....

Hacca gitmek

.....

Zekât vermek

.....

İlahi kitaplara
inanmak

.....

2. Kelimeitevhit ve Kelime-i şehadet

Kelimeitevhit ve kelime-i şehadetin hangi durumlarda söylendiğini biliyor musunuz? Bilgilerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kelimeitevhit ve kelime-i şehadet İslam inancının özünü oluşturur. İslam'ı kabul etmenin ilk şartı kelimeitevhiti veya kelime-i şehadeti inanarak söylemektir. Böylece insan, Allah'a (cc) ve O'nun peygamberi Hz. Muhammed'e (sav) olan inancını kalbinden diline taşımış olur.

Kelimeitevhit

Okunuşu: "Lâ ilâhe illallah / Muḥammedür rasulüllâh"

Anlamı: "Allah'tan (cc) başka ilah yoktur. Muhammed (sav) Allah'ın (cc) elçisidir." Kelimeitevhit ile Allah'tan (cc) başka ilah olmadığı ifade edilir. Aynı zamanda Hz. Muhammed'in (sav) Allah'ın (cc) elçisi olduğu dile getirilir.

Görsel 1.2: Kelimeitevhitin yazılı olduğu hat örneği

“Lâ ilâhe illallah.” ifadesi Allah’ın (cc) var ve bir olduğunu belirtir. O’ndan başka ilahın olmadığını ifade eder. Bu durum bir ayette şu şekilde ifade edilmiştir: **“Allah kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayandır...”**⁹ Allah’ın (cc) ortağı ve dengi yoktur. O hiçbir varlığa ihtiyaç duymaz. Allah (cc) eşsiz özelliklere sahip bir varlıktır. Bu durum İhlas suresinde şöyle belirtilmiştir: **“De ki: O, Allah’tır, bir tektir. Allah Samed’dir. (Her şey O’na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir.) O’ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir). Hiçbir şey O’na denk ve benzer değildir.”**¹⁰

“Muhammedür rasulüllâh.” ifadesiyle Hz. Muhammed’in (sav) Allah’ın (cc) peygamberi olduğu belirtilir. Allah (cc) her topluma insanları uyarması, emir ve yasaklarını bildirmesi için peygamber göndermiştir.¹¹ Allah’ın (cc) insanlara gönderdiği peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed’dir (sav). Bu durum Kur’an-ı Kerim’de **“... Fakat O, Allah’ın Resulü ve nebilerin sonuncusudur...”**¹² ayetiyle vurgulanmıştır.

Sıra Sizde

Aşağıda bazı kavramların anlamı verilmiştir. Harfleri karışık hâlde verilmiş kavramların doğru sıralanışını tablo içine yerleştiriniz.

İslam’ın en temel ilkesidir. Allah’ın (cc) varlığına ve birliğine inanmak bu inancı kabul etmektir.

V	H	T	İ	E	T

Duyularla idrak edilemeyen, varlığı kabul edilen ve kendisine ibadet edilen varlıktır.

A	İ	H	L

Allah (cc) tarafından kendisine yeni bir kitap gönderilen peygamberlerdir.

E	U	S	R	L

Kelimeîşehadet

Okunuşu: “Eşhedü ellâ ilâhe illallah / Ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlüh.”

Anlamı: “Ben şahitlik ederim ki Allah’tan (cc) başka bir ilah yoktur. Ben yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed (sav) Allah’ın (cc) kulu ve resulüdür.”

Ses Dosyası

Görsel 1.3: Kelimeîşehadetin yazılı olduğu hüsnühat örneği (Hattat: Hasan Çelebi)

9. Taha suresi, 8. ayet.

10. İhlas suresi, 1-4. ayetler.

11. bk. Nahl suresi, 36. ayet.

12. Ahzab suresi, 40. ayet.

Kelime-i şehadet de kelime-i tevhit olduğu gibi Allah'ın (cc) var ve bir olduğu, Hz. Muhammed'in (sav) Allah'ın (cc) peygamberi olduğu bildirilir. Bunun yanında kelime-i şehadet "eşhedü" ve "abdühû" ifadeleri yer alır. Eşhedü şahitlik yapmak, tanıklık etmek demektir. Şahitlik Allah'ın (cc) birliğine, emir ve yasaklarının doğruluğuna inanmak, Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğini kabul etmektir.¹³ Eşhedü ifadesiyle kişi İslam'ı kabul ettiğini insanlara duyurur. Abdühû ifadesi ise "O'nun kulu" anlamına gelir. Bu ifadeyle Hz. Muhammed'in (sav) Allah'ın (cc) kulu olduğu belirtilerek insani yönüne dikkat çekilir. Bu durum bir ayette şöyle ifade edilmiştir: **"De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir insanım. Şu var ki bana, ilahınızın, sadece bir ilah olduğu vahyolunuyor..."**¹⁴ Bu ayette Hz. Muhammed'in (sav) insanlar arasından seçilmiş bir kişi olduğu vurgulanır.

Yazalım

Muhammeden	illallah	Ve lâ ilâhe	enne
Lâ ilâhe	Elhamdülillâhi	Eşhedü	abdühû
ellâ	ve rasûlüh	illallah	Ve eşhedü
ilâhe	Allâhümme	Muhammedürresulüllâh	

Yukarıda verilen kelimelerden yararlanarak kelime-i tevhit ve kelime-i şehadetin okunuşlarını yazınız.

Kelime-i tevhit:

.....

.....

Kelime-i şehadet:

.....

.....

Kişinin kalbinde olanı sadece Allah (cc) bilir.¹⁵ Bir kimsenin Müslüman olduğunu söylemesi ve davranışlarıyla göstermesi gerekir. Kişinin kelime-i şehadeti dil ile söylemesi çevresindeki insanların onun Müslüman olduğuna tanık olması için yeterlidir. Ancak kişinin gerçek anlamda mümin ve Müslüman olması için kelime-i şehadeti dili ile söylemesi yetmez, ona kalpten de inanması gerekir. Ayrıca kişi kelime-i şehadeti ömründe bir defa söylemekle yetinmemelidir. Kelime-i şehadeti anlamı ile düşünüp tekrar etmelidir.

13. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 336.

14. Kehf suresi, 110. ayet.

15. bk. Fâtır suresi, 38. ayet.

Sıra Sizde

Aşağıda kelimeitevhit ve kelimeişehadet ile ilgili 5N1K soruları verilmiştir. Soruların cevaplarını yazınız?

KİM	Kelimeitevhit ve kelimeişehadeti kimlerin getirmesi gerekir?
NE ZAMAN	Kelimeitevhit ve kelimeişehadet ne zaman söylenir?
NİÇİN	Kelimeitevhit ve kelimeişehadeti niçin söylemek gerekir?
NASIL	Kelimeitevhit ve kelimeişehadeti nasıl okumak gerekir?
NEDEN	Kelimeitevhit ve kelimeişehadette neden bahsedilir?
NEREDE	Kelimeitevhit ve kelimeişehadet nerede söylenmelidir?

3. İmanın İnsana Kazandırdıkları

İnsan imanını hayatına yansıtmak için neler yapmalıdır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah (cc) insanı en güzel şekilde yaratmış,¹⁶ ona diğer varlıklardan farklı özellikler vermiştir. Akıl, irade ve sorumluluk bilinci insanı diğer varlıklardan ayıran önemli özelliklerdendir. Yaradılışında inanma ihtiyacı olan insan, aklını ve iradesini kullanarak çeşitli tercihlerde bulunur. Bu tercihlerden biri de insanın Allah'a (cc) yönelmesini ve inanmasını sağlar.

Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de insanlara kendini tanıtmış, özellikleri hakkında bilgiler vermiştir.¹⁷ İnsanların kendisine inanmasını ve ilah olarak kabul etmesini istemiştir. İnanan insanlar da şahitlik ederek bunu kabul etmiştir.¹⁸ Allah'ın (cc) varlığını kabul eden insan O'nu sevmeye başlar. Allah (cc) sevgisi kalbe yerleşmeye başladığında inanan insan O'na itaat etmeye, O'nun emirlerini yerine getirmeye, yasaklarından da uzak durmaya gayret gösterir. Yalnızca O'na dayanıp güvenir. Allah'ın (cc) kendisini her an gördüğünü ve duyduğunu bilerek hareket eder. Allah'ın (cc) sevgisini kazanmak için çaba gösterir. İncasına uygun bir şekilde yaşamaya gayret eder. Söylediği sözlerde, yaptığı işlerde bütün niyet ve isteklerinde O'nun rızasına uygun davranmaya çalışır. Düşüncelerinde, konuşmalarında edep ve terbiye sınırını aşmamaya dikkat eder. Davranışlarıyla etrafındaki insanlara örnek olur.

16. bk. Tin suresi, 4. ayet.

17. bk. Bakara suresi, 255. ayet.

18. bk. Araf suresi, 172. ayet.

İnsan sınırlı bir varlıktır. Her şeye gücünün yetmeyeceğini bilir. Gücünün yetmediği, üstesinden gelemediği durumlarda kendini emniyete almak ister. Kendisine güven verecek güçlü ve kudretli bir varlığa sığınma ihtiyacı duyar. Bu ihtiyacını dua ederek Allah'tan (cc) yardım isteyerek karşılar.

Paylaşalım

“Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız...”

(Al-i İmran suresi, 191. ayet.)

Verilen ayete göre Allah’a (cc) iman eden kişilerden beklenen davranışlar nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dua; kişinin Allah’tan (cc) yardım dilemesi, O’na yalvarması, durumunu Allah’a (cc) bildirmesidir. Sınırlı ve sonlu olan insanın sonsuz güç ve kudret sahibi olan Allah (cc) ile iletişim kurmasıdır.¹⁹ Dua eden kişi samimi olmalı, yürekten dua etmelidir. Allah’ın (cc) huzurunda olduğunu bilmeli, ağzından çıkan sözlere dikkat etmelidir.

İnanan kişi dua sayesinde Allah (cc) ile sürekli iletişim hâlinde olur. Kendini yalnız ve çaresiz hissetmez. Ümitsizliğe kapılmaz. Sıkıntı ve zorluklar karşısında Allah’ın (cc) yardım edeceğini bilir. Kendini güvende hisseder. Böylece daha huzurlu ve mutlu olur. Allah (cc) bir ayette şöyle buyurmuştur: **“Kullarım beni senden sorarlarsa (bilsinler ki) gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince dua edenin duasına cevap veririm...”**²⁰

Allah’a (cc) inananlar tüm insanların Hz. Âdem’in çocukları olduğunu bilir. Bu nedenle insanlar arasında ırk, renk, dil ve din ayrımı yapmaz. Yaratılan her varlığı sever. Onların haklarına saygılı davranır. Kendisine yapılmasını istemediği bir davranışı başkasına yapmaz. Ayrıca bütün Müslümanların birbirlerinin kardeşi olduğunu bilir.

Görsel 1.4: İnanan insan Allah’a (cc) her yerde dua eder.

Görsel 1.5: Tüm insanlar Hz. Âdem’in soyundan gelir.

19. bk. Osman Cilacı, “Dua”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 9, s. 529.

20. Bakara suresi, 186. ayet.

21. Ebu Davud, Sünnet, 15.

22. Ahmed bin Hanbel, Müsned, 1, 403.

İnanan insan ahlakı güzel olan insandır. İmanın kendisine güzel ahlaki değerler kazandırdığını bilir. Bu güzelliklerin Allah (cc) tarafından verildiği bilinciyle hareket eder. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde “Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır.”²¹ buyurmuştur. Mümin güzel ahlak sahibi olmak için çaba gösterir ve dua eder. Bu konuda Hz. Muhammed (sav) şöyle dua etmiştir: “Allah’ım, yaratılışımı güzel yaptığın gibi ahlakımı da güzelleştir.”²²

Yazalım

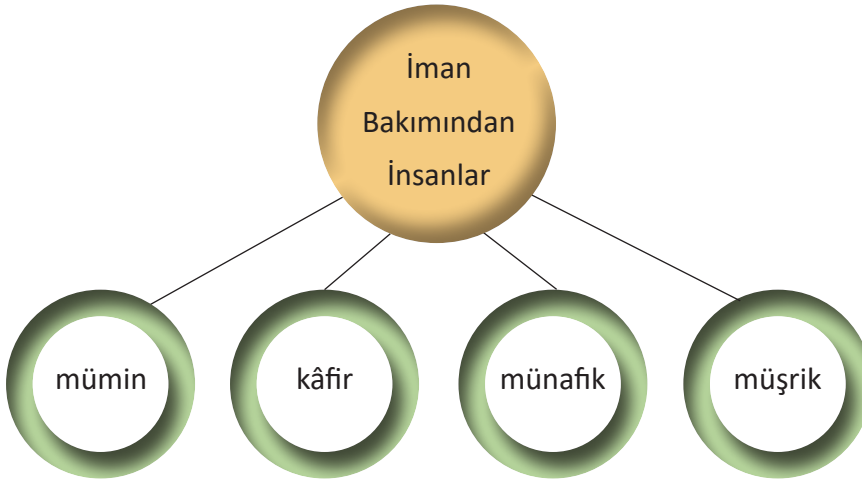
İmanın insana kazandırdığı özellikler nelerdir? Yazınız.

-
-
-
-
-

4. İman Bakımından İnsanlar

Kur’an-ı Kerim’de insanlara inanç bakımından hangi isimlerle hitap edildiğini biliyor musunuz? Bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah (cc) Kur’an-ı Kerim’de insanları inanma konusundaki tutum ve davranışlarına göre çeşitli isimlerle sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmanın sebebi Allah’ın (cc) insanları inanma veya inkâr konusunda serbest bırakmış olmasıdır.²³ Bu durum bir ayette şöyle belirtilmiştir: “**De ki: Ey insanlar, size Rabbinizden gerçek (Kur’an) gelmiştir. Artık kim doğru yola girerse ancak kendisi için girer. Kim de sapsa ancak kendi aleyhine sapsa...**”²⁴ Kur’an-ı Kerim’de insanlara inanışlarına göre mümin, kâfir, münafık ve müşrik şeklinde çeşitli isimler verilmiştir.

Etkileşimli
Uygulama

23. bk. Kehf suresi, 29. ayet.

24. Yunus suresi, 108. ayet.

Mümin; iman eden, gönülden bağlanan, güven veren, güvene kavuşturan kimse anlamlarına gelir. Dinî bir kavram olarak Allah (cc) katından peygamberler aracılığıyla gelen her şeyi tereddütsüz doğrulayan ve kabul eden kişidir.²⁵

Mümin Allah’a (cc) ve Hz. Muhammed’in (sav) Allah’tan (cc) getirdiği emir ve yasaklara itaat eder. Allah’a (cc) ve O’nun ilkelerine bağlı kalacağına söz verir. Yaşadığı sürece bu söze bağlı kalmaya çalışır. Mümin sorumluluklarının bilincinde olan insandır. Sorumluluk müminin hayatına yön verir. Mümini amaçsız yaşamaktan kurtarır. Belirli amaçlar doğrultusunda yaşamaya yönlendirir. İnanan insan yaşı ne olursa olsun inancına uygun, vatanına ve milletine faydalı olacak işler yapmaya gayret eder. Fikir ve eserleriyle güzel işler ortaya koymaya çalışır.

Görsel 1.6: Mümin yararlı işler yapan kişidir.

Yorumlayalım

H. Muhammed (sav) müminleri şöyle tarif etmiştir:

“Mümin bal arısına benzer; güzel şeyler yer, güzel şeyler üretir, (güzel yerlere) konar, (konduğu yeri de) kırmaz ve bozmaz.”

(Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2, 199.)

“... Mümin altın parçasına benzer, sahibi ona körükle üflese bile değişmez ve azalmaz...”

(Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2, 199.)

“Mümin hurma ağacına benzer. Her zaman meyve verir ve yaprakları da hiçbir zaman dökülmez.”

(Buhari, Edeb, 89.)

“Mümin yeşil ekine benzer. Rüzgârla eğilir (fakat yıkılmaz). Rüzgâr sakinleştiğinde yine doğrulur. İşte mümin de böyledir, o da bela ve musibetler sebebiyle eğilir (fakat yıkılmaz).”

(Buhari, Tevhid, 31.)

Verilen hadisleri müminlerde bulunması gereken özellikler açısından yorumlayınız.

25. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 259.

Kâfir; sözlükte Allah'ın (cc) varlığını ve birliğini inkâr eden kimse anlamına gelir. Müslüman olmayanlara verilen bir isimdir.²⁶ Dinî bir kavram olarak Allah'ın (cc) varlığını, birliğini ve gönderdiği hükümleri inkâr eden, Allah'ın (cc) peygamberlerini ve kitaplarını reddeden kimsedir.²⁷

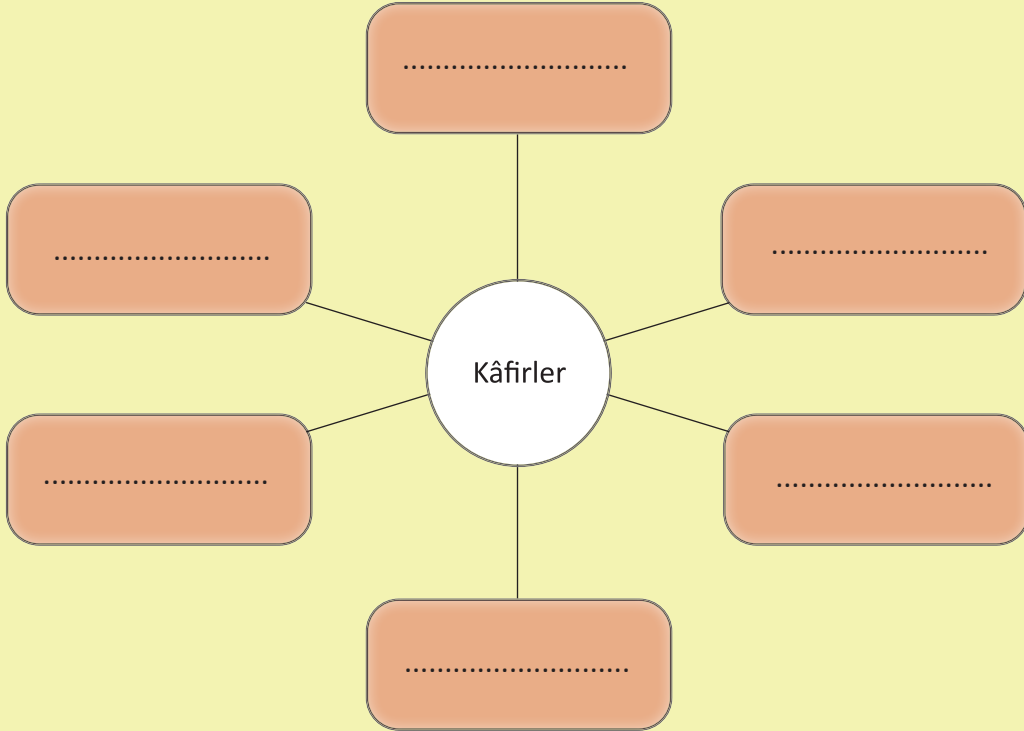
Allah (cc) insanlardan kendisine inanmalarını istemiş, onlara emir ve yasaklarını bildirmek için peygamberler göndermiştir. Bazı insanlar Allah'a (cc) ve gönderdiği peygamberlere iman etmiştir. Bazı insanlar da inkâr etmiştir. İnkâr edenlerin hepsi Kur'an-ı Kerim'de kâfir olarak nitelendirilmiştir. Bu durum bir ayette şöyle vurgulanmıştır: **“Şüphesiz Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah'a inanıp peygamberlerine inanmayarak ayırım yapmak isteyenler, (Peygamberlerin) kimine inanırız, kimini inkâr ederiz.’ diyenler ve böylece bu ikisinin (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya işte onlar gerçekten kâfirlerdir...”**²⁸

Hız. Muhammed (sav) “Ben Müslümanım!” diyen birine “kâfir” denilmesini yasaklamıştır.²⁹ Ancak inkârcı olduğunu açık bir şekilde söyleyen ve davranışlarıyla da bunu gösteren kişi kâfir olarak nitelenir. Ayrıca içerdiği olumsuz anlamdan dolayı müminlere şaka amaçlı da olsa kâfir diye hitap edilmez.

Diyagram Oluşturalım

Öğrendiğiniz bilgilerden hareketle kâfirlerin bazı özelliklerini gösteren bir diyagram oluşturunuz.

26. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 1265.

27. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 191.

28. Nisa suresi, 150-151. ayetler.

29. bk. Buhari, Edeb, 44.

Münafık; insanların arasını bozan, toplumu karıştıran, dinî kurallara inanmadığı hâlde inanmış gibi görünen, iki yüzlü kimse anlamlarına gelir.³⁰ Dinî bir kavram olarak kalbiyle inanmadığı hâlde diliyle Müslüman olduğunu söyleyen kimsedir. Münafıklar genellikle Müslüman toplumlarda bulunan kişilerdir. Müslüman gibi gözükerek kendilerini gizlerler. Menfaatleri gereği iman ettiklerini söylerler. İnanıyormuş gibi görünür ve davranırlar. Buna göre münafıkların bazı özellikleri şunlardır:

- Allah'ın (cc) ayetlerini ciddiye almazlar.
- İslami değerlerle alay ederler.
- Kişiliklerini açıkça ortaya koymazlar.
- İnkârcılardan yana tavır sergilerler.³¹

Bir ayette münafıklarla ilgili şöyle buyrulmuştur: **“İnsanlardan inanmadıkları hâlde ‘Allah’a ve ahiret gününe inandık.’ diyenler de vardır. Bunlar Allah’ı ve müminleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir.”**³²

Listeleyelim

Hiz. Muhammed (sav) bazı hadislerinde münafıkların özelliklerini saymıştır. Bir hadisinde *“Münafığın alameti üçtür: Konuşunca yalan söyler, söz verince sözünde durmaz, kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder.”* buyurmuştur.

(Buhari, Vesaya, 8.)

Verilen hadisten hareketle münafıkların özelliklerini listeleyiniz.

-
-
-

Müşrik; Allah’a (cc) ortak, yardımcı ve eş koştan kimse anlamlarına gelir. Aynı anlama gelen şirk kelimesinden türemiştir.³³ Müşrikler, Allah’a (cc) inandığını söylediği hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah’ın (cc) dışında birtakım güçlere bağlarlar. Allah’ın (cc) ortağı veya benzeri olduğuna inandıkları bu güçleri kutsallaştırırlar.³⁴ Yaptıkları ibadetleri Allah’tan (cc) başka inandıkları güçlerin rızasını kazanmak için yaparlar.

Kur’an-ı Kerim’de Allah’ın (cc) bir ve eşsiz olduğu, O’ndan başka ilahın olmadığı belirtilir. İbadetlerin yalnız Allah (cc) için yapılması gerektiği ifade edilir. Bir ayette şöyle buyrulmuştur: **“İşte sizin Rabbiniz Allah. O’ndan başka hiçbir ilah yoktur. O her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise O’na kulluk edin. O her şeye vekildir (her şeyi yöneten, görüp gözetten).”**³⁵

30. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 1727.

31. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 262.

32. Bakara suresi, 8-9. ayetler.

33. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 1736.

34. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 268.

35. Enam suresi, 102. ayet.

Kur'an-ı Kerim'de geçen Ehlikitap ifadesi ilahi bir kitaba inananlar anlamına gelir. Bu ifade Müslümanlar dışında kendilerine ilahi bir kitap gönderilmiş olan Yahudiler ve Hristiyanlar için kullanılır.³⁶ Ehlikitap, Hz. Muhammed'e (sav) ve onun Allah'tan (cc) getirdiklerine inanmayan kimselerdir. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de Ehlikitap'a çeşitli uyarılarda bulunmuştur. Bir ayette şöyle buyrulmuştur: **"De ki: Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin. Yalnız Allah'a ibadet edelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin..."**³⁷

Allah (cc) gönderdiği bazı peygamberlere kitap indirmiştir. Kur'an-ı Kerim'den önce gönderilen kutsal kitaplar Tevrat, Zebur ve İncil'dir. Bu üç kitap zaman içinde asli özelliklerini kaybetmiş ve bozulmuştur. Bu kitaplara inanan ve okumaya devam eden Yahudileri ve Hristiyanları müşriklerden ayırmak için Kur'an-ı Kerim'de Ehlikitap ifadesi kullanılmıştır.³⁸

Sıra Sizde

Verilen kavramları örnekte olduğu gibi uygun ifadeler ile eşleştiriniz.

mümin	kâfir	münafık	müşrik	Ehlikitap	Zebur
-------	-------	---------	--------	-----------	-------

Allah'a (cc)

inanan, Müslümanlar dışındaki Yahudiler ve Hristiyanlar.

inanan.

imanda iki yüzlü davranan.

inanmayan, inkâr eden.

ortak koştan.

Ehlikitap

5- Esmayihüsna'yı Tanıyorum

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden hangilerini biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah'a (cc) inanan her insan kâinatın bir yaratıcısı ve yöneticisinin olduğunu bilir. Bu yaratıcının da Allah (cc) olduğunu kabul eder. Allah (cc) için yer, şekil ve zaman söz konusu değildir. O, gözle görülemediği gibi diğer duyu organlarıyla da algılanamaz. Allah (cc) ancak kâinat ve insanlarla olan ilişkisi bakımından tanınabilir. Bundan dolayı Esmayihüsna yaratıcının tanınması açısından önemlidir.

36. bk. Remzi Kaya, "Ehlikitap", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 10, s. 516.

37. Al-i İmran suresi, 64. ayet.

38. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 68.

Esmayihüsna Allah'ı (cc) en güzel şekilde tanımlayan Allah'a (cc) ait isimler anlamına gelir.³⁹ Kendisinin güzel isimlerinin olduğunu bizzat Allah (cc) bildirmiştir. Bir ayette **“En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin...”**⁴⁰ buyrulmuştur. Esmayihüsna'da geçen isimleri bilmek, anlamları hakkında düşünmek gerekir. Bu isimler Allah'ı (cc) daha yakından tanımamızı sağlar.

Esmayihüsna'yı bilmek Allah'ın (cc) yüceliğini kavramaya yardım eder. Kalplere huzur ve mutluluk verir. Yapılan duaların kabul olmasına vesile olur. Hz. Muhammed (sav) dualarına Allah'ın (cc) güzel isimleriyle başlamıştır.⁴¹

Allah (cc)

Esmayihüsna'nın içerdiği tüm isimlerin anlamlarını kendisinde toplayan yaratıcının en özel ismidir.⁴²

Allah'ın (cc) zatı ve özellikleri insanlar tarafından tam olarak bilinemez. O'nu yarattığı varlıklar ile bu varlıklar üzerinde işaret ettiği isimleri ve sıfatlarıyla tanıyabiliriz. Yaratılan her varlık Allah'ın (cc) isimlerine, sıfatlarına ve zatına işaret eder.⁴³

Allah (cc) ismi sadece O'na ait bir isimdir. Başka bir varlığa Allah (cc) ismi verilemez. Allah (cc) isminin çoğulu olmaz. Allah (cc) isminin başka dillere çevirisi yapılamaz. Her dilde aynı şekilde okunur. Kur'an-ı Kerim'de Allah (cc) ismi ile beraber ilah, mevla, Rab gibi isimler de Allah (cc) için kullanılmıştır.⁴⁴

Görsel 1.7: Allah (cc) isminin hat örneği

Allah (cc) kâinatın ve içinde bulunan tüm varlıkların yaratıcısıdır. Allah'ın (cc) bir şeyi yaratmak ve yapmak için herhangi bir maddeye, alete ve süreye ihtiyacı yoktur. Allah (cc) yarattığı tüm varlıkları idare edendir. Bir ayette **“... Yaratmak da emretmek de yalnız O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir.”**⁴⁵ buyrulmuştur.

Allah (cc) kâinatın yöneticisidir. O, kâinatın bir düzen içinde devam etmesini sağlar. O mükemmel bir varlıktır. O'na benzer hiçbir varlık yoktur. Allah'ın (cc) insanlar tarafından doğrudan doğruya görülmesi mümkün değildir.⁴⁶

Bir Ayet

Konu ile ilgili bir ayette şöyle buyrulmuştur: **“De ki: (Rabbinizi) ister Allah diye çağırın ister Rahman diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihayet en güzel isimler O'nundur...”**⁴⁷

39. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 78.

40. Araf suresi, 180. ayet.

41. bk. Bekir Topaloğlu, “Esmâ-i Hüsnâ”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 11, s. 404.

42. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 16.

43. bk. İsmail Karagöz, Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları esma-i hüsnâ, s. 98.

44. bk. Hayreddin Karaman, Ali Bardakoğlu, H. Yunus Apaydın, İlmihal, C 1, s. 85.

45. Araf suresi, 54. ayet.

46. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 16.

47. İsra suresi, 110. ayet.

Bir Hadis

Konu ile ilgili Hz. Muhammed (sav) şöyle buyurmuştur: *“Bana yeten, beni barındıran, beni yediren ve içiren, bana iyilik edip (iyiliğini) arttıran, bana nimet verip (nimetini) bollaştıran Allah’a hamdolsun. Her hâl ve durumda Allah’a hamdolsun. Her şeyin Rabbi, hükümdarı ve ilahı olan Allah’ım!...”*⁴⁸

Paylaşalım

ALLAH SEVGİSİ

Vatan, millet ne demektir bilmeden,
O sevgiyi kalbinize kim verdi?
Babanızdan güzel bir şey isterken,
Gönlünüze kim koyuyor ümîdi?

Akşam-üstü karanlıklar içinden
Milyonlarca yıldızı kim parlatır?
İşte bütün bu şeyleri düşünen,
Yapan, eden, yaradan hep Allah’tır!

(İbrahim Alâeddin Gövsa, Çocuklar İçin Dinî Şiirler, s. 53-54.)

Şiirde Allah’ın (cc) hangi özelliklerinden bahsedilmektedir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Vahid

Allah’ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Vahid zâtında, isim ve sıfatlarında eşi ve benzeri bulunmayan, tek olan anlamına gelir.⁴⁹ Allah (cc) dışında hiçbir varlık Vahid olma özelliğine sahip değildir. Allah (cc) bir ve tek olan varlıktır. O’nun benzeri olmadığı gibi ortağı da yoktur.

Bir Ayet

Vahid ismi Kur’an-ı Kerim’de şöyle geçmektedir: **“Sizin ilahınız, bir tek ilahtır. O’ndan başka ilah yoktur. O, Rahman’dır, Rahîm’dir.”**⁵⁰

Bir Hadis

Vahid ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: *“Allah’tan başka ilah yok, yalnız O vardır. Şeriki (ortağı) yoktur. Mülk O’nundur. Hamd da O’na mahsustur ve O her şeye kadirdir. Allah’a hamd eder, Allah’ı tespih ederim. Allah’tan başka ilah yok ve Allah en büyüktür, Allah’a dayanmaktan başka kuvvet ve kudret yoktur...”*⁵¹

Görsel 1.8: el-Vahid isminin hat örneği

48. Ebu Davud, Edeb, 97-98.

49. bk. İsmail Karagöz, Ayet ve Hadisler Işığında Allah’ın İsim ve Sıfatları esma-i hüсна, s. 105.

50. Bakara suresi, 163. ayet.

51. Buhari, Teheccüd, 21.

Yazalım

Vahid isminin baş harfleriyle kâinatın yaratıcısı Allah'ı (cc) anlatan bir şiir yazınız.

V.....

A.....

H.....

İ.....

D.....

Ehad

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Ehad; bir ve tek olan, benzeri ve dengi bulunmayan anlamlarına gelir.⁵²

Ehad ismi Allah'ın (cc) her zaman var olduğu gerçeğinin ifadesidir. Allah (cc) ortağı ve benzeri bulunmaması itibarıyla tek olan varlıktır.⁵³ Allah (cc) kâinatı tek başına yaratmıştır. Yaratmış bu kâinatı tek başına idare etmektedir. Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde Allah'ın (cc) Ehad ismine vurgu yapılmıştır.⁵⁴

Allah'ın (cc) Ehad ismi ile Vahid ismi benzer anlamlara gelen isimlerdir. Her iki isim de Allah'ın (cc) birliğine ve tek ilah olduğuna vurgu yapar. Bu isimler Allah'ın (cc) ezeli ve ebedî yönüne işaret eder. Daha açık bir ifadeyle Allah'ın (cc) başlangıcı bulunmadığı gibi sonunun da olmadığını belirtir.

Bir Ayet

Ehad ismi Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: **“De ki: O, Allah'tır, bir tektir.”**⁵⁵

Bir Hadis

Ehad ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: *“... Sen Evvelsin, senden önce hiçbir şey yoktur. Sen Ahirsin, senden sonra da hiçbir şey olmayacaktır. Zahir (varlığı delillerle apaçık olan) sensin, varlığı seninkinden daha aşikâr hiçbir şey yoktur...”*⁵⁶

Görsel 1.9: el-Ehad isminin hat örneği

52. bk. Bekir Topaloğlu, “Ahad”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 1, s. 483.

53. bk. İsmail Karagöz, Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları esma-i hüsnâ, s. 108.

54. bk. Nahl suresi, 22. ayet; Hac suresi, 34. ayet; İbrahim suresi, 52. ayet.

55. İhlas suresi, 1. ayet.

56. Tirmizi, Deavat, 19; Müslim, Zikir, 61.

Diyagram Oluşturalım

ALLAH

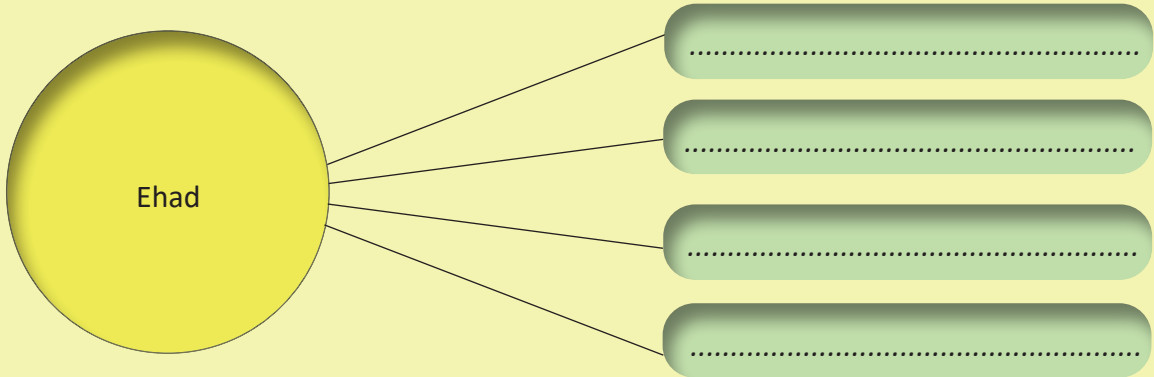
Yeri, göğü yaratan,
Ağaçları donatan,
Çiçekleri açtıran
Bir Allah'tır, bir Allah!

...

Doyuran her hayvanı,
Yaşatan her insanı,
Koruyan şu vatani:
Bir Allah'tır, bir Allah!

(Sabri Cemil Yalkut, Çocuklar İçin Dinî Şiirler, s. 58.)

Şiirde bir olan Allah'ın (cc) bazı özellikleri verilmiştir. Bu özellikleri gösteren bir diyagram oluşturunuz.

Mümin

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Mümin; kullarına verdiği sözde sadık olan, kalplerde iman nurunu veren ve kullarını her türlü korkudan kurtarıp güvenliğe kavuşturan anlamlarına gelir.⁵⁷

Mümin olan Allah (cc) yarattığı kullarına güven veren, onların emniyetinde olmasını sağladır.⁵⁸ Allah (cc) kendisine sığınan kullarını daima koruyup kollar. Onların güven içinde olmasını sağlar. Allah (cc) kullarının hem bu dünyada hem de ahirette en büyük yardımcısıdır. O kullarını hiçbir zaman yalnız bırakmaz. Müminler de Allah'a (cc) güvenmesi gerektiğini bilir.

Görsel 1.10: el-Mümin isminin hat örneği

57. bk. Bekir Topaloğlu, "Mü'min", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 31, s. 556.

58. bk. İsmail Karagöz, Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları esma-i hüсна, s. 314.

Bir Ayet

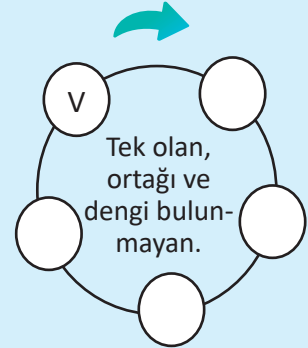
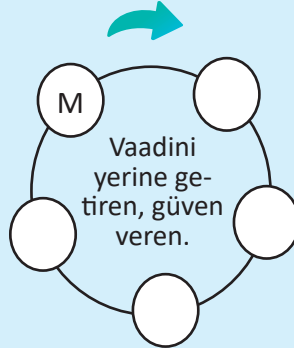
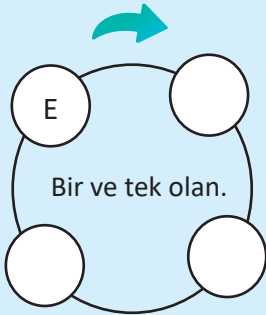
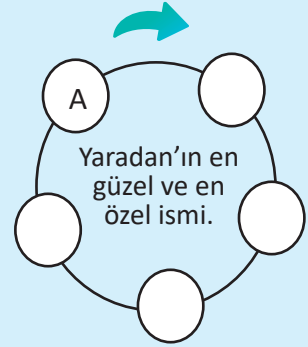
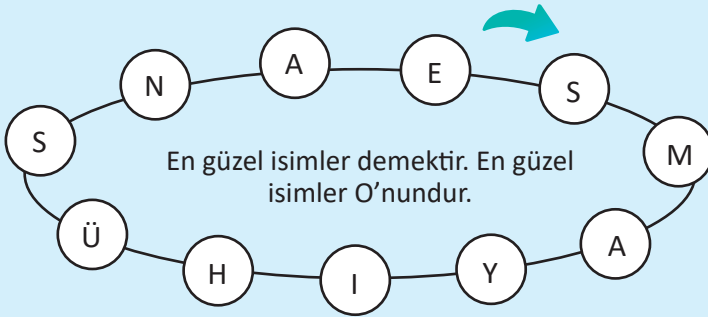
Mümin ismi Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: **"O, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. Egemenliğin mutlak sahibidir, her türlü eksiklikten uzaktır. Esenlik verendir, güven sağlayan ve kendisine güvenilendir. Görüp gözeten ve yönetendir, üstündür. İradesine sınır yoktur, büyüklükte eşi olmayandır. Allah onların yakıştırdıkları ortaklardan tamamıyla münezzehtir."**⁵⁹

Bir Hadis

Mümin ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: *"Allah'ım! Kendimi sana teslim ettim. İşimi sana havale ettim. Azabından korkup sevabını umup sırtımı sana dayadım. Senden (azabından) korunmanın ve güvende olmanın tek yolu, ancak sana (rahmetine) sığınmaktır. İndirdiğin kitabına ve gönderdiğin Nebi'ye inandım..."*⁶⁰

Yazalım

Aşağıda esmayihüsnada yer alan bazı isimler verilmiştir. Bu isimlerin anlamları daire içinde yer almaktadır. Ok yönünde harfleri takip ederek anlamı verilen isimleri örnekteki gibi yazınız.

Etkileşimli
Uygulama

59. Haşr suresi, 23. ayet.

60. Tirmizi, Deavat, 121.

Daha Fazla Soru İçin

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

A) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İman ve İslam deyince aklınıza gelen beş tane kavram yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Kelime-i şehadetî kelime-i tevhîdten ayıran iki ifadeyi anlamı ile beraber yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. İmanın insana kazandırdığı özelliklerden üç tanesini belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

4. Mümin, kâfir ve münafık kavramları ne anlama gelmektedir? Kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

5. Esmâ-i Hüsnâ başlığı altında bahsedilen Allah'ın (cc) özelliklerinden dört tanesini yazınız.

.....

.....

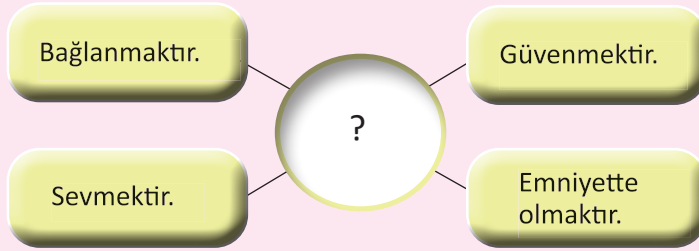
.....

.....

B) Aşağıdaki soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1.

Soru işareti ile gösterilen yere aşağıdaki kavramlardan hangisi getirilmelidir?

- A) Fitrat B) İman C) İslam D) Kâfir

2. Bir kişinin İslam'a girerken attığı ilk adımdır. Onun ifade ettiği sözleri söyleyen kişi iman etmiş ve İslam'a girmiş olur.

Verilen metinde aşağıdakilerin hangisinden bahsedilmektedir?

- A) Ehlikitap B) Esmayihüsna
C) Kelimeişhadet D) Manevi ihtiyaçlar

3. Aşağıdakilerden hangisi imanın insana kazandırdığı özelliklerden biri değildir?

- A) Kişinin daha uzun ömürlü olmasını sağlar.
B) Kişiye güzel ahlaki değerler kazandırır.
C) Yaradan'a sığınma ihtiyacı hissettirir.
D) İnsanın ümitsizliğe düşmesini engeller.

4. İnsanların, evrenin ve canlıların yaratılışı ile ilgili farklı düşünce ve inançları şöyledir:

- I. Evrenin ve içinde yaşayan canlıların yaratıcısının bir ve tek olduğuna inananlar.
II. Evrenin ve canlıların tesadüfen oluştuğuna ve bir yaratıcısının olmadığına inananlar.
III. Bir yaratıcının olduğunu bilen fakat O'nun yanında başka varlıklara da inananlar.
IV. Evrenin ve canlıların yaratıcısının olduğunu dile getiren ancak buna kalben inanmayanlar.

Yukarıda özellikleri verilen insan davranışlarının iman bakımından karşılığının doğru sıralanışı hangisidir?

	I	II	III	IV
A)	Kâfir	Mümin	Münafık	Ehlikitap
B)	Mümin	Kâfir	Müşrik	Münafık
C)	Müşrik	Mümin	Münafık	Kâfir
D)	Mümin	Kâfir	Münafık	Ehlikitap

5. Aşağıdakilerden hangisi esmayhüsna ile ilgili değildir?

- A) Allah'ın (cc) bütün isimlerini ifade eder.
- B) Allah'ın (cc) daha yakından tanınmasına vesile olur.
- C) Kur'an-ı Kerim'de bu isimlerden bahsedilir.
- D) Yaratılan tüm varlıklar için de kullanılır.

C) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadenin doğrusunu yazınız.

1. () İslam insanlara hayatın her alanında yol gösterir.

.....

2. () Hz. Muhammed (sav) Allah'ın (cc) kulu ve peygamberidir.

.....

3. () Kimsenin olmadığı bir ortamda istediğimiz şekilde davranabiliriz.

.....

4. () Münafıklar iman ettiklerini diğer insanlardan gizlemektedir.

.....

5. () Allah'ın (cc) isimlerini bilmek, anlamları üzerinde düşünmek gerekir.

.....

Ç) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle tamamlayınız.

kâfir

kabul

özgürlüğüne

tevhit

inkâr

fitratına

müşrik

güven

1. İslam insanın uygun bir dindir.
2. Allah'ın (cc) tek olduğunu, O'ndan başka ilah olmadığını kabul etmeye inancı denir.
3. İnsan istediği şekilde inanma sahip bir varlıktır.
4. İnanan insanlar Allah'ı (cc) ve peygamberlerini etmişler, inanmayan insanlar da etmişlerdir.
5. Allah'ın (cc) Mümin ismi yarattıklarına veren, kendine sığınanları ko-ruyan demektir.

2. Ünite

İBADET VE İNSAN

Neler Öğreneceğiz?

- İbadet kavramını ve ibadetin yapılma gayesini,
- İbadetin kabul şartlarını,
- İbadetlerle salih amellerin ilişkilendirilmesini,
- İbadetin insana kazandırdığı ahlaki olgunluğu,
- Esmayihüsnadan Samed, Rakib ve Vedud isimlerini öğreneceğiz.

Hazırlık Çalışmaları

- İbadet kavramı size neleri hatırlatmaktadır? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Niyet, ihlas, sünnet kavramları hakkında bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
- İyi ve faydalı davranışlarda bulunmanın insan hayatındaki etkileri nelerdir? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
- İbadetlerin insan hayatına katkıları ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
- “Allah (cc) yarattığı tüm varlıkların ihtiyaçlarını karşılar.” ifadesi ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? Söyleyiniz.

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

1. İmanın Göstergesi: İbadet

İnsanların inançları gereği yerine getirmeleri gereken görevler nelerdir?

İnsan her şeyi yoktan var eden Allah'a (cc) muhtaçtır. Aracısız bir şekilde hâlini O'na ifade etmek ister.¹ Bu yüzden kudret sahibi Allah (cc) ile iletişim kurma ihtiyacı hisseder. İslam inancında iman eden insanın Allah (cc) ile iletişim kurma ve O'na yaklaşma yollarından biri ibadet etmektir.

İbadet, bir dinin emirlerini yerine getirme anlamına gelir.² Dinî bir kavram olarak Allah'ı (cc) yüceltmek; O'na karşı sevgi, saygı ve bağlılık göstermek ve O'nun hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle ortaya konan tutum ve davranışlardır.³

Görsel 2.1: Namaz ibadeti Allah'a (cc) kulluğun göstergelerinden biridir.

Paylaşalım

İBADET

Beş vakit namazda secdeye varıp,
Yaradan'a kul olmaktır ibadet.
Rükûda secdede huzura erip,
Huzur dolu hâl olmaktır ibadet.

Kalbimizde Hu! Hu! Allah zikriyle,
Aklımızda her an Allah fikriyle,
Her türlü nimete dilden şükrüyle,
Gönüllere gül olmaktır ibadet .

Çöllere kurak, susuz; kum dolu saha,
İnsana bir nefes su dolu vaha,
Kulları götürür Yüce Allah'a,
Kavuşmaya yol olmaktır ibadet.

(Bu kitap için yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Şaire göre ibadet nedir ve niçin ibadet edilir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah (cc), kullarından kendisine ibadet etmelerini ister. Bir ayette şöyle buyrulmuştur: **“Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin...”**⁴ Allah'ın (cc) istediği şekilde ibadet eden insan kulluk görevini yerine getirmiş olur. Nefsinin isteklerini terk eder, Allah'ın (cc) rızası doğrultusunda yaşar.⁵ İslam'a göre kişinin Allah (cc) rızasını kazanmak için yaptığı her

1. bk. Mehmet Emin Özafşar, İsmail Hakkı Ünal, Yavuz Ünal, vd., Hadislerle İslam, C 2, s. 28.

2. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 1137.

3. bk. Mustafa Sinanoğlu, “İbadet”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 19, s. 233.

4. Bakara suresi, 21. ayet.

5. bk. Mehmet Emin Özafşar vd., Hadislerle İslam, C 2, s. 28.

güzel davranış ibadet kapsamına girer. Bu düşünceyle yapılan davranışlar ibadettir ve namaz, oruç, zekât ibadetleri gibi kişiye sevap kazandırır.

İnsan; yaratıcısına, kendine ve çevresine karşı sorumluluklarının olduğunu bilir. Bu sorumlulukların her biri kul olmanın birer göstergesidir.

İnsanın yaratılış gayesi kulluk etmektir. Allah (cc) inanan insanlardan kendine kulluk etmelerini ister. Kur'an-ı Kerim'de bu duruma dikkat çeken ayet şu şekildedir: **"... insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**⁶ inanan bir kimse sadece Allah (cc) istediği için kulluk yapar.

Kulluğun bir göstergesi olan ibadet Allah'a (cc) duyulan sevginin ve saygının bir sonucudur. Kâinatın yaratıcısı olan Allah (cc) varlıklar arasında sevmeye ve saygı duyulmaya en layıktır. Bu nedenle mümin hayatın her anını Allah'a (cc) olan sevgi ve saygısını göstermek için değerlendirir. O'nun hoşnutluğunu kazanmak için ibadet eder.

Yazalım

Öğrendiğiniz bilgilerden hareketle "Niçin ibadet ederiz?" sorusuna vereceğiniz cevapları boş bırakılan yerlere yazınız.

- Allah'ın (cc) sevgisini kazanmak için ibadet ederiz.
-
-
-
-

İnanan insan hayatının her anında Allah'ın (cc) rızasına göre davranmaya özen gösterir. Ev, okul, sokak, park gibi alanlarda Allah'ın (cc) rızasına uygun davranışlarda bulunması gerektiğini bilir. Örneğin sahip olunan imkânları ihtiyaç sahipleriyle paylaşmak, sokakta yerde duran bir çöpü kaldırmak, kimseye haksızlık yapmamak mümin için birer ibadettir.

Yazalım

Öğrendiğiniz bilgilerden hareketle ibadet kapsamına giren davranışları boş bırakılan yerlere yazınız.

- Yürümekte zorluk çeken birine yardım etmek.
-
-
-
-

6. Zariyat suresi, 56. ayet.

Allah (cc) insanlara faydalanmaları için birçok nimet vermiştir. Örneğin hava, su, toprak, doğa, güneş, gece ve gündüz sayılabilecek nimetlerdendir. İnsanın akıllı, konuşabilmesi, öğrenebilme yeteneğinin olması, sevgi üzerine yaratılması ve merhamet duygusunun bulunması onun için birer nimettir. Kur'an-ı Kerim'de nimetlerin çoklğundan şöyle bahsedilmiştir: **"Hâlbuki Allah'ın nimetini saymaya kalksanız onu sayamazsınız. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."**⁷ Müslümanların verilen nimetler karşılığında Allah'a (cc) teşekkür etmesi ibadettir.

Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde iman ve ibadet birlikteliğine vurgu yapılmaktadır.⁸ Çünkü insanın imanı ve ibadetleri arasında sıkı bir ilişki vardır. İbadetler imanın sonucu olarak hayata geçirilen davranışlardır. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde İslam'ın beş temel esas üzerine kurulduğunu haber vermiştir.⁹ Bu hadiste Allah'ın (cc) birliğine iman ettikten sonra namaz, oruç, zekât ve hac gibi temel ibadetler sayılır. Böylece iman ve ibadet arasındaki güçlü bağa dikkat çekilmiştir. İbadetler kalpteki imanla anlam bulur. Kalpten gelerek yapılmayan ibadetler amacına ulaşmaz.¹⁰ İbadet, iman sayesinde Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için yapılan bilinçli bir davranıştır.

Yorumlayalım

Kendine yapılan bir iyilik karşısında insanın niçin teşekkür etmesi gerekir?

Teşekkür ve ibadet arasındaki ilişkiyi yorumlayınız.

Sıra Sizde

"Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla... Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Rahman ve Rahîm. Ödül ve ceza gününün tek hakimi. (Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi dosdoğru yola ilet; Nimetine erdirdiklerinin yoluna; gazaba uğramışların yoluna da, dalaletle sapmışların yoluna da değil! Âmin!"

(Fatiha suresi, 1-7. ayetler.)

Fatiha suresinden çıkarılabilecek ilkelerin bulunduğu ifadelerin yanındaki kutucuğu ✓ işareti ile işaretleyiniz.

- ☐ Allah'ın (cc) sonsuz merhametini ifade eder.
- ☐ İnsanların ibadet ve dua etmeleri gerektiğini vurgular.
- ☐ Cennetin nasıl olduğu hakkında bilgi verir.
- ☐ İnsanlara Allah'tan (cc) hidayet talep etmelerini öğretir.
- ☐ İmanın ve tevhit inancının önemini vurgular.
- ☐ İnsanlar arasındaki sevgiden bahseder.
- ☐ Nimetlerin Allah'tan (cc) geldiğini hatırlatır.
- ☐ İnsanları doğruluktan ayıran davranışlar anlatılır.

7. Nahl suresi, 18. ayet.

8. bk. Mehmet Emin Özafşar vd., Hadislerle İslam, C 2, s. 17.

9. bk. Buhari, İman, 2.

10. bk. Mehmet Emin Özafşar vd., Hadislerle İslam, C 2, s. 29.

2. İbadetin Kabul Şartları

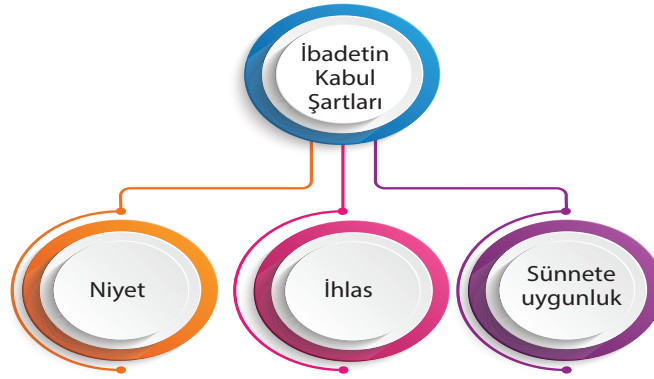
İnsanların ibadetlerini isteyerek yapmaları neden önemlidir? Açıklayınız.

İbadetlerin şekli, sayısı ve zamanı Şari tarafından belirlenmiştir. Belirlenen ibadetler ayet ve hadislerle bildirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de emredilen ibadetleri Hz. Muhammed (sav) ayrıntılı bir şekilde açıklamış ve uygulamalı olarak göstermiştir. İbadetlerin Allah (cc) tarafından kabul edilmesi için Müslümanların bazı şartları yerine getirmesi gerekir. Bu şartlar niyet, ihlas ve sünnete uygunluktur. Müslümanlar Yüce Allah'ın emrettiği ve Hz. Muhammed'in (sav) gösterdiği şekilde bu şartlara uygun olarak ibadetlerini yapmalıdırlar.

Aklınızda Bulunsun

Şari: Kanun koyucu, haram ve helali belirleyen anlamında Allah (cc) ve Hz. Muhammed (sav) için kullanılan bir kavramdır.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 337.)

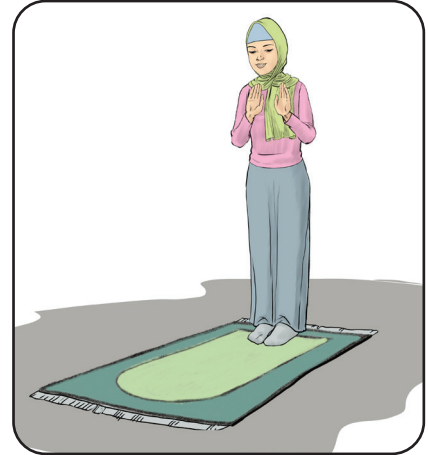
İnfografik

Niyet

Niyet, bir şeyi yapmaya karar verip başlama, maksat anlamlarına gelir.¹¹ Dinî bir kavram olarak ibadetlerin kabulü için kişinin hangi ibadeti yapacağına kalben karar vermesidir. İbadetlerinde Allah'ın (cc) rızasını kastedip O'na yönelmesidir.¹²

Niyet bir davranışın bilinçli olarak yapıldığını gösterir. Bilinçle yerine getirilen ve ibadet sayılan bir davranış insanın gerek içe gerekse dışa dönük yanının gelişmesine yardımcı olur. Onun davranışlarına anlam katar.¹³ Örneğin insan, Allah'ın (cc) rızasını kazanmak niyetiyle diğer insanlara yardım eder. Sivil toplum kuruluşlarında görev alır. İnsanların yararına olacak faaliyetlerde bulunur. Bu davranışlarıyla hem kendine hem de topluma katkı sağlamış olur.

Niyet ibadetlerin yapılış amacını ortaya koyar. Bu yüzden Müslüman, bir ibadeti niçin yaptığını niyetiyle ortaya koymalıdır. Örneğin namazı sadece hareketlerle yerine getirmek doğru değildir. Bu ibadetin kabul olması için Allah'ın (cc) rızasını kazanma isteğiyle gönülden niyet etmek şarttır.¹⁴

Görsel 2.2: Niyet namaz ibadetinin ön şartıdır.

11. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 1776.

12. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 284.

13. bk. Ferhat Koca, İslam'a Giriş: Ana Konulara Yeni Yaklaşımlar, s. 262-263.

14. bk. Mehmet Erdoğan, İslam'a Giriş: Evrensel Mesajlar, s. 93.

Niyet bir işin kalpten gelerek Allah (cc) rızası için yapıldığını gösterir. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde bu konuya şu şekilde değinmiştir: *“Allah sizin dış görünüşünüze ve mallarınıza bakmaz, bilakis kalplerinize ve amellerinize bakar.”*¹⁵ Dolayısıyla insanın kalbinden geçirdiği düşünceler iyi niyet içerdiği zaman Allah (cc) katında değer kazanır. Allah (cc) kişinin kalbinden geçirdiği güzel niyetlere değer verir ve kulunu ona göre mükâfatlandırır.

Müslümanın her iş ve davranışında niyet önemlidir. Niyette Allah’a (cc) kulluk düşüncesinin olması gerekir. Böyle bir amaçla yapılan her iş Allah (cc) katında değer görür. Kur’an-ı Kerim’de kulluk ile insanın değer kazanacağı bildirilmiş ve kulluğun önemine şöyle vurgu yapılmıştır: **“(Resulüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin?...”**¹⁶ Allah’a (cc) kulluk niyetiyle yapılmayan hiçbir iş ibadet olarak kabul edilmez. Allah (cc) katında değerli bir davranış kapsamına girmez. Hz. Muhammed (sav) *“Ameller niyetlere göredir...”*¹⁷ hadisiyle bu konuya dikkat çekmiştir.

Sıra Sizde

Aşağıdaki konuşma balonlarını okuyunuz ve altındaki soruyu cevaplayınız.

Bir gün Mehmet, Ayşegül ve Zeynep okula giderken yolda sıralanmış taşlar görürler ve aralarında şu konuşma geçer:

Bence bu taşları yoldan kaldırmayalım. Çünkü yağmur yağdığında su birikirse insanlar bu taşlara basıp karşıdan karşıya geçebilirler.

Mehmet

Bence bu taşları yoldan kaldıralım. Çünkü insanlar bu taşlardan zarar görebilirler.

Zeynep

Arkadaşlar biliyor musunuz? Peygamberimizin bir hadisi var. İnsanlara zarar verebilecek şeyleri engellediğimizde sevap kazanacağımızı haber veriyor.

(bk. Ebu Davud, Tatavvu’, 12.)

Ayşegül

Ayşegül’ün bahsettiği hadise göre öğrencilerin hangisi ya da hangileri davranışının sonucunda sevap kazanır? Aşağıdaki kutucukları işaretleyiniz.

Zeynep

☐

Mehmet

☐

Ayşegül

☐

15. Müslim, Birr, 34.

16. Furkan suresi, 77. ayet.

17. Buhari, Bedü’l-vahy, 1.

İhlas

İhlas, yürekten bağlılık, sevgi, ibadetlerdeki içtenlik gibi anlamlara gelir.¹⁸ Dinî bir kavram olarak tutum ve davranışlarda yalnızca Allah'ın (cc) hoşnutluğunu gözetmek, özü sözü bir olmak ve ikiyüzlülüğten uzak olmaktır.¹⁹ İhlas; gösteriştten uzak durarak kötü duygulardan arınmak, çıkar hesabı yapmadan yalnızca Yüce Allah'ın rızası için kalbi temizlemek ve samimiyetle davranmak şeklinde ifade edilir.²⁰ İhlas, insanın tüm ibadet ve davranışlarında dikkat etmesi gereken temel bir ilkedir. Allah (cc) ibadetlerin ihlasla yapılmasını ister ve bu konuda şöyle buyurur: **“De ki: Kuşkusuz bana kendisine içten bir inanç ve bağlılık göstererek Allah’a ibadet etmem emredildi.”**²¹ Hz. Muhammed (sav) de *“Din samimiyettir.”*²² diyerek ihlasın dinin özü olduğunu vurgulamıştır.

Görsel 2.3: Müslümanlar dualarında ihlaslı olmalıdır.

İhlas, insanın ibadetten mutluluk duymasına ve kendini huzurlu hissetmesine imkân sağlar. Bu, hem Allah'a (cc) hem de yaratılanlara karşı samimiyetinin göstergesidir. Müslümanın ihlasla yaptığı her türlü hayırlı davranış onun sevap kazanmasına vesile olur. Örneğin davranışlarının doğruluğuna ve samimiyetine önem veren bir öğrenci, sınavda kopya çekme fırsatı olsa da dürüstlüğü korur ve kendi emeğiyle sınavda başarılı olmaya çalışır. Bir çalışan sadece para kazanmak veya terfi almak amacıyla değil, aynı zamanda işini en iyi şekilde yapmayı ve insanlara faydalı olmayı hedefleyerek çalışır. Bir esnaf, müşterisine karşı dürüst davranır; malını eksik tartmaz, kalitesiz ürün satmaz ve hileye başvurmaz. Malın karşılığını eksiksiz olarak verir. Bunların yanı sıra ailenin geçimini sağlayabilmek için çalışmak, aile bireylerine iyi davranmak, çocukları sevmek, bir fidan dikmek, güler yüzlü olmak, yardımsever olmak, kötülüklerle mücadele etmek, iyilikleri yaymaya çalışmak ve ibadetlerde devamlılığı sağlamak bir Müslümandan beklenen güzel davranışlardan bazılarıdır. Bu davranışların ihlasla yapılması gerekir. Davranışlarında samimiyet bulunmayan insanlar ise Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde uyarılır. Örneğin namazı gösteriş için kılmak, ihtiyaç sahiplerine gösteriş olsun diye yardım etmek, yaptığı iyiliği başa kakmak doğru bir davranış değildir. Böyle davranışlar ibadet olarak kabul edilmez. Allah (cc) katında değerli olmaz.²³

Paylaşalım

İBADET

...

Küçük bir tebessüm, içten bir selâm,
Dosta hatır soran, bir iki kelâm,
Kısaca diyor ki, insana İslâm;
İhlasla yaptığın, her şey ibâdet.

...

(Cengiz Numanoğlu, Şuûr, s. 56.)

Yukarıda verilen dörtlüğe göre ibadetin hangi özelliğine vurgu yapıldığını arkadaşlarınızla paylaşınız.

18. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 1158.

19. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 160.

20. bk. Süleyman Ateş, “İhlas”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 21, s. 535.

21. Zümer suresi, 11. ayet.

22. Müslim, İman, 95.

23. bk. Maun suresi, 1-7. ayetler.

Sünnete Uygunluk

Sünnet, Hz. Muhammed'in (sav) davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz anlamına gelir.²⁴ Dinî bir kavram olarak Hz. Muhammed'in (sav) söz, fiil ve onayladığı örnek davranışlardır.²⁵

İslam'da ibadetler Hz. Muhammed'in (sav) sünnetine uygun olarak yapılmalıdır. Sünnete uygunluk bir ibadetin kabul olmasının şartlarından biridir. Allah'ın (cc) emirlerine, Hz. Muhammed'in (sav) sözlerine ve davranışlarına göre hareket etmek gerekir. Çünkü Hz. Muhammed'in (sav) istediği davranışları yerine getirmek Allah'a (cc) itaatin de bir göstergesidir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: **"Kim peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur..."**²⁶

Sünnete uygunluk bir kişinin ibadetlerini bireysel tercihlerine göre değil, Hz. Muhammed'in (sav) uygulamalarına göre yapmasıdır. Örneğin Hz. Muhammed (sav) ibadetlerin onun gösterdiği şekilde yapılmasını şu hadisiyle bildirmiştir: *"Namazı benden gördüğünüz gibi kılın."*²⁷ Başka bir hadiste ise *"Hac ibadetinin gereklerini benden öğrenin."*²⁸ buyurmuştur. Bu hadislerde Müslümanlardan Hz. Muhammed'in (sav) sünnetine uygun davranmaları istenmiştir.

Sıra Sizde

Temel dinî bilgiler dersinde Sema, Osman ve Hülya isimli öğrenciler öğretmenin tahtaya yazdığı kavramları kendi cümleleriyle doğru bir şekilde açıklamışlardır.

Verilen kavramların hangi öğrenci tarafından açıklandığını bulunuz.

Niyet

.....

Tüm tutum ve davranışlarda yalnızca Allah'ın (cc) hoşnutluğunu gözetmek, çıkar kaygılarından ve ikiyezlülükten uzak durmaktır.

Sema

İhlas

.....

Müslümanın, ibadetlerini Allah (cc) rızası için yaptığına inanarak Allah'a (cc) yönelmesidir.

Osman

Sünnete Uygunluk

.....

Hız. Muhammed'in (sav) söz ve davranışlarına uygun hareket etmektir.

Hülya

24. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 2181.

25. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 334.

26. Nisa suresi, 80. ayet.

27. Buhari, Ezan, 18.

28. Müslim, Hac, 51.

3. İbadet ve Salih Amel

İyi ve güzel davranışlarda bulunmanın arkadaşlarınızla ilişkilerinize etkisi nedir? Düşüncelerinizi ifade ediniz.

Salih; iyi, hayırlı, faydalı, güzel anlamlarına gelir.²⁹ Salih kelimesi Kur'an-ı Kerim'de hem iyi, hayırlı bir iş ve davranış hem de ahlaki bakımdan iyi davranışlara sahip olan kimse (mümin) şeklinde iki anlamda kullanılır.³⁰ Örneğin Kur'an-ı Kerim okumak salih bir davranış olup aynı zamanda insanı salih bir kimse yapar.

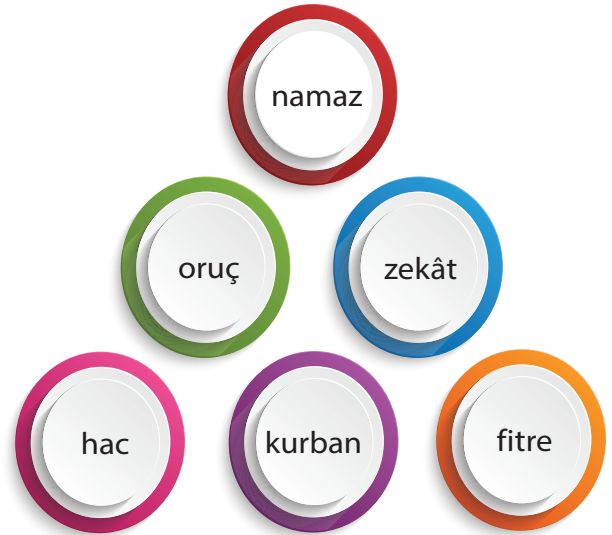
Amel; yapılan iş, fiil ve bir kimsenin dinin buyruklarını yerine getirmek için yaptıkları anlamlarına gelir.³¹ Dinî bir kavram olarak amel dünya ve ahirette mükâfat veya ceza konusu olan her türlü iş ve davranış ifade etmek için kullanılır. Amel bir insanın bilinçli, iradeli ve gayeli olarak yaptığı işleri ifade eder.³² İslam'da amel kelimesi iyi, güzel ve faydalı olan davranışlar için kullanıldığında salih kelimesi ile birlikte kullanılır. Salih ameller Allah'ın (cc) Müslümanlardan yapmalarını istediği ve tavsiye ettiği bütün davranışlardır.

İslam'da salih ameller ibadet olarak kabul edilir. Güler yüzlü olmak, insanlara zarar verecek bir şeyi engellemek, iyilikleri yaymak için gayretli olmak gibi davranışlar salih amellerden bazılarıdır. Bu davranışlar Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için yapıldığında salih amel olarak kabul edilir. Kişiye ibadet sevabı kazandırır. Allah (cc) bir ayette şöyle buyurmuştur: **“İman edip salih amel işleyenler ise cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.”**³³ Bu ayette geçen salih amel kavramıyla hayırlı ve faydalı işler kastedilir. Dolayısıyla inanan bir kimse salih amelleriyle ve ibadetleriyle Müslümanlığını göstermelidir. Allah'ın (cc) emir ve tavsiyelerini hayatına yansıtmalıdır.

Allah'ın (cc) emirlerine uygun olarak ve Hz. Muhammed'in (sav) örnekliğinde yapılan ibadetler ikiye ayrılır: Vakitleri belirlenmiş ibadetler ve belirli bir vakte bağlı olmayan ibadetler.

Vakitleri Belirlenmiş İbadetler

İslam'da bazı ibadetler belirli bir vakte bağlanmıştır. Bu ibadetlerin vakitlerinin belirlenmiş olması Müslümanların zamanını planlaması ve her an Allah'ı (cc) hatırlamaları için önemlidir. Namaz ibadeti vakti belirlenmiş ibadetlerin ilkidir. Namaz günün belirli vakitlerinde kılınan ve müminlerin sorumlu olduğu bir ibadettir. Namaz mümin bir kimsenin Allah'a (cc) yakarmasını, O'nunla yakınlaşmasını ve tüm varlığıyla Allah'a (cc) yönelmesini ifade eder.³⁴ Hz. Muhammed (sav) namazın İslam'da özel bir yeri olduğunu bir hadisinde şöyle bildirilmiştir: **“Dinin başı İslam (Kelime-i şehadet getirerek Allah'a teslim olmak), direği ise namazdır.”**³⁵

29. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 321.

30. bk. Mustafa Çağrı, “Sâlih”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 36, s. 31.

31. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 113.

32. bk. Süleyman Uludağ, “Amel”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 3, s. 13.

33. Bakara suresi, 82. ayet.

34. bk. M. Kâmil Yaşaroğlu, “Namaz”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 32, s. 356.

Vakti belirlenmiş olan oruç ibadeti ramazan ayında imsak vaktinden gün batımına kadar olan süre içinde tutulur. Bu süre içinde Müslüman bir kimse kendini orucun yasaklarından olan yeme içme gibi davranışlardan uzak tutar. Ramazan orucunun dışında Allah'ın (cc) rızasını kazanmak amacıyla ve karşılığını Allah'tan (cc) umarak tutulan oruçlar da vardır. Bu niyetle tutulan oruçlar da ramazan orucunda olduğu gibi imsak ve gün batımı aralığında yerine getirilir. Ramazan ayı içinde yerine getirilmesi gereken ibadetlerden biri de fitre olarak bilinen fıtır sadakasıdır. Fıtır sadakası ramazan ayının sonuna kadar imkânı olan Müslümanların yerine getirmesi gereken bir sadaka türüdür.³⁶

Görsel 2.4: Oruç belirli bir vakit aralığında yerine getirilen bir ibadettir.

Zekât, dinen belirli ekonomik şartları taşıyan Müslümanların her yıl malının belirlenen bir kısmını ihtiyaç sahiplerine vermesidir. Zekât, toplumsal barışı sağlayan önemli ibadetlerden biridir. Bu ibadet, insanlar arasındaki ekonomik dengesizliği gidermeye çalışır. Ayrıca zekât verenle alanı birbirine kaynaştırır.³⁷

Vakti belirlenmiş olan hac ibadeti Mekke şehrindeki Kâbe'yi ve çevresindeki bazı mübarek yerleri belirlenmiş zaman içinde usulüne uygun olarak ziyaret etmektir. Bu esnada ihram giymek, Arafat'ta vakfe yapmak ve Kâbe'yi tavaf etmek gibi bazı görevleri yerine getirmektir.

Kurban ibadeti Kurban Bayramı'nda yerine getirilir. Kurban mümini Yüce Allah'a yaklaştıran bir ibadettir. Kurban Bayramı günlerinin dışında kesilen kurbanlar ise "adak kurbanı, kefarek kurbanı" gibi özel isimler alır.³⁸

Görsel 2.5: Kurban ibadeti belirli vakitlerde yerine getirilir.

Belirli Bir Vakte Bağlı Olmayan İbadetler

İslam'da vakti belirlenen ibadetlerin yanında insanın yaptığı hayırlı ve güzel davranışları içine alan başka ibadetler vardır. Bu ibadetlerin yerine getirilebilmesi için belirli bir vakit sınırlaması yoktur. Çünkü Müslümanlar hayatının her anında salih ameller işleyebilir. Müslümanın bir niyeti besmele çektikten sonra yiyip içmesi, sonunda ise "elhamdülillah" demesi salih ameldir. Kur'an-ı Kerim'de insanın helal olandan yemesi ve içmesi istenmektedir.³⁹ Müslümanların helal olan rızıklardan yemesi, haram olanlardan da sakınması gerekir. Bu doğrultuda hareket etmek salih amel olarak kabul edilir. Bunların dışında hayvanları korumak, insanlara güler yüz göstermek, temiz olmak, doğru ve dürüst olmak, cömert olmak, zorluklar karşısında sabretmek gibi tutum ve davranışlar da salih amellerden bazılarıdır.

35. Tirmizi, İman, 8.

36. bk. Yunus Vehbi Yavuz, "Fitre", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 13, s. 160.

37. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 398.

38. bk. Ahmet Güç, "Kurban", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 26, s. 436.

39. Müminun suresi, 51. ayet.

Yorumlayalım

“Müminin durumu ne ilginçtir! Her hâli kendisi için hayırlıdır. Bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına sevinecek bir hâl geldiğinde şükreder, bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı gelecek olursa ona da sabreder, onun için bu da hayır olur.”

(Müslim, Zühd, 64.)

Verilen hadisten yararlanarak Müslümanın günlük hayattaki güzel davranışlarını salih amel açısından yorumlayınız.

Kur'an-ı Kerim, müminler için yol gösterici bir kitaptır. Allah'ın (cc) istediği yoldan gitmek isteyen bir kimse Kur'an-ı Kerim'e yönelir. Kur'an-ı Kerim'i okumak, anlamak ve onun rehberliğinde bir hayat yaşamak insanı salih kimseler arasına katar.

Anne ve babaya iyi davranmak, onların sözünü dinlemek salih amellerdendir. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *“Rabbin hoşnutluğu anne babanın hoşnutluğuna bağlıdır...”*⁴⁰ Bu hadiste anne ve babaya iyilik yapmanın Allah'ın (cc) rızasını kazandıracığı bildirilmiştir. Anne ve baba bir evlat için cenneti kazanmaya vesiledir.⁴¹

Salih amellerden biri de sılayırahimdir. Sılayırahim sözlükte akraba ziyareti anlamına gelir.⁴² Akraba ziyareti insanlar arası ilişkilerde sevgi, saygı, birlik, beraberlik gibi güzel duyguların gelişmesini sağlar. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *“Ey insanlar! Selamı yayın, yemek yedin, sılayırahimi yerine getirin (akrabalarınızla bağlarınızı koparmayın)...”*⁴³ Hz. Muhammed (sav) bu hadisiyle sılayırahimin önemine ve akraba bağlarının sürdürülmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Zikir; anma, sözünü etme anlamlarına gelir.⁴⁴

Allah'ı (cc) anmak ve unutmamak anlamında kullanılır.⁴⁵ Allah'ı (cc) kalpten gelerek söz ile övmek ve anmak salih amellerdendir. Müslümanlar Allah'ı (cc) çokça zikretmelidir. Kur'an-ı Ke-

Görsel 2.6: Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek ve öğretmek salih ameldir.

Görsel 2.7: Akraba ziyareti insanların kaynaşmasına katkı sağlar.

40. Tirmizi, Birr, 3.

41. bk. Mehmet Emin Özağar vd., Hadislerle İslam, C 4, s. 187-188.

42. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 330.

43. Tirmizi, Sıfatü'l-kıyâme, 42.

44. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 2659.

45. bk. Reşat Öngören, “Zikir”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 44, s. 409.

rim’de “Ey iman edenler! Allah’ı çokça zikredin. O’nu sabah akşam tespih edin.”⁴⁶ buyrulmuştur. Bu ayette Allah’ı (cc) anmak teşvik edilmiştir. Allah’ı (cc) zikir, kalbin huzura kavuşmasına ve insanın kurtuluşuna vesile olan bir ibadettir.⁴⁷

Helal kazanç da salih amellerdendir. Helal, dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan, haram karşıtı anlamına gelir.⁴⁸ Bir şeyin helal olup olmadığının öğrenilmesinin yolu Kur’an-ı Kerim’e ve sünnete bakmaktır. Allah (cc) Kur’an-ı Kerim’de alışverişi helal kılmıştır.⁴⁹ Müslümanların sorumluluğu ise alışverişini Allah’ın (cc) rızası doğrultusunda yapmak ve haramlardan uzak durmaktır. Örneğin bir Müslümanın işini layıkıyla yapması helal kazançtır. Hz. Muhammed’e (sav) “En faziletli kazanç hangisidir?” diye sorulduğunda o, şöyle cevap vermiştir: “İyi bir alışveriş ve kişinin el emeğiyle kazandığıdır.”⁵⁰ Bu hadiste bir Müslümanın kendi emeğiyle elde ettiği kazancının helal olduğu bildirilmiştir.

Görsel 2.8

Görsel 2.9

Alın teri ile çalışmak İslam’da helal kazançtır.

Sıra Sizde

Aşağıdaki kutucuklarda salih amel olan bazı davranışlarla ilgili cümleler bulunmaktadır. Bu cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

- Ezan okunduğunda _____ kılmak.
- İbadetlerde _____ özen göstermek.
- Bir _____ dikmek.
- Güzel _____ söylemek.
- Kötülüklerden _____ durmak.
- İhtiyacı olan bir kimseye _____ etmek.

yardım

namaz

zekat

söz

devamlılığa

fidan

uzak

Video
Animasyon

46. Ahzab suresi, 41-42. ayetler.

47. bk. Cuma suresi, 10. ayet.

48. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 1080.

49. bk. Bakara suresi, 275. ayet.

50. Ahmed bin Hanbel, Müsned, 3, 467.

4. İbadetlerin İnsana Kazandırdıkları

İbadetlerin sosyal dayanışma ve yardımlaşmaya etkisi nedir? Düşüncelerinizi ifade ediniz.

Müslüman için ibadetler dünya ve ahirete ilişkin yarar sağlayan bilinçli davranışlardır. İnanan insan Allah'a (cc) karşı ibadetin bir görev olduğunu bilir ve O'na yönelir. Allah'ın (cc) emirlerine ve yasaklarına uygun davranıp yaratıcısıyla arasındaki bağı kuvvetlendirir. Örneğin günde Bir Müslümanın günde beş vakit namaz kılması yaratıcısını hatırladığını gösterir. Böylece o manevi bir değer kazanmış olur. bir değer kazanmış olur. Allah (cc) namaz ibadetinin insanı kötü davranışlardan ve onu utandıracak durumlardan uzak tuttuğunu şu ayetiyle bildirmiştir: **“(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar...”**⁵¹ Namaz, insanın ahlakını olgunlaştıran bir ibadettir.

İbadetler; Müslümanlara iyi niyetli olmayı, kin ve nefretten uzak durmayı öğretir. İbadetler sayesinde insan kendisi için istediği iyi ve faydalı şeyleri çevresinde bulunanlar için de ister. Kendisi için istemediği şeyleri kendinden ve diğer insanlardan uzak tutar.⁵²

Yorumlayalım

Namaz; sancıma ilaç, yanık yerime merhem.
Onsuz, ebedî hayat benim olsa istemem!

(Necip Fazıl Kısakürek, Çile, s. 458.)

Şiirde namaz ibadetinin hangi yönüne dikkat çekilmiştir? Arkadaşlarınızla birlikte şiiri yorumlayınız.

İbadetler insanın hayatına manevi bir anlam katar. İnsan ibadetleriyle kendini Allah'a (cc) daha yakın hisseder ve manevi bir huzur bulur. Örneğin İslam'da abdest almak sadece vücudun temizlenmesi değil, insanın iç dünyasını da aydınlatan manevi bir temizliktir.⁵³ Hz. Muhammed (sav) abdest aldıktan sonra şöyle dua etmiştir: *“Allah'ım! Beni tövbe edenlerden ve temizlenenlerden eyle!”*⁵⁴ Bu dua abdestin manevi temizlik yönüne işaret eder.

İbadetler insanı günahlardan temizleyen davranışlardır. Bir Müslümanın hataları sebebiyle Allah'a (cc) dua etmesi, bağışlanma dilemesi onun ahlaki olgunluğunu gösterir.

Hız. Muhammed'in (sav) *“Birinizin kapısı önünde günde beş defa yıkandığı bir nehir olsa o kimsede kir namına bir şeyin kalabileceğini düşünebilir misiniz?”* buyurmuştur. Onun yanında bulunan sahabeler *“O kimsenin kirinden hiçbir şey kalmaz.”* diyerek cevap vermişlerdir.

Görsel 2.10: Dua, insanı Allah'a (cc) yaklaştırır.

51. Ankebut suresi, 45. ayet.

52. bk. Abdülhamit Birişik, İslam'a Giriş: Temel Esaslar, s. 222.

53. bk. Ferhat Koca, İslam'a Giriş: Ana Konulara Yeni Yaklaşımlar, s. 270.

54. Tirmizi, Taharet, 41.

Hız. Muhammed (sav) bunun üzerine şöyle buyurmuştur: “İşte beş vakit namaz da böyledir, Allah bu namazlarla günahları yok eder.”⁵⁵ Bu hadiste Hız. Muhammed (sav) ibadetlerin günahları temizlediğine örnek olarak namaz ibadetine dikkat çekmiştir.

Kur’an-ı Kerim’de Allah’ı (cc) anmanın insana huzur verdiği bildirilir.⁵⁶ Namaz müminin Allah’ı (cc) anmasıdır. Namaz; insanın iradesini güçlendirir, hayatına düzen getirir ve anlam katar. Çünkü namaz günde beş defa hayatın akışı içinde Allah’ın (cc) huzuruna çıkmayı gerektirir. Müslüman da hayatını buna göre düzenler. İradesini bu yönde gösterir.

İbadetlerin özünde sabır eğitimi de vardır. İbadetler, süreklilik isteyen eylemlerdir ve bunu sağlamak için sabırlı olmak önemlidir. Örneğin oruç ve hac ibadetleri buna örnek gösterilebilir. Hız. Muhammed (sav) sabır eğitimi için orucun önemine şu şekilde vurgu yapmıştır: “... Oruç sabrın yarısıdır...”⁵⁷ Çünkü oruç ibadetinde yeme içmeye ara verilmesi sabrı gerektirir. Hac ibadetinde ise yolculuktan kaynaklanan bazı güçlükler veya milyonlarca insanın aynı anda ibadet etmesi insana sabrı öğretir.

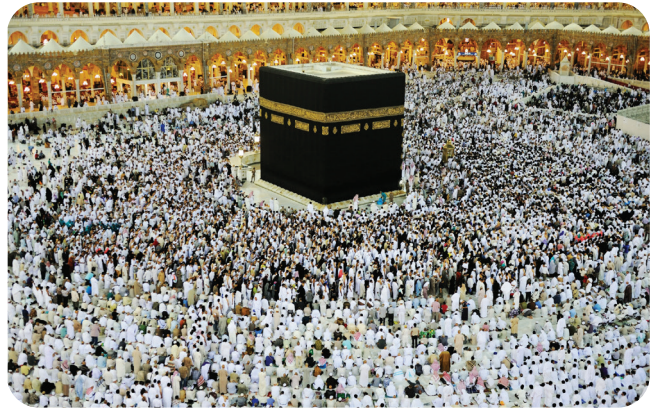
İbadetler insanlarla iletişim kurmamızı sağlar, imkânı olan insanlarla ihtiyaç sahibi insanlar arasında bir köprü oluşturur. Örneğin zekât ve sadaka sayesinde insan ihtiyaç sahiplerinin durumlarıyla ilgili empati yapabilme imkânı kazanır. Muhtaç olan kimseye destek olmanın gereğini anlar. Bu ibadetler insanın paylaşma duygusunu geliştirir. Zekât ya da sadaka veren kişi paylaşmanın mutluluğunu, alan kişi ise ihtiyacının giderilmiş olmasının mutluluğunu yaşar. Zekât ve sadaka ibadetleri insanlar arasında sevgi ve dostluk gibi duyguların güçlenmesine vesile olur.⁵⁸

İbadetler insanın sorumluluk bilincini geliştirir. Diğer insanlarla olan ilişkilerine katkı sağlar. Müslümanlara sevgi, saygı, fedakârlık ve kardeşlik gibi ahlaki özellikleri yaşama imkânı sunar. Örneğin hac ibadetinde dünyanın her tarafından Kâbe’ye gelen Müslümanlar birlikte ibadet ederler. Milyonlarca Müslüman aynı amaç için çaba harcar.

İbadetler bireye toplumla olan ilişkileri açısından da ahlaki faydalar sağlar. İnsan ibadetler sayesinde topluma karşı sorumlu olduğunun farkına varır. Örneğin namaz ibadetini cemaatle yerine getirmek toplumsal birlikteliği sağlar. Kişi günde beş vakit birlikte ibadet ettiği insanlarla görüşmüş olur. Onların

Görsel 2.11: İhtiyaç sahipleri için kurulan bir sadaka taşı

Görsel 2.12: Toplu yapılan ibadetler Müslümanlara birlik ve beraberlik ruhu kazandırır.

55. bk. Müslim, Mesâcid, 283.

56. bk. Rad suresi, 28. ayet.

57. Tirmizi, Deavat, 86.

58. bk. Abdülhamit Birışık, İslam’a Giriş: Temel Esaslar, s. 225.

dertlerine ve sevinçlerine ortak olur. Zekât ve sadaka da toplumda birlik ve beraberliği sağlar, bireyi sosyal yardımlaşmaya teşvik eder. Bütün bunlar ibadetlerin insana sağladığı ahlaki faydalardan bazılarıdır. Allah (cc) tarafından yapılması istenen ve hayatı güzelleştiren bu ibadetler insana ahlaki olgunluk kazandırır.

Yazalım

İbadetlerin insana kazandırdığı ahlaki özellikleri örnekteki gibi konuşma balonlarına yazınız.

5. Esmayihüsna'yı Tanıyorum

Değer verdiğiniz bir insan tarafından sevilmek, zor zamanlarınızda o kişinin yanınızda olacağını bilmek sizde hangi duyguları uyandırır?

Samed

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Samed ihtiyaçların giderilmesi için kendisine başvurulana anlamına gelir.⁵⁹ Aynı zamanda her şeyin Allah'a (cc) muhtaç olması, tüm istek ve dilekler için O'na başvurulması, O'nun hiçbir eksiği ve kusuru olmaması demektir.⁶⁰ Samed ismi Allah'ın (cc) birliğine şahitlik etmektir. Allah (cc) bu ismi ile bütün yarattıklarının sahibidir. Tüm ihtiyaçların giderilmesi için başvurulacak olandır. Allah'ın (cc) Samed ismi Kur'an-ı Kerim'de sadece İhlas suresinde geçmektedir. Ancak O'nun hiçbir varlığa muhtaç olmadığına vurgu yapılan birçok ayet bulunmaktadır.⁶¹

Görsel 2.13: es-Samed isminin hat örneği

59. bk. Bekir Topaloğlu, "Samed", TDV İslâm Ansiklopedisi C 36, s. 68.

60. bk. İsmail Karagöz, Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları esma-i hüсна, s. 113.

61. bk. Enam suresi, 14. ayet; Tegabun suresi, 6. ayet; Fatır suresi, 15. ayet.

Bir Ayet

Samed ismi Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: **"Allah sameddir. (Her şey O'na muhtaçtır, O hiçbir şeye muhtaç değildir.)"**⁶²

Bir Hadis

Hiz. Muhammed (sav) sahâbeden birinin camide namaz kılarken şöyle dua ettiğini duymuştur: "Allah'ım (cc) senden istiyorum. Ya Allah! (cc) Şüphesiz sen birsin, teksin, samedsin, doğmayan, doğrulmayansın, hiç dengi bulunmayansın. Günahlarımı bağışlamamı istiyorum. Sen çok bağışlayansın, çok merhametli olansın." Bunun üzerine Hiz. Muhammed (sav) o kişi için üç defa "O kimse bağışlandı." demiştir.⁶³

Yazalım

Samed isminin baş harfleriyle kâinatın yaratıcısı Allah'ı (cc) anlatan bir şiir yazınız.

S.....

A.....

M.....

E.....

D.....

Rakib

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Rakib gözetleyip kontrol eden anlamına gelir. Allah'ın (cc) insanların bütün yaptıklarından, sözlerinden haber alması ve hiçbir şeyin O'ndan gizli kalmamasıdır.⁶⁴ Allah (cc) gönüllerde gizlenen şeyleri bilendir. O, yarattıklarından bir an bile habersiz olmayandır. Yapılan hiçbir işe kayıtsız kalmayandır. Bu yüzden Allah'ın (cc) gözetiminin dışında kalmak mümkün değildir. Müslüman bir kimse yaratıcısının Rakib olduğunu bilir. Kendisi Allah'ı (cc) görmediği hâlde O'nun kendisini gördüğünün farkındadır. Bu yüzden Müslüman, Allah'ın (cc) istediği doğrultuda davranışlarına yön verir.

Görsel 2.14: er-Rakib isminin hat örneği

62. İhlas suresi, 2. ayet.

63. bk. İsmail Karagöz, Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları esma-i hüсна, s. 115-116.

64. bk. Bekir Topaloğlu, "Rakib", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 34, s. 431.

Bir Ayet

Rakib ismi Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: **"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişi gizlice konuşmaz ki dördüncüsü O olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncısı O olmasın. Bundan daha az yahut daha çok da olsalar nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir..."**⁶⁵

Bir Hadis

Rakib ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: *"Kulun imanının en faziletlisi, nerde olursa olsun, Allah'ın onunla birlikte olduğunu bilmesidir."*⁶⁶

Yorumlayalım

ALLAH'IM

Bismillah diyerek başlarım işe
Bilirim her şeyden haberin vardır.
İsmi anarken kalbimde neşe
Bulurum, her şeyden haberin vardır.

Ayakkabımdaki ipi bağlarken,
Üzülüp derdime yürek dağlarken,
Kapanıp secdeye gizli ağılarken,
Kalırım, her şeyden haberin vardır.

Gönülde neşe var bakın hâlime.
Seni anlatamaz lügat, kelime.
"Elhamdülillah" hep gelir dilime,
Dolarım, her şeyden haberin vardır.

(Bu kitap için yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Verilen şiiri Allah'ın (cc) her şeyden haberdar olması açısından yorumlayınız.

Vedud

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Vedud, kendisine itaat edip emir ve yasaklarına uyan kullarını çok seven anlamına gelir. Allah (cc) kullarına şefkat gösteren ve sevmeye layık bir varlıktır.⁶⁷ Vedud ismiyle güzel amellerde bulunan kullarından razı olan ve o kullarını övendir.⁶⁸

Allah'ın (cc) Vedud ismini bilen Müslüman O'nun sevgisini kazanmaya çalışır. İnsanlarla sevgiye dayalı ilişkiler kurar. Allah'ın (cc) sevdiklerini sever, sevmediklerinden uzak durur. Bir Müslümanın kulluk niyetiyle yaptığı her davranışı Allah (cc) sevgisinden kaynaklanır. Allah (cc) sevmeyi hak edenidir ve kullarını en çok sevendir.

Görsel 2.15: el-Vedud isminin hat örneği

65. Mücadele suresi, 7. ayet.

66. bk. Hakim Tirmizi, Nevâdiru'l Usul, C 3, s. 32.

67. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 382.

68. bk. İsmail Karagöz, Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları esma-i hüsnâ, s. 340.

Bir Ayet

Vedud ismi Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: **"Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabbim çok merhametlidir, çok severdir."**⁶⁹

Bir Hadis

Vedud ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: *"Allah'ım! Sana yakın olan kimselerle, şehitlerle, rükû ve secdelere kapananlarla, sözlerini tutan müminlerle birliktesin. Sen merhametli, kullarını seven ve sevilensin; sen dilediğini yaparsın. Allah'ım! Bizi hidayete götüren ve hidayet üzere olanlardan eyle..."*⁷⁰

Yorumlayalım

"... Müminlerin Allah'a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir..."

(Bakara suresi, 165. ayet.)

"İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız."

(Müslim, İman, 93.)

Allah'ın (cc) Vedud isminin anlamını göz önünde bulundurarak verilen ayet ve hadisi yorumlayınız.

Görsel 2.16: Sevgi insanın yüzünü güldürür.

Sıra Sizde

Aşağıda esmayihüsnada geçen bazı isimlerin anlamları verilmiştir. Kutucuklardaki ipuçlarından yararlanarak kelimeleri tamamlayınız.

İhtiyaçların giderilmesi için başvurulmuş ve hiçbir şeye muhtaç olmayan anlamına gelir.

	A		E	
--	---	--	---	--

Allah'ın (cc) inanan kullarını sevmesi ve kulunun O'nu her şeyden çok sevmesi anlamına gelir.

	E			D
--	---	--	--	---

Allah'ın (cc) kullarının gizli veya açık tüm yaptıklarından haberdar olması anlamına gelir.

	A	K		
--	---	---	--	--

69. Hud suresi, 90. ayet.

70. Tirmizi, Deavat, 3419.

Daha Fazla Soru İçin

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

A) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İbadetlerin yapılış amacı nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Salih amellerden biri olan zikir nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

3. İmanın ibadet üzerindeki etkisini açıklayınız.

.....

.....

.....

4. İbadetlerin insana kazandırdığı ahlaki olgunlukla ilgili üç madde yazınız.

.....

.....

.....

5. Allah'ın (cc) her şeyden haberdar olması anlamına gelen Rakib isminin insan davranışlarına etkisini bir örnekle açıklayınız.

.....

.....

.....

B) Aşağıdaki soruları okuyunuz ve doğru cevabı işaretleyiniz.

6. Aşağıdaki ifadelerden hangisi ibadetin özelliklerinden değildir?

- A) İbadet kulun inancının hayata yansımasıdır.
- B) Allah’a (cc) olan sevginin bir göstergesidir.
- C) İbadet sadece namaz ve oruç ile sınırlıdır.
- D) Allah’ı (cc) yüceltmek ve O’na saygı göstermektir.

7. Aşağıdakilerden hangisi Allah (cc) rızası için yapılan davranışların genel adıdır?

- A) İyilik
- B) İbadet
- C) Sadaka
- D) Zekât

8. Aşağıdakilerin hangisinde ibadetlerin kabul şartları birlikte verilmiştir?

- A) İhlas-niyet-şükür
- B) Niyet-ihlas-ibadet
- C) Sünnete uygunluk-niyet-sabır
- D) Niyet-ihlas-sünnete uygunluk

9. İbadetlerle ilgili verilen açıklamalardan hangisi yanlıştır?

- A) Kabul edilmesi için bazı şartlar vardır.
- B) Allah’a (cc) boyun eğmek ve kulluk etmektir.
- C) Bütün şartları Kur’an-ı Kerim’de bildirilir.
- D) Allah (cc) emrettiği için yapılır.

10. Aşağıdakilerden hangisi Allah’ın (cc) “Vedud” isminin anlamıdır?

- A) Bir ve tek olan
- B) Çok seven ve sevilen
- C) Gözetleyen, kontrol eden
- D) En yüce olan

C) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfini yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadenin doğrusunu yazınız.

1. () İbadet Allah’ın (cc) rızasını kazanmak için yapılır.

.....

2. () İbadetlerin yapılma gayesi insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemektir.

.....

3. () Bir Müslümanın iyi ve faydalı davranışları salih amellerdir.

.....

4. () Kur’an-ı Kerim’de ibadetlerin ihlasla yapılması istenir.

.....

5. () İbadetlerin yapılışı Kur’an-ı Kerim’de ayrıntılı olarak anlatılır.

.....

Ç) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle tamamlayınız.

ibadet

salih ameller

namaz

sünnet

sadaka

ihlas

1. Allah’ın (cc) hoşnutluğunu kazanmak için yapılan, Allah’a (cc) bağlılığı ifade eden tüm tutum ve davranışlar olarak nitelendirilir.

2. Hz. Muhammed’in (sav) sözleri, davranışları ve yapılmasını onayladığı her türlü davranış ile ifade edilir.

3. Samimiyet ve doğruluk gibi anlamlara gelen ibadetleri sadece Allah (cc) için yapmaktır.

4. Allah’ın (cc) yapılmasını istediği iyi, faydalı ve hayırlı olan her şeydir.

5. Bir müminin Allah’a (cc) yönelmesini ifade eden ibadeti ile kişi Allah’ı (cc) anmaktadır.

3. Ünite

MÜMİNLERİN ÖZELLİKLERİ

Neler Öğreneceğiz?

- Ayet ve hadislerden hareketle doğrulukla ilgili çıkarımları,
- Namazı özenli kılmanın müminlerin en önemli özelliklerinden biri olduğunu,
- Müminlerin iyiliği emretmek, kötülüğü engellemekle ilgili sorumluluklarını,
- Yoksulun hakkını gözetmenin önemli bir dinî görev olduğunu,
- İsrâf ve cimriliğin önemli birer ahlaki zafiyet olduğunu,
- Esmayihüsnadan Basit, Muhsin ve Mâni isimlerini öğreneceğiz.

Hazırlık Çalışmaları

- Sizinle arkadaş olmak isteyen bir kişide hangi özelliklerin olmasını istersiniz? Söyleyiniz.
- Büyükleriniz namaz kılarken nelere dikkat etmektedir? Gözlemlerinizi paylaşınız.
- Birlikte yaşadığınız insanların olumsuz tavır ve davranışlarına karşı tutumunuz nasıl olmalıdır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
- İhtiyaç sahibi bir insana yardım etmek istediğinizde neler yaparsınız? Belirtiniz.
- İsrâf ve cimrilik kavramlarının kullanıldığı yerlere günlük hayattan örnekler veriniz.
- Tüm canlıların rızkının Allah (cc) tarafından verilmesi sözünden ne anlıyorsunuz? Söyleyiniz.

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

1. Müminlerin Özü ve Sözü Doğrudur

Toplumda örnek olarak gösterilen insan davranışları nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Doğruluk insanın Allah'ın (cc) emirlerine uygun bir yol izlemesidir. Söz ve davranışlarında gerçeği gözetmesidir. İnsanın davranışlarında tutarlı olmasıdır. Doğruluk insanın kendi hakları kadar diğer canlıların haklarını da gözetmesidir.¹

Sıdk kavramı da doğrulukla ilişkili bir kavramdır. Sıdk; doğru sözlü olma, içten ve samimi davranma gibi anlamlara gelir. Öz ile sözün, söz ile davranışların birbirine uymasındır. Kişinin olduğu gibi görünüp görüldüğü gibi davranmasıdır.²

Sıdk ve doğruluk müminlerde bulunması gereken en önemli özelliklerdendir. Müminler sözlerinde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmaz. Doğruluğu ile çevresine güven verir. Başkalarına zarar verecek davranışlardan uzak durur. Verdiği sözleri tutar. Randevularına zamanında gider. Emanet olarak aldığı eşyaları zamanında teslim eder. Alışverişlerinde hile, haksız rekabet, fırsatçılık gibi yollara başvurmaz. Aile hayatında, arkadaşlık ilişkilerinde, eğitim öğretim faaliyetlerinde ve ticaret hayatında doğru davranışlar sergiler. Hatta eğlenirken, eğlendirirken bile doğruluğu ilke edinir. Bütün bu özellikler müminlerin karakterinin bir parçası olmalıdır.

Müminler davranışları ve sözleri ile öncelikle Allah'a (cc) karşı sorumludur. O'nun emir ve yasaklarını yerine getirmede istekli olur. Allah (cc) doğru konuşmayı, doğru davranışlar sergilemeyi emreder. Bir ayette şöyle buyrulmuştur: **"Şüphesiz 'Rabbimiz Allah'tır.' deyip sonra da dosdoğru olanlara hiçbir korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de. Onlar cennetliklerdir. Yapmakta olduklarına karşılık orada sürekli kalacaklardır."**³

Paylaşalım

Yalan konusunda çok hassas davranan Hz. Muhammed (sav) insanları yalandan ve ona götürebilecek her türlü davranıştan sakındırmıştır. Hatta bunlara çocuklara karşı yalan söylemeyi ve yalan söyleyerek şaka yapmayı da dâhil etmiştir. Nitekim bir defasında Hz. Muhammed (sav) bir annenin çocuğunu çağırıp "Gel sana bir şey vereceğim." dediğini işitince kadına "Ona ne vereceksin?" diye sormuş. Kadından "Kuru hurma." cevabını alınca da şöyle buyurmuştur: "Dikkatli ol, ona bir şey vermemiş olsaydın bu senin için bir yalan olarak yazılacaktı."

(bk. Ebu Davud, Edep, 80.)

Bu parçada müminlere verilmek istenen mesaj nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah (cc) doğru söyleyen, doğru davranışlarda bulunan müminlerin işlerini düzeltereğini bildirir. Böyle davranışlar sergileyen müminlerin günahlarını bağışlayacağını haber verir. Konu ile ilgili bir ayette şöyle buyrulmuştur: **"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resülüne itaat ederse muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır."**⁴

1. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 61.

2. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 330.

3. Ahkaf suresi, 13-14. ayetler.

4. Ahzab suresi, 70-71. ayetler.

Allah (cc) kendisine itaat eden, doğru davranışlar sergileyen müminleri peygamberlerle anmaktadır. Böyle davranan müminlerin onlarla dost olacaklarını bildirir.⁵ Müminler peygamberlerin hayatlarını örnek almalıdır.

Peygamberimiz; hayatı boyunca söz ve davranışlarında doğruluktan ayrılmamıştır. Hiçbir zaman yalan söylememiş, kimseyi aldatmamış, verdiği sözleri yerine getirmiştir. İnsanlarla ilişkilerinde, ticaret hayatında, çıkan anlaşmazlıkların çözümünde daima doğru davranışlar sergilemiştir. Bu özelliğinden dolayı Mekkeliler onu Muhammedülemin (güvenilir Muhammed) olarak nitelendirmişlerdir.⁶ Müminler Hz. Muhammed'i (sav) örnek alır. Onun gibi yaşamaya gayret eder. Hayatını buna göre düzenler. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: **"Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar..."**⁷ Bu emir Hz. Muhammed'in (sav) şahsında bütün müminlere hitap eder. Müminlerin bu doğrultuda yaşamaları emredilir. Konu ile ilgili Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *"Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında 'doğru/sıddık' olarak yazılır. Yalandan sakının!"*⁸

Görsel 3.1: Kur'an-ı Kerim'de özde ve sözde doğru olmaya önem verilir.

Yorumlayalım

Ebu Hanife büyük bir âlim olmasının yanında ticaretle de uğraşırdı. Bir gün bir kadın ipek elbise satmak için onun yanına geldi ve aralarında şöyle bir konuşma gerçekleşti:

- Elbiseyi kaç satmak istiyorsun?
- Yüz dirhem isterim.
- Bu elbise yüz dirhemden fazla eder.
- O zaman iki yüz dirhem isterim.
- Bu elbise daha fazla eder.
- Öyleyse üç yüz dirhem isterim.
- Daha fazla eder.
- O zaman dört yüz dirhem isterim.
- Daha fazla eder.
- Benimle eğleniyor musun?
- Ne münasebet, bir adam getirin de fiyatı o belirlesin.

Ebu Hanife elbiseye beş yüz dirhem ödedi. Böylece elbiseyi gerçek değerinden satın almış oldu.

(bk. Mürşide Uysal, Hikâyelerle Değerler Eğitimi, s. 166-167.)

Verilen örnek olayı doğruluk açısından yorumlayınız.

5. bk. Nisa suresi, 69. ayet.

6. bk. Hüseyin Algül, "Emin", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 11, s. 111.

7. Hud suresi, 112. ayet.

8. Müslim, Birr, 105.

İnsan kendisine karşı yalan söylenmesini istemez. Başkaları tarafından aldatılmayı hoş karşılamaz. Verilen sözlerde ve yapılan alışverişlerde doğru olmak, hileye başvurmamak, insanları aldatmamak gerekir. Bir hadiste “*Bizi aldatan bizden değildir.*”⁹ buyrulurak Müslümanların şahsında yalana ve ikiyüzlülüğe yer olmadığı belirtilir.

Müslüman ağzından çıkan her söze, yaptığı her davranışa dikkat eder. Şaka yaparken bile yalan ve hileye başvurmaz. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “*İnsanları güldürmek için yalan söyleyen kimselere yazıklar olsun.*”¹⁰ Şaka yapmak amacıyla söylenmiş olsa bile insanın yalanı terk etmediği sürece tam anlamıyla Müslüman olamayacağını haber vermiştir.¹¹ Şaka amaçlı söylenen yalanlar ilk bakışta zararı yokmuş gibi görülse de zamanla kişiyi yalana alıştıırır.

İnsanlar bazen doğruyu söylemek istemezler. Çünkü doğruyu söylediklerinde kendilerine veya yakınlarına zarar geleceğini düşünürler. Kişi zorda kalacak olsa bile doğru söylemeli, dürüstlükten ayrılmamalıdır. Çünkü Allah (cc) doğruların yardımcısıdır. Doğru insanları bu davranışından dolayı mükâfatlandırır.¹² Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur. “*Ben (her hâl ve şartta) sadece hakikati söylerim.*”¹³ Doğru olmak insana hiçbir şey kaybettirmez. Onu diğer insanların yanında yüceltir. Saygı duyulan, sözü dinlenen, sorumluluk verilirken tercih edilen kişi hâline getirir.

Müminlerin doğru kimselerle beraber olması emredilir.¹⁴ Doğru kimselerle beraber olmak, onları örnek almayı, onlar gibi davranmayı gerektirir.

Görsel 3.2: Hayatın her alanında adil olmak önemlidir.

Paylaşalım

CAYMA

...

Güzel düşün, iyi hisset, yanıltma, aldanma, ne varsa doğrudur, doğruluk şaşar sanma. Birleşmiye koş, yükselişe, çalışmaya, saâdete koş; fakat unutma ki yol, intizamlı görünürse yakınlaşır, kısılır... Doğru at adımlarını, düşün: bugünkü adımlar hazırlıyor yarını!

...

(Tevfik Fikret, rübâb-ı şikeste ve diğer eserleri, s. 101.)

Şiirde doğrulukla ilgili hangi hususlar vurgulanmıştır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Video
Animasyon

9. Müslim, İman, 164.

10. Ebu Davud, Edeb, 80.

11. bk. Mehmet Emin Özafşar vd., Hadislerle İslam, C 3, s. 399.

12. bk. Fussilet suresi, 30. ayet.

13. Tirmizi, Birr, 57.

14. bk. Tevbe suresi, 119. ayet.

Listeleyelim

Doğru söz ve davranışları benimseyen müminlerde bulunması gereken özellikler nelerdir? Listeleyiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Müminler Namazlarına Özen Gösterirler

Bir işi özenerek yapmak neden önemlidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Müminlerin Allah (cc) ile iletişim kurmasını sağlayan ibadetlerin başında namaz gelir. Namaz bütün ibadetlerin özü ve temeli sayılır.¹⁵ Müslümanların bu ibadeti yerine getirmesi gerekir. Namaz Allah'ın (cc) huzurunda bulunmaya O'nu sürekli hatırlamaya vesile olur. Bir ayette şöyle buyrulmuştur: **“Şüphe yok ki ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilah yoktur. O hâlde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl.”**¹⁶ Bu nedenle müminlerin namazlarını özenle kılmaları gerekir.

Namazdan önce yapılması gereken hazırlıklar vardır. Bunlardan biri abdest almaktır. Abdest insanın bedenindeki maddi kirleri temizler. İnsandaki olumsuz duyguları, hata ve günahları da alıp götürür.¹⁷ Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *“Her kim abdest alır ve de abdesti(ni) güzelce almaya özen gösterirse günahları vücudundan çıkar hatta tırnaklarının altından süzülür gider.”*¹⁸ Peygamberimiz abdestin günahlardan arınmaya vesile olacağını bildirmiştir.

Görsel 3.3: Abdest namaz için gereklidir.

15. bk. Mustafa Öcal, İlköğretim Okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Öğretim Yöntemleri, s. 330.

16. Taha suresi, 14. ayet.

17. bk. Mehmet Emin Özafşar vd., Hadislerle İslam, C 2, s. 122.

18. Müslim, Taharet, 33.

Namaz için ön hazırlıkları tamamladıktan sonra namazı kalp ve beden birlikteliği içinde kılmak gerekir. Müminler namazda Allah'ın (cc) huzurunda olduklarını bilir. Namaz esnasında aklını ve kalbini başka şeylerle meşgul etmez. Kıldığı namazı tadilierkâna uygun kılmaya çalışır. Peygamberimiz namazı özenle kılma konusunda müminleri teşvik etmiştir. Tadilierkâna uygun namaz kılmalarını istemiştir.¹⁹ Müminler namazın bir an önce kılınıp aradan çıkarılacak bir ibadet olmadığını bilir. Namazın Allah (cc) ile iletişim kurmayı sağlayan önemli bir ibadet olduğunun farkındadır.²⁰ Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde *“Muhakkak ki sizden biri namaz kılarken (aslında) Rabbiyle özel olarak konuşmaktadır...”*²¹ buyurmuştur.

Aklınızda Bulunsun

Tadilierkân: Namazla ilgili tüm hareketleri güzelce yapmaktır. Namaz esnasında kıyam, rükû ve secde gibi namazın hareketlerini acele etmeden yapmak demektir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 345-346.)

Yorumlayalım

Hz. Muhammed (sav) usulüne uygun olarak nasıl namaz kılınması gerektiğini şöyle tarif etmiştir: *“Namaz kılacağın zaman (önce) tekbir getir. Sonra Kur’an-ı Kerim’den kolayına gelen yerlerden oku. Ardından rükûya git ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle. Sonra tam olarak doğrul. Peşinden secdeye git ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle. (Secdeden) kalktığında (belini) iyice doğrult ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle. Sonra (tekrar) secdeye var ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle. Sonra namazın tamamını bu şekilde kıl.”*

(Buhari, Ezan, 122.)

Hz. Muhammed’in (sav) namazın kılınışını ayrıntılı bir şekilde anlatmış olmasını namazı özenle kılma açısından yorumlayınız.

Namazı vaktinde kılmak, bu konuda hassasiyet göstermek gerekir. Namazın geciktirilmeden kılınması Allah'ın (cc) emrine gösterilen hassasiyetin sonucudur. Dünya işlerine kapılıp namazın kılınış vaktini geciktirmek müminlere yakışan bir davranış değildir. Allah'ın (cc) emrettiği ibadetleri zamanında yerine getirmek gerekir. Bu konuda Hz. Muhammed’e (sav) *“İbadetlerin en faziletlisi hangisidir?”* diye sorulduğunda *“Vaktinde kılınan namazdır...”*²² buyurmuştur. Peygamberimiz hayatı boyunca nerede ve hangi hâl üzere bulunursa bulunsun, namazlarını vaktinde kılmaya gayret etmiştir. Müminlerin de aynı şekilde davranmalarını istemiştir.

Görsel 3.4: Namazı özenle kılmak gerekir.

19. bk. Abdullah Kahraman, “Ta’dîl-i Erkân”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 39, s. 366.

20. bk. Mehmet Emin Ay, Şefkat Peygamberi Hazreti Muhammed, s. 44.

21. Buhari, Salat, 36.

22. Buhari, Tevhid, 48.

Müminler namazlarını acele etmeden kılarlar. Namazı bir an önce bitirme düşüncesiyle ve ciddiyetsizce kılmak doğru değildir. Konu ile ilgili bir ayette **“Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki onlar namazlarını ciddiye almazlar.”**²³ buyrulmuştur.

Namazı özenle ve huşu içinde kılmak gerekir. Huşu kişinin namazında Allah'ın (cc) huzurunda olduğunu bilmesi, O'na yönelmesi demektir. Namazda okunan ayetlerin manasını düşünmek, secde yerine bakmak, gereksiz hareketlerde bulunmamak huşu içinde namaz kılmayı sağlar.²⁴ Namazda huşu Allah'a (cc) olan teslimiyetin sonucudur. Müminlerin namazlarını huşu içinde kılmaları emredilmiştir. Bir ayette **“Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki namazlarında derin saygı içindedirler.”**²⁵ buyrulmuştur.

Hız. Muhammed (sav) namazını huşu içinde Allah'a (cc) gönülden bağlılıkla ve samimiyetle kılar. O, namazlarında Allah'ın (cc) huzurunda olduğunu bilirdi. Namaz kılar.ken zihni ve kalbi başka şeylerle meşgul olmazdı. Namazda okuduğu ayetlerin anlamını düşünürdü. Müminler her konuda olduğu gibi namaz kılar.ken de Hız. Muhammed'i (sav) örnek alır. Huşuyu bozacak davranışlardan uzak durur.

Müminler namazlarını tek başına kılabilceği gibi cemaatle de kılabilirler. Namazları cemaatle kılmak daha faziletlidir. Çünkü Hız. Muhammed (sav) cemaatle kılınan namazın tek başına kılınan namazdan daha değerli olduğunu bildirmiştir. Cemaatle namaz kılmanın kişiye daha fazla sevap kazandıracağını haber veren Allah Resulü bir hadisinde **“Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletlidir.”**²⁶ buyurmuştur.

Görsel 3.5: İslam cemaatle namaz kılmaya önem verir.

Yazalım

Namazı özenle kılmak için yapılması gerekenler nelerdir? Yazınız.

-
-
-
-
-
-

23. Maun suresi, 4-5. ayetler.

24. bk. Mehmet Şeker, “Huşu”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 18, s. 423.

25. Müminun suresi, 1-2. ayetler.

26. Buhari, Ezan, 30.

3. Müminler İyiliği Emreder, Kötülüğü Engellerler

Arkadaşınızın olumsuz bir davranışını gördüğünüzde neler yaparsınız? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İslam iyi ve güzel olan davranışları emretmiştir. Kötü ve çirkin olan davranışları ise yasaklamıştır. Müminlerden de bu emir ve yasaklara uymaları istenmiştir. Kur'an-ı Kerim'de emir bilmaruf (iyiliği emretmek), nehiy anilmünker (kötülüğü engellemek)" ifadeleri bu anlamda kullanılmıştır.²⁷

İyiliği emretmek, kötülüğü engellemek müminlerin sosyal ve ahlaki sorumlulukları arasındadır. Müslüman olan herkesin bunu özümsemesi gerekir. Bu sorumluluğu yerine getiren müminler övülmüştür. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: **"Onlar Allah'a ve ahiret gününe inanırlar. İyiliği emrederler. Kötülükten men ederler, hayır işlerinde birbirleriyle yarışirlar. İşte onlar salihlerdendir."**²⁸ Müminler davranışlarına dikkat ederler. Kendileri için istedikleri iyi ve güzel şeyleri din kardeşleri için de isterler. Kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi arkadaşlarına yapmazlar. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur. *"Sizden biri kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemedikçe mümin olamaz."*²⁹ Müminler arkadaşlarının olumsuz bir davranış yaptıklarını fark ettiklerinde onu düzeltmeye çalışırlar. Kendilerine yapılan olumsuz davranışlara iyilik ve güzellelikle karşılık vermeye gayret ederler.

İyiliği emredip kötülüğe engel olma sorumluluğunu yerine getirirken kullanılacak üslup çok önemlidir. İnsanları uyarırken müjdeleyici ve kolaylaştırıcı olmak gerekir. Nefret ettirici ve zorlaştırıcı bir dilden kaçınılmalıdır.³⁰ Güzel sözlerle iyiliğe çağırmak; hata ve yanlış yapanlara karşı merhametli ve yumuşak huylu olmaya dikkat etmek gerekir. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de **"Kullarıma söyle: (insanlara karşı) en güzel sözü söylesinler..."**³¹ ayetiyle izlenmesi gereken yolu haber vermiştir. Atalarımız bu konuda *"Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır."*³² diyerek tatlı dilli ve güzel sözlü olmaya işaret etmişlerdir.

Görsel 3.6: Kur'an-ı Kerim'de iyilik yapmak, kötülüklerden uzak durmak emredilir.

Yorumlayalım

"İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârı."

"İyilik eden iyilik bulur."

(Mehmet Hengirmen, Atasözleri Sözlüğü, C 1, s. 376.)

Yukarıdaki atasözlerinde verilmek istenen mesaj nedir? Yorumlayınız.

27. bk. Mustafa Çağrı, "Emir bi'l-ma'rûf nehiy anî'l-münker", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 11, s. 139.

28. Al-i İmran suresi, 114. ayet.

29. Ahmed bin Hanbel, Müsned, 3, 206.

30. bk. Müslim, Cihâd ve siyer, 7.

31. İsra suresi, 53. ayet.

32. Mehmet Hengirmen, Atasözleri Sözlüğü, C 1, s. 527.

Hız. Muhammed (sav) bir hadisinde iyiliği emretme, kötülüğü engelleme konusunda müminlerin şöyle bir yol izlemesini istemiştir: *“Bir kötülük gören kişi, (o kötülüğü) eli ile değiştirmeye gücü yetiyorsa onu eli ile değiştirsin. Buna gücü yetmez ise (o kötülüğü) dili ile değiştirsin. Buna da gücü yetmezse kalbi ile (o kötülüğe) tavır koysun (onu hoş görmesin). Bu da imanın asgari gereğidir.”*³³ Müminler iyiliği emretmeye, kötülüğü engellemeye çalışırken öncelikle eliyle müdahale eder. İyiliğin yayılması, kötülüklerin de azalması için elinden gelen gayreti gösterir. Şayet buna gücü yetmiyorsa dili ile müdahale eder. Yanlış anlatır, güzel davranışların neler olduğunu söyler. Buna da gücü yetmiyorsa en azından o kötülüğün yanlış olduğunu kalbinden geçirir. Yapılan kötülükleri onaylamaz. Kötülüğü yapan insanların kötülükten vazgeçmeleri için elinden gelen gayreti gösterir. Buna karşılık kötü bir işin yapıldığından haberdar olup bundan memnuniyet duyan kişinin ise orada bulunanlar gibi sorumlu olacağı bildirilmiştir.³⁴

Yazalım

Evinizin bulunduğu sokakta çöp atılmaması gereken bir yere insanların sürekli çöp attıklarını gördünüz. Bu durumu önlemek için bireysel ve toplumsal olarak neler yapılabilir? Yazınız.

Bireysel

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Toplumsal

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

İyiliği emredip kötülüklerden uzaklaştırmak müminler için toplumsal bir görevdir. Her mümin din kardeşini iyiliğe ve güzelliğe teşvik eder. Kötülük ve çirkinliklerden uzaklaştırmaya çalışır. Böylece sevgi ve kardeşliğin ön plana çıktığı, insanların kendilerini gözden geçirerek sürekli yenilediği bir toplum oluşmaya başlar. Böyle toplumların da kurtuluşa ereceği bildirilir. Bir ayette **“Sizden hayra çağırın, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.”**³⁵ buyrulmuştur.

33. Müslim, İman, 78.

34. bk. Ebu Davud, Melahim, 17.

35. Al-i İmran suresi, 104. ayet.

Müminler toplumda meydana gelen kötülük ve haksızlıklara karşı duyarsız kalmaz. Umursamaz bir tavır sergilemez. Başkasının yaptığı kötülüğü görmezden gelemmez. “Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.”³⁶ anlayışıyla hareket etmez. Toplumsal hayatında, genel ağ kullandığında güzel davranışları teşvik eder. Kötü davranışları engellemeye çalışır. Böyle davranmadığı takdirde kötülükler suya atılan bir maddenin meydana getirdiği dalgalanmalara benzer. Yapılan kötülükler kişiden arkadaşına, sınıfa, okula, mahalleye, şehre ve sonunda tüm ülkeye yayılır. Bu durumda masum insanlar da zarar görür. Kötülük; yapan kişi ile sınırlı kalmaz, herkesi etkiler.

Yazalım

Sokak hayvanlarının (kedi, köpek, kuş vs.) daha iyi şartlar altında hayatlarına devam etmelerini istiyorsunuz. Bu amaçla bireysel ve toplumsal olarak yapılabilecek çalışmalar nelerdir? Yazınız.

Bireysel

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Toplumsal

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Peygamberimiz iyiliği emretme, kötülüğü engelleme sorumluluğunu arkadaşlarına anlatırken geçmiş toplumların birinden şöyle bir örnek vermiştir: Geçmiş toplumların birinde bir kişi bir kötülük yaptığında ona “Allah’tan (cc) kork ve bu yaptığından vazgeç. Çünkü bu sana helal değildir.” diyorlardı. Aynı kişinin ertesi gün yaptığı kötülüğünden vazgeçmediğini gördüklerinde o kişi ile olan ilişkilerine devam ediyor, vurdumduymaz bir tavır sergiliyorlardı. O kişiyi ikinci defa uyarmaktan vazgeçiyorlardı. Allah (cc) onları birbirine benzetti. Toplumda kötülükler çoğaldı. Böylece toplum kendi sonunu hazırlamış oldu.³⁷ Hz. Muhammed (sav) daha sonra arkadaşlarına dönerek “*Dikkat edin. Allah’a yemin olsun ki siz (ya) iyiliği emreder/teşvik eder, kötülüğünden menedersiniz/uzaklaştırırsınız, zalimin elinden tutup onu Hakk’a döndürürsünüz ve onu Hakk üzere tutarsınız (ya da sizin sonunuz da onlar gibi olur).*”³⁸ buyurmuştur.

36. Mehmet Hengirmen, Atasözleri Sözlüğü, C 1, s. 159.

37. bk. Mehmet Emin Özafşar vd., Hadislerle İslam, C 4, s. 463.

38. Ebu Davud, Melahim, 17.

Görsel 3.7

Görsel 3.8

Gerekli durumlarda kamu otoritesinden yardım istenmelidir.

Müminler iyiliği emredip kötülüğü engelleme sorumluluğunu yerine getirirken yapabileceklerinin sınırlarını bilir. Gücünün yetmediği konularda olaylara müdahale etmek yerine kamu otoritesine başvurarak sorumluluğunu yerine getirmiş olur. Hırsızlık, gasp, cinayet ve terör gibi olayların çözümünde kamu otoritesine müracaat eder. Toplumda düzenin bozulmaması, kargaşa ortamının oluşmaması için böyle davranması gerektiğini bilir. Suçlulara gerekli cezaların verileceğini, herkesin kanun önünde hak ettiği cezayı alacağını bilir.

Sıra Sizde

İyiliğin yaygınlaşması, kötülüğün engellenmesi konusunda kamu otoritesi tarafından ve bireysel olarak yapılabilecekleri örneklerden hareketle sıralayınız.

Bireysel

1- Kantinde sıraya girerek arkadaşlarına örnek olmak.

2-

3-

4-

5-

Kamu Otoritesi

1- Kırmızı ışıkta geçene ceza vermek.

2-

3-

4-

5-

4. Müminler Yoksulun Hakkını Gözetirler

İhtiyaç sahibi insanların haklarını gözetmek için neler yapılabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Toplumu oluşturan insanların ekonomik imkânları, gelir seviyeleri birbiriyle aynı değildir. Toplumda varlıklı insanlar olduğu gibi ihtiyaç sahibi insanlar da bulunmaktadır. Toplumun huzur ve refah içinde yaşayabilmesi, sosyal ve ekonomik dengenin sağlanabilmesi için bireylerin birbirlerinin haklarını gözetmesi gerekir. Özellikle ihtiyaç sahibi insanlara hem maddi hem de manevi olarak yardım etmelidir. Onların haklarını korumak toplumdaki diğer bireylerin görev ve sorumluluklarından biridir.

İslam kişinin sahip olduğu bütün mal ve mülkün gerçek sahibinin Allah (cc) olduğunu bildirmiş,³⁹ yoksulların hakkının da verilmesini istemiştir. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de **"Akrobaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver..."**⁴⁰ buyurarak yoksulun hakkını vermenin dinî bir sorumluluk olduğunu belirtmiştir.

İslam yoksulların haklarını korumak amacıyla önlemler almıştır. Bu önlemlerden biri zekâttır. Zekât Allah (cc) tarafından emredilen ibadetlerden biridir. Zekât aynı zamanda yoksulların haklarını korumaya yönelik bir önlemdir. Bunun yanında infak, sadaka, fitre, kurban gibi ibadetler de yoksulların haklarını korumak amacıyla Müslümanlar tarafından yerine getirilir. İslam bu ibadetlerin nasıl ve ne şekilde yerine getirileceğini ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Böylece yoksulların haklarının korunması için kurumsal bir yapı oluşturulmuş, hakları güvence altına alınmıştır.

Müminler yoksulların hakkını gözetmenin dinî ve ahlaki bir sorumluluk olduğunun farkındadır. Sahip olduğu maddi varlığın içinde yoksulların da hakkının olduğunu bilir. Elindeki imkânları ihtiyaç sahibi insanlarla paylaşır. Çevresindeki insanların ihtiyaçlarına duyarlı kalmaz.

Görsel 3.9: İhtiyaç sahibi insanların hakkını vermek gerekir.

Yoksulların haklarını gözetken müminlere Allah (cc) yardım eder. Bu konuda Hz. Muhammed (sav) şöyle buyurmuştur: *"Kim bir Müslümanın dünya sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderirse Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim darda kalan bir kimsenin işini kolaylaştırırsa Allah da dünya ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır..."*⁴¹

Peygamberimiz hayatı boyunca insanların dertleriyle meşgul olmuştur. Elinden gelen her türlü yardımı yapmıştır. İmkânı ölçüsünde ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmiştir. Arkadaşlarını da bu konuda teşvik ederek Müslümanların birbirleriyle kenetlenmelerini sağlamıştır. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde Müslümanları bir beden organlarına benzetmiştir. Vücudun herhangi bir organı ağrıdığında bütün vücut bundan rahatsız olur. Bir Müslü-

39. bk. Al-i İmran suresi, 26. ayet.

40. İsra suresi, 26. ayet.

41. Ebu Davud, Edeb, 60.

manın başına bir hâl geldiğinde kardeşleri de onun durumuna üzülür ve ona yardım etmeye çalışır demiştir.⁴² Yardımlaşmanın sadece maddi olarak değil manevi olarak da yapılması gerekir. Dua etmek, başsağlığı dilemek, hasta ziyaretine gitmek, yaşlılara sevgi ve saygı göstermek manevi yardımlardır. Bir arkadaşımıza ihtiyaç duyduğu bir konuda yardımcı olmak, onun sevincini paylaşmak, üzüntüsüne ortak olmak manevi olarak yapılabilecek davranışlardır.

Görsel 3.10: Müminler her konuda birbirlerine yardım ederler.

Listeleyelim

“Onlar seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler. (Yedirdikleri kimselere şöyle derler:) ‘Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz.’”

(İnsan suresi, 8-9. ayetler.)

Verilen ayetleri göz önünde bulundurarak yardımların nasıl yapılması gerektiğini maddeler hâlinde listeleyniz.

-
-
-
-
-

Geçmişten günümüze milletimizin tarihinde yoksulların hakları gözetilmiştir. Onlara haklarını vermek amacıyla çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Camilerin bahçesine, işlek caddelerin kenarına “sadaka taşları” bırakılmıştır. Yılın belirli günlerinde yoksulların yaşadığı mahallelerde bulunan bakkalların veresiye (borç) defterleri hayırsever Müslümanlar tarafından satın alınmıştır. Böylece yoksulların borçları ödenmiştir. Ayrıca onların ekmek ihtiyacının karşılanması amacıyla “askıda ekmek” uygulaması yapılmış, ücretsiz ekmek almaları sağlanmıştır. Osmanlı Devleti zamanında yoksulların

Aklınızda Bulunsun

Vakıf: Bir hizmetin gelecekte de devam etmesini sağlayan, toplum yararına çalışan, bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk ve paranın idare edildiği yerdir.

(bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 2465.)

42. bk. Mehmet Emin Özağar vd., Hadislerle İslam, C 3, s. 355.

hakkının gözetilmesi amacıyla çeşitli vakıflar kurulmuş, yardımların sürekliliği sağlanmıştır. Hayırsever Müslümanlar sahip oldukları maddi imkânları vakıflar yoluyla ihtiyaç sahibi insanlara ulaştırmış, onların maddi anlamda rahatlamalarını sağlamıştır. Vakıflar toplumda ekonomik dengenin sağlanmasında etkili olmuştur. Yoksulluğun azalmasına katkı sağlamıştır.

Görsel 3.11

Görsel 3.12

Müminler yardım yapabileceği her fırsatı değerlendirir.

Günümüzde yoksulların hakları gözetilmektedir. Bu amaçla Türkiye Cumhuriyeti Devleti üzerine düşen görevi yerine getirmektedir. Engelli, yaşlı, yetim ve hastalara maaş ödemesi yapılmaktadır. Kuruluş amaçlarından biri de ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmek olan Kızılay, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Millî Eğitim Vakfı, Mehmetçik Vakfı gibi kuruluşlar farklı alanlarda yaptıkları sosyal yardımlarla ihtiyaç sahiplerinin hakkını gözetmektedir. Bunun yanında belediyeler ve hayırsever kişiler tarafından çeşitli kurum ve kuruluşlar oluşturularak ihtiyaç sahibi insanlara ulaşılmaya çalışılmaktadır. Devletin, belediyelerin ve hayırsever kişilerin yaptığı yardımlar günümüzde yoksulların haklarının gözetilmeye çalışıldığını göstermektedir.

Sıra Sizde

- “Çorba pişirdiğinde suyunu biraz fazla koy, sonra komşularına bak, uygun bir şekilde çorbadan onlara ikram et.”

(Müslim, Birr, 143.)

- Cabir (ra) şöyle dedi: “Hz. Muhammed (sav) kendisinden bir şey istendiğinde asla ‘hayır’ demezdi.”

(bk. Müslim, Fedail, 56.)

Verilen hadislerden hareketle günümüzde yoksulların haklarını gözetmek için neler yapılmalıdır? Örnekler veriniz.

-
-
-

Video
Animasyon

5. Müminler İsraftan ve Cimrilikten Sakınırlar

İsraf ve cimrilik deyince neler anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İsraf; gereksiz yere para, zaman, emek harcama anlamına gelir.⁴³ Dinî bir kavram olarak inanç, söz ve davranışta dinin, akıl veya örfün belirlediği ölçülerin dışına çıkmaktır. Sahip olunan mal veya imkânları uygun olmayan amaçlar için gereksiz yere harcamaktır.⁴⁴ İsraftan kaçınmak müminlerde bulunması gereken özelliklerden biridir. İsraf ahlaki bir zafiyettir. İsraf toplumların önemli bir sorunudur.

İslam insanları çalışmaya, üretmeye ve helal yollardan kazanç elde etmeye teşvik eder. Çalışarak elde edilen nimetlerin Allah'ın (cc) belirlediği ölçüler doğrultusunda kullanılması gerekir. İnsanın yemesi, içmesi ve giyinmesi zorunlu ihtiyaçlardır. Ancak bu ihtiyaçlar karşılanırken israf etmek yasaklanmıştır. Kur'an-ı Kerim'de israf eden kişilerin Allah'ın (cc) sevgisini kaybedeceği bildirilmiştir. Bir ayette **"... Yiyeğin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez."**⁴⁵ buyrulmuştur.

Hz. Muhammed (sav) hayatı boyunca israftan kaçınmış, müminlerin de aynı şekilde davranmalarını istemiştir. Bir hadisinde *"Kibre düşmeden ve israfa kaçmadan (dilediğiniz gibi) yiyeğin, sadaka verin/harcayın ve giyin!"*⁴⁶ buyurmuştur. Hz. Muhammed (sav) müminlerin aç olmadığı hâlde yiyip içmesinin israf olduğunu bildirmiştir. Bir hadisinde *"Canının çektiği her şeyi yemen israftır."*⁴⁷ buyurmuştur.

İsrafın boyutu her geçen gün artmaktadır. Gıda israfı ve kâğıt israfı bu duruma örnektir. Günümüzde çöpe atılan ekmeklerin, çöpe dökülen yemeklerin, boşa akan suların ve ziyan olan kâğıtların fazla olması israfın boyutunu göstermektedir. Hâlbuki dünyanın birçok bölgesinde bir dilim ekmeğe, bir tabak yemeğe, bir damla suya muhtaç nice insanlar vardır. Müminler ihtiyaç sahibi insanları düşünerek yediklerinde ve içtiklerinde ölçülü davranır. Aşırı yemek tüketiminden kaçınır.

Hz. Muhammed (sav) yemek konusunda nasıl bir ölçü olması gerektiğini bir hadisinde

Görsel 3.13: Verilen nimetlerin kıymetini bilmek gerekir.

Görsel 3.14: Müminler verilen nimetleri israf etmemelidir.

43. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 1211.

44. bk. Cengiz Kallek, "İsraf", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 23, s. 178.

45. Araf suresi, 31. ayet.

46. Nesai, Zekât, 66.

47. İbn Mace, Etime, 51.

şöyle bildirmiştir: “... Eğer mutlaka yemesi gerekli ise midесinin üçte birini yemeğe, üçte birini içmeye, üçte birini de nefes almaya ayırsın.”⁴⁸

İsraf edilen yiyeceklerden biri de ekmektir. Ekmek Allah’ın (cc) verdiği önemli bir nimettir. Ekmek israfı birçok toplumda karşımıza çıkar. İslam toplumlarında başta ekmek olmak üzere Allah’ın (cc) verdiği tüm nimetlere saygı duyulur. Örneğin yere düşen ekmeği yüksek bir yere kaldırmak, sofradaki ekmek kırıntılarını toplamak, Allah’ın (cc) verdiği nimete gösterilen saygının sonucudur.

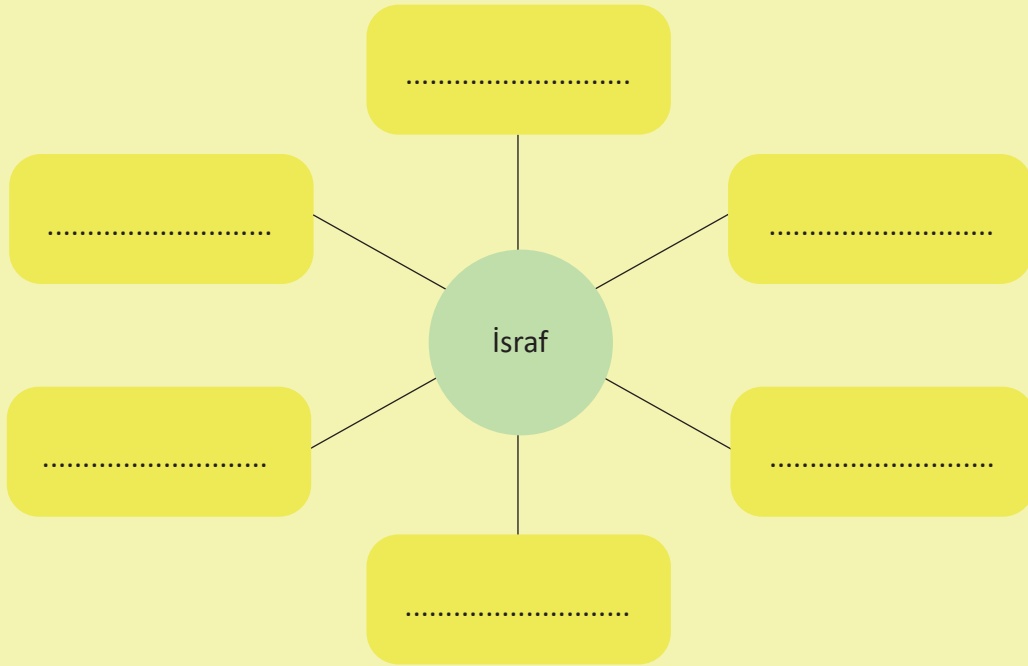
Müminler zamanı verimli kullanır. Bu konuda israftan kaçınır. Geçen zamanın geri gelmeyeceğini bilerek boş vakitleri en güzel şekilde değerlendirir. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde “İki nimet vardır ki insanların çoğu (onları değerlendirme hususunda) aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit.”⁴⁹ buyurmuştur.

Müminler enerji tüketiminde dikkatli davranır. Gereksiz yanan lambaları söndürür. Kullanılabilir durumda olan eşyaları çöpe atmaz. İhtiyaç sahibi birileri varsa onlara ulaştırmaya çalışır. Teknolojik aletlerin kullanımında da israftan kaçınır.

Diyagram Oluşturalım

İsrafın zararlarını gösteren bir diyagram oluşturunuz.

İsraf insanın maddi imkânlarını yok ettiği gibi emeğini ve geleceğini de yok eder. Hâlbuki insan yarını ve kendisinden sonra gelecek olan nesilleri de düşünmelidir. İsraf edilen her şeyin ülkesinin millî servetinin, doğal kaynaklarının, insanların emeğinin ve geleceğinin yok edilmesi demek olduğunu bilir.

48. Tirmizi, Zühd, 47.

49. Buhari, Rikak, 1.

Yorumlayalım

Verilen görsellerde israfta ilgili olanları örnekte verildiği şekilde işaretleyiniz. İşaretlediğiniz görselleri yorumlayınız.

Müminler israf etmekten ve cimrilik yapmaktan kaçınır. Cimri sözlükte elindeki imkânları ve parayı harcamaya kıyamayan, mal biriktiren, harcaması gereken yerde harcamayan anlamlarına gelir.⁵⁰ Böyle davranışlar sergilemeye de cimrilik denir. Cimrilik İslam'ın yasakladığı davranışlardandır. Kur'an-ı Kerim'de **"Eli sıkı olma..."**⁵¹ diye emredilerek Allah'ın (cc) cimriliği hoş görmediği belirtilmiştir.

Cimrilik kişiyi para ve mal biriktirme isteğine götürür. Harcamada bulunmaktan, yardım etmekten alıkoyma. İyilik ve cömertlik yapmaktan uzaklaştırarak bencilce davranmaya yönlendirir.⁵² Cimrilik insanı Allah'ın (cc) sevgisinden mahrum bırakır. Toplum içinde huzurun bozulmasına sebep olur. İnsanın sosyal ilişkilerine de zarar verir. Cimri olan insanlar başka insanlarla ilgilenmeyip sadece kendilerini düşünürler.

Cimrilikten kurtulmanın yolu ihtiyaç sahibi insanların dertleriyle ilgilenmek, onlara yardım etmek ve onların ihtiyacını gidermektir.⁵³ Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de cimrilik yapmayanların kurtuluşa ereceğini bildirmiştir. Bir ayette **"... Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."**⁵⁴ buyrulmuştur.

Video
Animasyon

50. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 467.

51. İsrâ suresi, 29. ayet.

52. bk. Mustafa Çağrı, "Cimrilik", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 8, s. 4.

53. bk. Mustafa Çağrı, "Cimrilik", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 8, s. 5.

54. Tegabün suresi, 16. ayet.

Tutumlu olmak ile cimrilik yapmak birbirine karıştırılmamalıdır. Tutumlu olmak elindeki imkânları en iyi şekilde değerlendirmektir. Gereksiz harcama yapmaktan kaçınmaktır. Harcamalarda ölçülü davranmaktır. Tutumluluk bilincinin küçük yaşlardan itibaren kazanılması gerekir.

Müminler israf ve cimrilikten sakınır. Harcamalarında ölçülü davranır. Allah'ın (cc) harcama konusunda belirlediği sınırları aşmaz. Kur'an-ı Kerim müminlere harcama yaparken nasıl davranmak gerektiği konusunda yol göstermiştir. Bir ayette **“Onlar harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları bu ikisi arası dengeli bir harcamadır.”**⁵⁵ buyrulmuştur.

Sıra Sizde

İsraf ve cimriliği önlemek amacıyla evinizde, okulunuzda ve çevrenizde ne tür çalışmalar yapılabilir? Örnekler veriniz.

-
-
-
-
-
-

6. Esmayihüsna'yı Tanıyorum

Allah'ın (cc) size yaptığı iyiliklerle ilgili düşünceleriniz nelerdir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Basit

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Basit istediği kuluna yeni bir hayat veren, onların huzur ve mutluluk içinde olmasını sağlayan, insanların sıkıntılarını gideren demektir. Ayrıca O'nun yarattığı varlıkların rızkını istediği zaman istediği kadar bollaştırması anlamına da gelir.⁵⁶ Basit ismi Kur'an-ı Kerim'de isim olarak değil fiil olarak geçmektedir.

Allah (cc) yarattığı varlıklara hayat verendir. Dilediği varlıklara kısa, dilediği varlıklara da uzun bir hayat verir.

Allah (cc) yarattığı varlıkların rızkını da yaratmıştır. Dünyaya gelen her varlık rızkıyla yaratılmıştır. Bu durum bir atasözünde şöyle ifade edilmiştir: **“Ağılda oğlak doğsa ovada otu biter.”**⁵⁷

Görsel 3.24: el-Basit isminin hat örneği

55. Furkan suresi, 67. ayet.

56. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 33.

57. Mehmet Hengirmen, Atasözleri Sözlüğü, C 1, s. 85.

Allah (cc) yarattığı varlıkların rızıkını bol bol vererek genişletir. O'ndan başka rızıkları genişleten veya daraltan yoktur. Kullarının rızıkını genişleterek cömertliğini gösterir. Hatta bazı kullarına ihtiyacından fazlasını da verir. Bu kullarının da etrafındaki ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmelerini ister. Çünkü O, elindeki imkânları paylaşan, emeğini ve ekmeğini bölüşen, yardım etmekten mutlu olan, cimrilik yapmayan kullarını sever. Yarattığı varlıkları aç ve susuz bırakmaz. Onların ihtiyaçlarını merhametli ve yardımsever kulları aracılığıyla giderir.

Allah (cc) rızık verdiği kullarının verilen nimetler karşılığında şükretmelerini ister. Şükretmek verilen nimetlerin kıymetinin bilindiğini gösterir.

Bir Ayet

Basit ismi fiil olarak ve içerdiği anlam bakımından Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: "... **Fakat O, rızık dilediği ölçüde indirir. Şüphesiz O, kullarından hakkıyla haberdardır ve onları hakkıyla görendir.**"⁵⁸

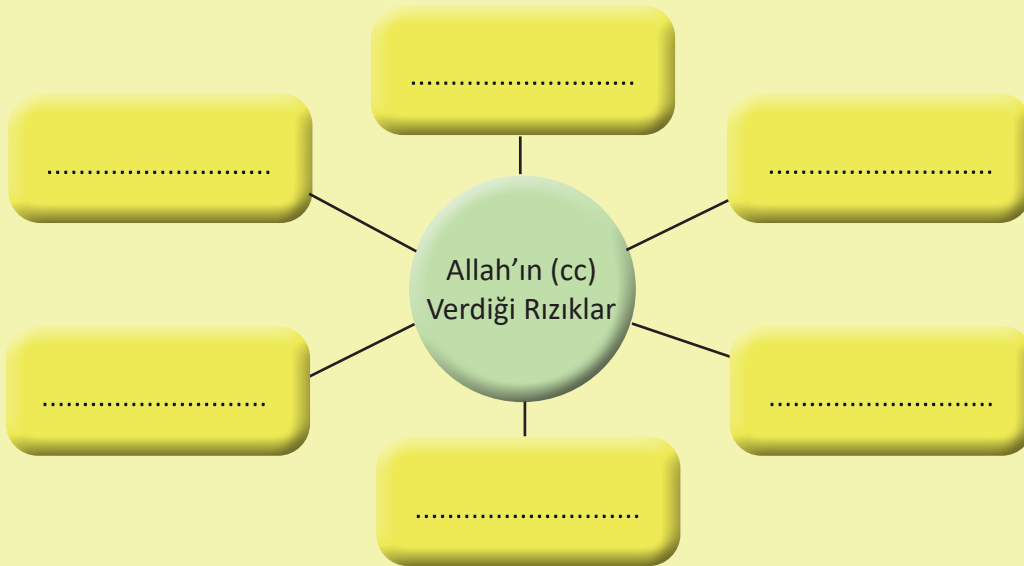
Bir Hadis

Basit ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: "*Allah'ım! Senin bol bol verdiğini kısacak, kıstığını bollaştıracak, saptırdığını hidayete erdirecek, doğru yola yönelttiğini saptıracak, engel olduğuna verecek, verdiği engel olacak, rahmetinden uzaklaştırdığını ona yaklaştıracak, yaklaştırdığını uzaklaştıracak hiçbir kimse yoktur. Bereketlerinden, rahmetinden, lütfundan ve rızıkından bize bol bol yayıp ihsan et, Allah'ım!*"⁵⁹

Diyagram Oluşturalım

Allah (cc) yarattığı her canlının rızıkını vermiştir. Allah'ın (cc) verdiği rızıkları gösteren bir diyagram oluşturunuz.

58. Şura suresi, 27. ayet.

59. Ahmed bin Hanbel, Müsned, 3, 424.

Muhsin

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Muhsin; yarattığı varlıklara iyilik yapan, ikramda bulunan, güzel davranan, onları bağışlayan anlamlarına gelmektedir.⁶⁰

Allah'ın (cc) Muhsin ismi Kur'an-ı Kerim'de isim olarak değil de fiil olarak geçmektedir. Bir ayette **"... Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap..."**⁶¹ buyrulmaktadır. Bu ayette geçen ihsan (iyilik) kavramı muhsin kelimesiyle aynı kökten geldiği için Muhsin isminin fiili olarak kullanılmıştır.

İhsan iyilik ve lütufta bulunmak, bir işi en güzel şekilde yapmaktır. Allah'ı (cc) görür gibi ibadet etmektir. İyiliklerde farz olan asgari ölçünün ötesine geçip isteyerek ve severek daha fazlasını yapmak demektir. İhsanda bulunan kimseye muhsin denir.⁶²

Allah (cc) Muhsin isminin gereği olarak yarattığı varlıklara iyilikte bulunur. Onların istek ve ihtiyaçlarını yerine getirir. Kullarından da aynı şekilde muhsin olmalarını ister. Etrafındaki insanlara ihsanda bulunmalarını emreder. Bir ayette **"Şüphesiz Allah adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder..."**⁶³ buyrulmuştur.

Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'i ve Peygamberimizin sünnetini esas alan kullarına daha çok ihsanda bulunur. Bu kişiler iyilik yapmayı seven ve toplumun kabul ettiği ahlaki değerlere aykırı hareket etmeyen kimselerdir. Bir ayette **"... Kim 'ihsan' derecesine yükselerek özünü Allah'a teslim ederse onun mükâfatı Rabbinin katındadır. Artık onlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir..."**⁶⁴ buyrulmuştur.

Muhsin olan Allah (cc) yarattığı varlıklara karşı merhametlidir. Hata yapan, daha sonra da hatasını anlayan kullarına karşı bağışlayıcıdır.

Bir Ayet

Muhsin ismi Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: **"Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever."**⁶⁵

Bir Hadis

Muhsin ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: *"Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed ailesine, tıpkı İbrahim ailesine rahmet eylediğin gibi rahmet et. Şüphesiz sen övgüye en layık ve şanı en yüce olansın. Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed ailesine, tıpkı İbrahim ailesine bereket ihsan ettiğin gibi bereket ihsan eyle! Şüphesiz sen övgüye en layık ve şanı en yüce olansın."*⁶⁶

Görsel 3.25: el-Muhsin isminin hat örneği

60. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 246.

61. Kasas suresi, 77. ayet.

62. bk. Mustafa Çağrı, "İhsan", TDV İslâm Ansiklopedisi, C 21, s. 544-545.

63. Nahl suresi, 90. ayet.

64. Bakara suresi, 112. ayet.

65. Al-i İmran suresi, 134. ayet.

66. Buhari, Deavat, 32.

Yazalım

Muhsin olan Allah (cc) kullarına karşı iyilik yapmaktadır. Siz de arkadaşlarınıza ne tür iyilikler yaparsınız? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Mâni

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Mâni hiçbir kötülüğe razı olmayan, kötülükleri engelleyen anlamına gelir. Allah (cc) kullarının başına gelebilecek kötülükleri mâni olur.⁶⁷ O'nun her türlü kötülüğü engellemeye gücü yeter.

İnsanların istek ve arzularını sınırlamak mümkün değildir. İnsan aklına gelen her şeyi ister. Yaşadığı sürece de bu istekleri bitmeyecektir.

İnanan insan Allah'ın (cc);

- istediği her şeyin gerçekleşeceğine,
- gücünün sınırsız olduğuna,
- istemediği bir şeyin gerçekleşmeyeceğine,
- istemediği bir şeyi yapacak bir güç olmadığına,
- her şeyi yapabilecek kudret sahibi olduğuna,
- istediği bir şeye mâni olacak hiçbir gücün olmadığına inanır.

Görsel 3.26: el-Mâni isminin hat örneği

İnsanoğlunun istekleri, hayatı boyunca sürekli değişir. Bazı istekleri gerçekleşirken bazıları ise gerçekleşmez. İnsan istediği şeyler gerçekleştiğinde büyük bir sevinç duyar. Gerçekleşmeyen istekler söz konusu olduğunda insanın aklına, Allah'ın (cc) Mâni ismi gelir. Bu durumda insan, o isteğin gerçekleşmemesinin bir sebep taşıdığına inanır. Böyle anlarda Allah'a (cc) olan güveni daha da artar. O, Allah'ın (cc) takdirine teslim olur ve O'ndan asla vazgeçmez. "Allah'tan (cc) istedim ama vermedi." düşüncesine kapılmaktan kaçınır. Bu nedenle insan, çok istediği fakat gerçekleşmeyen istekleri karşısında umudunu asla kaybetmez. Allah'ın (cc), o isteğin yerine ona daha güzel bir ikramda bulunacağına inanır.

Allah (cc) kullarını tehlike ve sıkıntılardan korur. Başına gelebilecek bazı olumsuz durumlara mâni olur. İnsan olumsuz bir durumla karşılaştığında Allah'ın (cc) Mâni ismi gereği kendisini koruyup kolladığına inanır.

67. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 223.

Bir Ayet

Mâni ismi içerdiği anlam bakımından Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: **“Eğer Allah sana herhangi bir zarar verecek olursa bil ki onu O'ndan başka giderebilecek yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse O'nun lütfunu engelleyebilecek de yoktur. O, bunu kullarından dilediğine erişirir. O; çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”**⁶⁸

Bir Hadis

Mâni ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: *“Allah'ım! Kimse senin lüt-fettiğin şeye engel olamaz, kimse de vermediğin şeyi temin edip veremez. Hiçbir zenginin ser-veti senin yanında ona bir fayda sağlayamaz.”*⁶⁹

Sıra Sizde

Verilen ifadelerin hangi isimle ilgili olduğunu örnekten yararlanarak **✓** işareti ile gös-teriniz.

Allah (cc)	Basit	Muhsin	Mâni
Kullarını tehlike ve sıkıntılardan korur.			✓
Yarattığı tüm canlılara hayat verir.			
Yarattığı varlıklara huzur ve mutluluk verir.			
İyilik yapan ihsan sahibi bir varlıktır.			
Yarattığı varlıkların rızkını da verir.			
Yarattığı varlıklara güzel davranır.			
Hata yapanları af dilediklerinde bağışlar.			
Kötülöklere engel olur.			
Bir şeyin olmasını isterse mutlaka olur.			
Bir şeyin olmasını istemezse o gerçekleş- mez.			

68. Yunus suresi, 107. ayet.

69. Buhari, “Ezân”, 155.

Daha Fazla Soru İçin

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

A) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Güvenilir bir insanda bulunması gereken özelliklerden üç tanesini yazınız?

.....

.....

.....

2. Namazları özenli kılmak için neler yapılması gerekir? Kısaca belirtiniz.

.....

.....

.....

3. İyiliği emretme, kötülüğü engelleme davranışına üç örnek veriniz.

.....

.....

.....

4. Yoksulun hakkını gözetme konusunda yapılabilecek davranışlar nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

5. İsrar ve cimriliği önlemek için neler yapılmalıdır? Kısaca belirtiniz.

.....

.....

.....

B) Aşağıdaki soruları okuyunuz ve doğru cevabı işaretleyiniz.

1. Hz. Muhammed'e (sav) düşman olan Ebu Cehil ona şöyle demiştir: *"Ey Muhammed! Ben sana yalancısın diyemem. Çünkü sen yalan söylemezsin. Ancak senin söylediklerin benim işime gelmiyor."* (İbni Kesir, Bidaye, III, 374.)

Ebu Cehil yukarıdaki sözü ile Hz. Muhammed'in (sav) ve onun şahsında müminlerin hangi özelliğine vurgu yapmıştır?

- A) Namazı özenle kılma
B) İsraf ve cimrilikten kaçınma
C) Kötülükleri engelleme
D) Doğru olma

2. Namaz kılan bir kimse, Allah'ın (cc) huzuruna çıktığını bilir. Allah'a (cc) karşı olan sorumluluğunu yerine getirmiş olur. O'nunla olan bağını güçlendirir. Allah'ın (cc) yasakladığı davranışlardan kaçınır. İyi ve güzel davranışlara yönelir. Böylece namaz kişinin ahlakının da güzelleşmesine katkı sağlar.

Verilen metinden hareketle

- I. Namaz Allah (cc) ile iletişimi kuvvetlendirir.
II. Namaz kılmak kötülüklerden uzaklaşmaya, iyiliklere yönelmeye katkı sağlar.
III. Namaz kılan kişi hata yapmaz, kusursuz bir insan olur.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız II
B) I ve II
C) I ve III
D) II ve III

3. **Aşağıdakilerden hangisi iyiliği emretme, kötülüğü engelleme sorumluluğunu yerine getiren bireysel olarak yapılabilecek bir davranış değildir?**

- A) Komşumuzun evine giren hırsızın yakalamak
B) Toplu taşıma araçlarında büyüklerle yer vermeyi öğütlemek
C) Haksızlıklar karşısında sessiz kalmaktan uzak durmak
D) Okulun eşyalarına zarar veren arkadaşlarımızı uyarmak

4. İsraf ve cimrilik İslam'ın hoş görmediği davranışlardır. Bazı atasözleri ve deyimlerde bu konu üzerinde durulmuştur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi israf veya cimrilik ile ilgili değildir?

- A) Sakla samanı gelir zamanı.
B) Har vurup harman savurma.
C) Yemeyenin malını yerler.
D) Hazıra dağ dayanmaz.

5. Aşağıdaki ifadelerden hangisi Allah'ın (cc) Basıt, Muhsin ve Mâni isimlerinden biri ile ilgili değildir?

- A) Allah (cc) yarattığı tüm varlıkların rızkını da yaratmıştır.
- B) Allah'ın (cc) istediği bir şeyi engelleyecek güç yoktur.
- C) Allah (cc) başlangıcı ve sonu olmayan tek varlıktır.
- D) Allah (cc) yarattığı varlıklara çeşitli ikramlarda bulunmuştur.

C) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfini yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadenin doğrusunu yazınız.

1. () Müminler her zaman doğru davranışlar sergilemelidir.

.....

2. () Namaz kılarken etrafımızda olan her şeyi kontrol etmeliyiz.

.....

3. () Çevremizde meydana gelen olaylara karşı duyarsız kalmalıyız.

.....

4. () Yoksulların hakkını gözetmek müminlerin görevlerinden biridir.

.....

5. () İsrâf ve cimrilik müminler için zayıflık göstergesidir.

.....

Ç) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

ihسان

cimrilik

yoksulun

huşu

yalan

kamu
otoritesine

1. Hz. Muhammed (sav) hayatı boyunca söylememiştir.
2. Mümin namazda Allah'ın (cc) huzurunda olduğunu bilmeli ve ile namaz kılmalıdır.
3. Kötülüğü engellemeye gücümüz yetmediğinde müracaat etmeliyiz.
4. İslam zekât ve sadaka gibi ibadetler yoluyla hakkını gözetmiştir.
5. Allah'ın (cc) Muhsin ismi yarattığı varlıklara eden anlamına gelir.

4. Ünite

NEZAKET

Neler Öğreneceğiz?

- Nezaketin kişinin Müslümanlığının önemli tezahürü olduğunu,
- Kur'an-ı Kerim'den nezaket örneklerini,
- Peygamberimizin (sav) sünnetinden nezaketle ilgili örnekleri,
- Geleneğimizde yer alan nezaket örneklerini,
- Nezaket ölçülerine riayet etmeyi,
- Esmayihüsnadan Halim, Latif, Refik isimlerini öğreneceğiz.

Hazırlık Çalışmaları

- Nezaket kurallarına uyan bir toplumun özellikleri neler olabilir? Arkadaşlarınızla paylaşınız..
- Allah (cc) kullarından neden nazik davranmalarını istemiştir? Belirtiniz.
- Hz. Muhammed'in (sav) örnek davranışlarıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz? Bildiklerinizi paylaşınız.
- Geleneğimizde nezaket kurallarına dikkat edilmesinin sebepleri neler olabilir? Söyleyiniz.
- Nezaket ölçülerine dikkat etmek kişiye neler kazandırır? Belirtiniz.
- İnsanlara karşı güzel davranışlarda bulunmak ve nazik olmak toplumsal hayata ne tür güzellikler katar? Düşüncelerinizi paylaşınız.

1. İslam'ın Göstergesi: Nezaket

İnsanın içinde yaşadığı topluma karşı sorumlulukları nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar yaratılışları gereği bir arada yaşarlar. Birlikte yaşamak insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını ve uyum içinde olmalarını gerektirir. Toplumsal yaşamın sağlıklı işleyebilmesi, barışın ve huzurun sağlanabilmesi için birtakım kurallara ihtiyaç vardır. Bu kurallar ahlak, adab ve nezaket kurallarıdır.

İslam; iman, ibadet ve ahlak temelleri üzerine bina edilmiş bir dindir. Bu temellerden biri olan ahlak insanlar arası ilişkilerin düzenlenmesine yardımcı olur. İslam, ahlak kurallarına önem verir. Bunun yanında toplumun gelenek ve göreneklerinin etkisiyle çeşitli nezaket ve görgü kuralları da oluşmuştur. Müslümanların bu kurallara uygun davranması gerekir.

Nezaket sözlükte başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, naziklik anlamlarına gelir.¹ Nezaket kavramı kültürümüzde çoğu zaman görgü kelimesiyle birlikte kullanılır. Toplum içinde nezaket kurallarını bilen ve onları uygulayan kimselere görgülü denir.² Bir ortama girerken selam vermek, çıkarken de vedalaşmak, muhatabımıza uygun şekilde hitap cümleleri kullanmak bir insanı görgülü yapan davranışlardır.

Görsel 4.1: Selamlaşmak nezaket kurallarındandır.

Nezaket İfadeleri

Hayırlı olsun.

Geçmiş olsun.

Teşekkür ederim.

Özür dilerim.

Kusura bakmayın.

Sihhatler olsun.

Kolay gelsin.

Elinize sağlık.

Allah'a (cc) emanet ol.

Gözünüz aydın.

Lütfen.

Afiyet olsun.

İyi günler.

Hoş geldiniz.

1. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 1769.

2. bk. Mustafa Mücahit, Ahlaki Bir Değer Olarak Nezaket ve Ailede Nezaket Eğitimi, s. 793.

Nezaketle ilişkili önemli bir kavram da edeptir.³ Edep sözlükte toplum kurallarına uygun davranma, iyi ahlak, incelik, terbiye anlamlarına gelir.⁴ Edep dinî faaliyetlerin yanında yeme içme, giyim kuşam ve en uygun davranış biçimlerini ifade eder. Edebin çoğulu âdâptır.⁵ Adap, muâşeret kavramıyla birlikte kullanılır. Adabımuâşeret ise toplum içinde görgü kurallarını ifade eder.⁶

Aklınızda Bulunsun

Adabımuâşeret: İnsanların iyi geçinmesi için hayatlarını düzene koyan, sevgi ve dostluk duygularını güçlendiren ahlaki davranışlar ve nezaket kurallarıdır.

(bk. Fatma Tunç Yaşar, “Âdâb-ı Muâşeret”, TDV İslâm Ansiklopedisi, ek-1, s. 34.)

Kur’an-ı Kerim’de edep kelimesi doğrudan kullanılmamıştır. Benzer anlamlara gelen âdet, alışkanlık, eskilerin uygulamaları şeklinde farklı anlamlarda kullanılmıştır.⁷ Ancak Hz. Muhammed’in (sav) hadislerinde edep kelimesi çokça yer alır. Örneğin bir hadiste şöyle buyrulmuştur: “Mümin ... çirkin işler yapan, edepsiz konuşan kimse değildir.”⁸

Nezaket ve edep Müslümanın önemli ahlaki özelliklerindendir. Bu sebeple Müslümanların nezaket ve edep kurallarını içselleştirmesi ve davranışa yansıtması gerekir. Nezaketli, edepli ve ahlaklı olmak insana toplum içinde değer katar.

Paylaşalım

“Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir.”

(Tirmizi, Birr, 15.)

Verilen hadiste hangi nezaket kurallarına değinilmiştir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kuran-ı Kerim’de güzel ahlak sahibi⁹ olarak nitelendirilen Hz. Muhammed (sav) kendisinin güzel ahlakı tamamlamak için gönderildiğini¹⁰ bildirmiştir. Kur’an-ı Kerim’de ve hadislerde Hz. Muhammed’in (sav) ahlakına vurgu yapılmıştır. Müslümanlar da Hz. Peygamber’i örnek alarak güzel ahlaklı olmalıdır.

Kur’an-ı Kerim’de Müslümanların davranışlarıyla ilgili önemli tavsiyeler bulunmaktadır. Bir insanın gönlünü kırmamak, yetim hakkını gözetmek, gösteriş yapmamak bu tavsiyelerden bazılarıdır. Bu konuda Allah (cc) bir ayette şöyle buyurmuştur: “**Öyleyse sakın yetimi ezme!**”¹¹ Bir başka ayette ise “**Ey iman edenler! Allah’a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın...**”¹² buyrulmuştur. Müslümanlar bu tavsiyelere dikkat ederek yaşamalıdır.

3. Süleyman Uludağ, “Edep”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 10, s. 414.

4. bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 754.

5. bk. Mustafa Çağrıcı, “Edep”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 10, s. 414.

6. bk. Fatma Tunç Yaşar, “Âdâb-ı Muâşeret”, TDV İslâm Ansiklopedisi, ek-1, s. 34.

7. bk. Mustafa Çağrıcı, “Edep”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C 10, s. 412.

8. Tirmizi, Birr, 4.

9. bk. Kalem suresi, 4. ayet.

10. bk. Muvatta’, Hüsnü’l-Huluk, 1.

11. Duha suresi, 9. ayet.

12. Bakara suresi, 264. ayet.

Sunu

Nezaket sahibi bir insanın söz ve davranışlarında ölçülü, kibar ve saygılı olması beklenir. Hayatın her anında nezaket kurallarına dikkat etmesi istenir. Örneğin ihtiyaç sahiplerine yardım ederken onları incitmemek, başkalarıyla konuşurken güler yüzlü olmak, söz ve davranışlarımıza özen göstermek bazı nezaket kurallarıdır. Bunlar İslam'ın her Müslümandan istediği güzel davranışlardır. Nezaketi ifade eden bu davranışlar Müslümanın ahlaki olgunluğunu gösterir. Bu nedenle Müslümanlar hayatın tüm alanlarında davranışlarına özen gösterir. Her ibadetin ve davranışın bir edebi olduğunu bilirler. Örneğin Müslümanlar için namazı özenle kılmak, yemeği sağ el ile yemek, her işe Allah'ın (cc) adını anarak başlamak, başkasının evine izinsiz girmemek, selamı yaymak, insanların kusurlarını araştırmamak, kalp kırmamak, saygılı olmak ve adil olmak edebe uygun davranışlardandır. Allah'ın (cc) yarattığı tüm canlılara karşı merhametli davranmak, çevreye karşı duyarlı olmak da insanın nezakete uygun davrandığının göstergelerindendir.

Görsel 4.2: Güler yüzlü olmak nezaket kuralıdır.

Görsel 4.3: Nezaket tüm varlıklara sevgi ve merhamet göstermeyi gerektirir.

Sıra Sizde

Görseli inceleyiniz. Verilen senaryoya göre görseli canlandırınız. Canlandırma sonunda soruları cevaplayınız.

Senaryo:

Öğrenciler öğle yemeği için yemekhane- de sıraya girmişlerdir. Sırada olmayan bir öğrenci sırayı bozar “Acele bir işim var.” diyerek ve izin almadan ön sıraya geç- mek ister. Diğerleri ise “Sıraya geçer mi- siniz lütfen, biz de bekliyoruz!” derler ve onu sıranın arkasına gönderirler.

Görsel 4.4

- 1- Arkadaşınız sırayı bozduğunda neler hissettiniz?
- 2- Günlük hayatta böyle şeyler başınıza geliyor mu?
- 3- Bu şekilde davranan kişiler nezaket kurallarını ihlal etmiş olur mu?
- 4- Nezakete uymayan kişiler topluma nasıl zarar verir?
- 5- Bu canlandırmada verilmek istenen mesaj nedir?

2. Kur'an-ı Kerim'den Nezaket Örnekleri

Sizce Allah (cc) insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde nasıl iletişim kurmalarını ister? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Müslüman; Allah'a (cc) itaat ettiği, ibadetlerini yerine getirdiği ve edepli olduğu ölçüde güzel ahlaka sahip olur. Güzel ahlakın kuralları vardır. Bu kuralları İslam'dan ayrı düşünmek mümkün değildir. İslam'da güzel ahlakın nasıl olması gerektiği Kur'an-ı Kerim'den ve Hz. Muhammed'in (sav) hadislerinden öğrenilir.¹³ Bu iki kaynak, insan hayatına yönelik emir ve tavsiyeler içerir. Kur'an-ı Kerim'de Müslümanlardan ahlak, edep ve nezaket konularında bu emir ve tavsiyelere uymaları istenir.

Yorumlayalım

Mevlana "Gözünü aç da baştanbaşa Allah (cc) kelamı olan Kur'an-ı Kerim'e bak! Kur'an-ı Kerim'in bütün ayetleri edep talim eder, edep öğretir." demiştir.

(Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Mesnevî Şerhi, C 1, s. 110.)

Bu ifadeyi Kur'an-ı Kerim'in nezakete ve edebe verdiği önem bakımından yorumlayınız.

Etkileşimli
Uygulama

Kur'an-ı Kerim'de insan sorumlu bir varlık olarak tanıtılır ve onun ahlaki özellikleri üzerinde önemle durulur. Buna göre Allah (cc) edeple ilgili isteklerini ayetlerdeki örneklerle bildirmiştir.¹⁴ Edebin ve ahlakın kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir.

Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların birbirlerine sevgi, saygı ve anlayışla yaklaşmaları istenmiştir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan emirler doğrultusunda hareket etmek her Müslümanın edebini gösterir.¹⁵ Çünkü Kur'an-ı Kerim'in Müslümanlardan istediği davranışlar ve ahlaki tutumlar, edebe uygun hükümlerdir. Bu davranışlara insanlara iyilik yapmak, güzel söz söylemek, yumuşak davranmak, büyüklere hürmet göstermek, mahremiyete dikkat etmek, affedici olmak gibi davranışlar örnek gösterilir. Kur'an-ı Kerim'de sadece olumlu davranışlar bildirilmemiştir. Bunların yanında Müslümanlar tarafından yapılmaması istenen davranışlar da yer almaktadır. İslam'da insanların gizli ve özel durumlarını araştırmak, alay etmek, lakap takmak gibi davranışlar da nezakete aykırı bulunmuş ve yasaklanmıştır.

Görsel 4.5: Yaşlılara şefkat ve hürmet göstermek nezaket kurallarındandır.

13. bk. Mehmet Emin Özafşar vd., Hadislerle İslam, C 3, s. 19.

14. bk. İbrahim Sürücü, İslam'ın Anakutsalları Çerçevesinde Kur'an'da Edep, s. 102.

15. bk. İbrahim Sürücü, İslam'ın Anakutsalları Çerçevesinde Kur'an'da Edep, s. 118.

Nazik bir insana yakışan, iyilik yapmak ve güzel söz söylemektir. Bu konuda Allah (cc) şöyle buyurmuştur: **“Hani, biz İsrailoğulları’ndan ‘Allah’tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz; anne babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz; herkese güzel sözler söyleyeceksiniz; namazı kılacaksınız, zekâtı vereceksiniz.’ diye söz almıştık...”**¹⁶ Bu ayette anne ve babadan başlayarak çevremizdeki insanlara güzel davranmanın gerekliliği vurgulanmıştır. Allah (cc) ayetleri aracılığıyla Müslümanlara yol gösterir. Onlardan sözlerinde durmalarını, güzel sözlü olmalarını ve iyilik yapmalarını ister.

Paylaşalım

Görselleri inceleyiniz ve verilen soruları cevaplayınız.

Görsel 4.6

1- Görsellerde yapılan iyilik nedir?

2- Çevrenizdeki insanlara yapabileceğiniz iyilikler nelerdir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Nezaketin önemli göstergelerinden olan yumuşak huylu olmak ve insanlara güzel bir şekilde hitap etmek de Kur’an-ı Kerim’de vurgulanan davranışlardır. Hz. Peygamber’in merhametini ve nezaketini anlatan bir ayette şöyle buyrulmuştur: **“Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah’tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et...”**¹⁷ Müslümanlar Kur’an-ı Kerim’de övülen bu davranışları hayatlarına yansıtmalıdır.

Müslüman, Allah’ın (cc) yarattığı her varlığa karşı merhametli ve yumuşak huylu olmalıdır. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: **“Bu din güçlüdür, onda rıfk ve yumuşaklıkla ilerleyin”**.¹⁸ Hadiste belirtildiği şekilde davranmak kişinin iyi bir Müslüman olduğunu gösterir.¹⁹ Hz. Muhammed (sav), kabalık eden kimselere dahi merhametli olmak gerektiğini tavsiye eder. Örneğin Hz. Muhammed’e (sav) yapılan bir kabalık sebebiyle Hz. Aişe kendini tutamayıp bunu yapanlara karşılık vermiştir. Hz. Muhammed (sav) bunun üzerine şöyle buyurmuştur: **“Sakin ol ey Aişe! Kibar ve nazik olmalı, kaba davranmaktan ve çirkin konuşmaktan sakınmalısın.”**²⁰ Hz. Muhammed (sav) bu hadisiyle nazik olmanın önemine dikkat çekmiştir.

16. Bakara suresi, 83. ayet.

17. Al-i İmran suresi, 159. ayet.

18. Ahmed bin Hanbel, 3, 199.

19. bk. Mehmet Emin Özafşar vd., Hadislerle İslam, C 3, s. 419.

20. Buhari, Edeb, 38.

Yorumlayalım

“Tatlı söz dost kazandırır, acı söz düşman.”

(Mehmet Hengirmen, Atasözleri Sözlüğü, C 1, s. 528.)

Verilen atasözünden yararlanarak yumuşak sözlü olmanın önemini yorumlayınız.

Bir nezaket örneği olan selam vermek kişiler arası ilişkilerin gelişmesini sağlar. İnsanların samimiyet kurmasına yardımcı olur.

İnsanın evi onun için huzur, güven ve mutluluk veren bir mekândır. Evlere girip çıkmanın nezaket kurallarına uygun yapılması gerekir. Kur'an-ı Kerim'de kişinin ev sahibine geldiğini belli etmesi gerektiği şu ayetle vurgulanmıştır: **“Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin...”**²¹ Nezaketli kimseler sadece evlere değil, başkalarına ait tüm alanlara girerken de izin alırlar.

Allah (cc) insanlara nasıl davranmaları gerektiği konusunda yol göstermiştir. Birbirlerine karşı olumsuz davranışlarını yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: **“Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın...”**²²

Görsel 4.7: İzin almak nezaket kurallarındandır.

Listeleyelim

“(Ey Muhammed!) Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et...”

(Nahl suresi, 125. ayet.)

“Her kim de sabreder ve bağışlarsa işte bu elbette azmedilecek işlerdendir.”

(Şûra suresi, 43. ayet.)

“Yeryüzünde böbürlenerek yürüme...”

(İsra suresi, 37. ayet.)

Verilen ayetlerde geçen nezaket örneklerini listeleyiniz.

.....

.....

.....

21. Nur suresi, 27. ayet.

22. Hucurat suresi, 11. ayet.

Sıra Sizde

Verilen konuşma balonlarını okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Fatma okulda arkadaşı Ece'nin üzgün olduğunu fark eder. Diğer arkadaşı Bülent ile birlikte Ece'nin yanına gider ve aralarında şu konuşma geçer:

Fatma

Merhaba Ece, seni üzgün gördüm. Nedenini benimle paylaşmak istersen seni dinlerim arkadaşım.

Ece

Evet, üzgünüm Fatma çünkü arkadaşlarım benimle alay ediyorlar.

Bülent

Üzülme Ece, onların alay etmeleri çok yanlış. Bence gidelim ve arkadaşlarımızla konuşalım. İnsanların birbirlerine lakap takıp üzmemesi ve küçük düşürmemesiyle ilgili Allah'ın (cc) **"... Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın..."** (Hucurat suresi, 11. ayet.) buyruğunu onlara hatırlatalım. Eminim yanlış davrandıklarının farkına varacaklardır.

- Ece'nin üzülmesine sebep olan şey nedir?
- Bülent'in bahsettiği ayete göre Allah'ın (cc) yasakladığı davranışlar nelerdir?
- Yukarıda geçen konuşmada öğrencilerin hangisi ya da hangileri nazik davranışta bulunmuştur? Seçiminizin nedenini gerekçeleriyle açıklayınız.

Kur'an-ı Kerim'de Müslümanların birbirini çekiştirmemeleri, kusurlarını araştırmamaları ve mahremiyete saygı duymaları gibi öğütler yer almaktadır. Bu konuda Allah (cc) şöyle buyurmuştur: **"Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın..."**²³ Bu ayette ifade edilen hususlar Müslümanların dikkat etmeleri gereken davranışlardandır. Başka bir ayette ise insanı nezaketsiz olmaya yönelten bazı davranışlar şöyle ifade edilmiştir: **"Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline!"**²⁴ Bu ayette açık bir uyarı yer almaktadır. Müslümanlar arkadan çekiştirme ve kaş göz işaretiyle alay etmek gibi nezaketsiz davranışlardan uzak durmalıdır.

23. Hucurat suresi, 12. ayet.

24. Hümeze suresi, 1-2. ayetler.

Çünkü İslam’da nezaket kurallarına ve güzel ahlaka uygun davranmak gerekir. Güzel ahlak sahibi olmak mutlu, başarılı ve toplum içinde saygın bir birey olmayı sağlar. Müslümanın da güzel vasıflarla kendini göstermesi gerekir.²⁵ Mevlana edebin insanda kesinlikle bulunması gereken bir ahlak özelliği olduğuna şu ifade ile dikkat çekmiştir: “Efendi! Bilmiş ol ki edep insanın bedenindeki ruhtur. Gözünü aç ve gör, şeytanı kahreden edeptir.”²⁶

3. Peygamberimizden (sav) Nezaket Örnekleri

Ailenize ve çevrenize karşı göstermiş olduğunuz nezaket örnekleri nelerdir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

İslam’da Hz. Muhammed (sav) her konuda olduğu gibi ahlak konusunda da örnek gösterilir. Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde “*Beni Rabbim edeplendirdi ve bunu ne güzel yaptı.*”²⁷ buyurmuştur. O, Kur’an-ı Kerim’in emirleri ve tavsiyeleri doğrultusunda bir yaşam sürdüğü için edeb ve güzel ahlakın örneği olmuştur. Kur’an-ı Kerim nezaketin ve edebin en güzel örneklerinin Hz. Muhammed’in (sav) hayatında sergilediğini vurgulamıştır. Bu konuyu vurgulayan bir ayet şu şekildedir: “**Ant olsun, Allah’ın resulünde sizin için Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.**”²⁸

Allah (cc) tarafından “**Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.**”²⁹ şeklinde övülen Hz. Muhammed (sav) hayatı boyunca her zaman nezaketiyle örnek olmuştur. Onun oturması, kalkması, yürümesi, konuşması, yemesi içmesi, giyimi vb. hep edebe uygun olmuştur. Katı kalpli insanlara bile tatlı dilli, şefkatli ve merhametli davranmıştır. Onun merhametini ve şefkatini ifade eden bir hadis şu şekildedir: “*Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et.*” Bunun üzerine birisi, “Ey Allah’ın resulü! Eğer mazlum ise yardım ederim, ancak zalimse ona nasıl yardım edeceğim?” dedi. Resulullah buyurdu ki, “*Onu zulümden uzaklaştırırsın veya onun zulmüne engel olursun. İşte bu ona yapacağın yardımdır.*”³⁰

Nezaket ve yumuşak huyluluk Hz. Muhammed’in (sav) karakterinin temelini oluşturur. O, karakteri sayesinde bulunduğu her yeri güzelleştirmiş ve büyük küçük herkesin sevgisini kazanmıştır. Sadece insanlara değil, hayvanlara ve doğaya karşı da şefkat, merhamet ve nezaketli davranmıştır. Müslümanların dünya ve ahiret mutluluğuna kavuşması ancak Hz. Muhammed’i (sav) örnek almalarıyla mümkündür.

Hz. Muhammed (sav) mümini temiz ve yararlı işler yapan, kırıp dökmeyen, nazik bir kimse olarak ifade etmiştir.³¹ Kabalık ve edepsizlik yapanları ise “*en şerli kişi*” şeklinde nitelendirmiştir.³²

Paylaşalım

“Çocuklarınıza ikramda bulunun, onlara güzel bir terbiye verin.”

(İbn Mace, Edeb, 3.)

Hadiste yer alan “onlara güzel bir terbiye verin” ifadesiyle tavsiye edilen davranışlar neler olabilir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

25. bk. Ahmet Çağlayan, Ahlak Pusulası: Ahlak ve Değerler Eğitimi, s. 21.

26. bk. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Mesnevî Şerhi, C 1, s. 109-110.

27. bk. Sem’ânî, Ebû Saîd Abdülkerim bin Muhammed, Edebü’l-implâ ve’l-istimplâ.

28. Ahzab suresi, 21. ayet.

29. Kalem suresi, 4. ayet.

30. Buhari, İkrâh, 7.

31. bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2, 199.

32. bk. Buhari, Edeb, 38.

H. Muhammed (sav) “Ey Aişe! Allah rıfk (nezaket ve yumuşaklık) sahibidir ve rıftan hoşlanır...”³³ hadisiyle bir müminin nezaketli olması gerektiğini ve bu vesileyle Allah’ın (cc) hoşnutluğunu kazanacağını bildirmiştir.

Hadislerde ahlakın önemine vurgu yapılmıştır. Bu konuda şöyle buyrulmuştur: “Kıyamet günü müminin mizanında güzel ahlaktan daha ağır bir şey yoktur...”³⁴ H. Muhammed (sav) çocukluk, gençlik, yetişkinlik gibi hayatının her döneminde Müslümanlara güzel ahlakın örneği olmuştur. Müslümanın başkalarına dil uzatan, insanlara çirkin ve kaba konuşan ve hakaret eden biri olamayacağını vurgulamıştır.³⁵

Müslümanların birbirini rencide edici sözlerden uzak durmaları gerekir. H. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “... Şeytan birbirinizi rencide edecek davranışlarınızdan hâlâ büyük haz alıyor.”³⁶ Bu hadisle Müslümanlardan her zaman insanın kötülüğünü isteyen şeytanın mutlu edilmemesi istenmiştir.

H. Muhammed (sav) her işinde kolaylaştırıcı olmaya, zorlaştırıcı olmamaya ve çevresindekileri incitmemeye özen göstermiştir. H. Peygamber’in evinde yetişmiş olan H. Enes bin Malik onun nezaketini “H. Peygamber’e on yıl hizmet ettim. Bu süre içinde bana bir kez bile ‘öf!’ demedi. Yaptığım bir şeyden dolayı ‘Niçin böyle yaptın! Şöyle yapsaydın ya!’ diyerek azarlamadı.”³⁷ sözleriyle ifade etmiştir.

Müslümanlar güler yüzlü ve mütevazı olmayı, konuşma adabını, insanlarla iyi geçinmeyi H. Muhammed’in (sav) yaşantısından öğrenirler. Onu örnek alarak nezaket kurallarına uygun davranışlar sergilerler. Enes bin Malik onun edep ve nezaketini şu sözlerle ifade etmiştir: “H. Peygamber bir kimseyle karşılaşınca onunla tokalaşır, karşısındaki kimse elini bırakmadan elini onun elinden çekmezdi. Karşısındaki kimse yüzünü çevirmeden o da yüzünü muhatabının yüzünden (başka tarafa) çevirmezdi. Resulullah’ın (sav) beraber oturduğu bir kimsenin önüne doğru bacaklarını uzatarak oturduğu görülmemiştir.”³⁸ Bu sözler onun saygılı davranmaya önem verdiğini gösterir.

Paylaşalım

“Üç kişi iseniz ikiniz diğerini bırakıp da fısıldaşmayın, çünkü bu onu üzer.”

(Müslim, Selam, 38.)

H. Muhammed’in (sav) bu hadisinde hangi nezaket kuralı vardır? Böyle bir durumla karşılaşırsanız neler hissedersiniz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 4.8

33. Müslim, Birr, 77.

34. Tirmizi, Birr, 62.

35. bk. Tirmizi, Birr, 48.

36. Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2, 368.

37. Müslim, Fedâil, 51.

38. Ebu Davud, Edeb, 32.

H. A. A. Hz. Muhammed'in (sav) ahlaki sorulduğunda şu cevabı vermiştir: "O kötü sözlü ve çirkin ağızlı değildi, çarşı pazarda bağırıp çağırılmaz, kötülüğe kötülükle karşılık vermezdi bilakis bağışlar ve hoş görürdü."³⁹ Hz. A. Hz. Peygamber'in güzel sözlü ve tatlı dilli olduğunu, her zaman iyilik yaptığını ifade etmiştir. Nezaketsiz davranışlar karşısında ise öfkesine hâkim olarak affedici olduğunu bildirmiştir.⁴⁰

H. Muhammed'in (sav) nezaketini Hind Ebi Hale ise şu sözlerle anlatmıştır: "... O gerekmedikçe konuşmazdı. Konuşması açık ve netti. Kaba davranan ve hakaret eden biri değildi. Nimete saygı gösterir, hiçbir yemeği kötülemezdi. Tebessüm ederdi..."⁴¹

Yazalım

Aşağıda sofra, selamlaşma ve konuşma adabıyla ilgili bazı nezaket kuralları verilmiştir. Hangi kuralın hangi adap kapsamında olduğunu örnekte verildiği şekilde yazınız.

Kolay gelsin, demek.
Konuşma adabı.

Merhaba, demek.
.....

Besmele çekmek.
.....

Tebessüm etmek.
.....

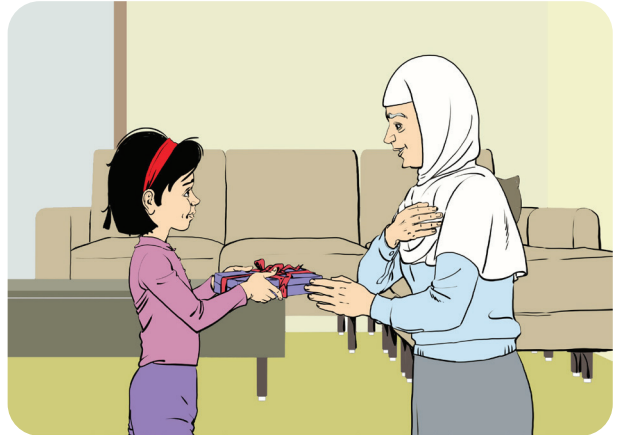
Yemeğe saygı göstermek.
.....

Yüksek sesle konuşmamak.
.....

Muhatabın yüzüne bakmak.
.....

Karşıımızdakiinin sözü bittikten sonra konuşmak.
.....

H. Muhammed'in (sav) nezaketinin temelinde yumuşak huyluluk vardır. Onun nezaketle ilgili her davranışı ve tavsiyesi sosyal hayatta sevgi, saygı ve kardeşlik duygularını pekiştirmeye yardımcı olmuştur. O; insanların samimiyetini, birlik ve beraberliğini olumlu yönde etkileyecek her nazik davranışı teşvik etmiştir. Örneğin Hz. Muhammed (sav) insanların nazik davranmaları gereken hususlar arasında hediyeleşmeye dikkat çekmiştir. O, hediyeye karşılık verilmesi gerektiğini şu hadisiyle bildirmiştir: "... Size hediye verene karşılık verin. Karşılık verecek bir şey bulamazsanız onun için dua edin."⁴²

Görsel 4.9: Nazik bir davranış olan hediyeleşmek insanların arasındaki ilişkiye samimiyet katar.

39. Tirmizi, Birr, 69.

40. bk. Mehmet Emin Özafşar vd., Hadislerle İslam, C 3, s. 322.

41. bk. Tirmizi, Şemâil, 97.

42. Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2, 96.

Zeyd bin Sabit ise Hz. Muhammed’e (sav) yemek getirdiğinde onun “Allah bunu senin için bereketli eylesin.”⁴³ diyerek dua ettiğini söylemiştir. Hz. Peygamber burada nezaket kurallarından biri olan teşekkür etmeyi dua ile yerine getirmiştir.

Hz. Muhammed’in (sav) nezaket konusunda her sözü ve davranışı Müslümanlar tarafından örnek alınmalıdır. Çünkü nezaketli olmak bir kimseyi iyi ve olgun bir mümin yapar. Müminler de bunu bilerek davranışlarına yön vermelidirler.

Sıra Sizde

Aşağıda Hz. Muhammed’in (sav) nezaketine ilişkin bazı davranışlar yer almaktadır. Anlamları verilen kelimeleri ipuçlarından yararlanarak bulunuz.

Nazik olan.

K_B__

Ölçülü davranma, hürmet.

S_Y_I

İçten davranmak.

S_M__İ

Karşılık beklemeden yapılan yardım.

_Y_L_K

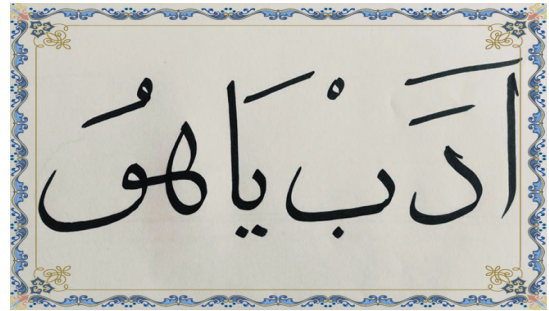
Bağışlamak.

AF__T__K

4. Geleneğimizden Nezaket Örnekleri

Günlük hayatta karşılaştığınız nezaket örnekleri nelerdir? Bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinde nezaket kurallarına dikkat etmeleri gerekir. Bu kurallar insan ilişkilerinin daha samimi olmasını sağlar. İslam nezakete önem vermiştir. İnsanların nezaket kurallarına uygun davranmalarını istemiştir. Bu doğrultuda; İslam toplumlarında bazı evlerde, iş yerlerinde hatta cami, medrese ve mezarlıkların girişinde Edep Ya Hu! levhaları asılmıştır. Bunun amacı insanları bulundukları ortamlarda nezaketli davranmaya yönlendirmektir.

Görsel 4.10: “Edep Ya Hu” yazılı bir hat örneği

Geleneğimizde öne çıkan nezaket kurallarının başında farklı inanç ve yorumlara saygı göstermek gelir. Hangi inanç ve düşüncede olursa olsun insanlara saygı göstermek nezaketli davranmak gerekir. İslam toplumlarında Allah’a (cc), peygamberlerine, gönderdiği kitaplara ve dinî değerlere saygı göstermek önemsenmiştir. Örneğin Allah’ın (cc) ismi anıldığında “Cellecelalüh.” demek, Hz. Muhammed’in (sav) ismi anıldığında salavat getirmek gelenek hâline gelmiştir.

43. İbni Sad, Tabakat, I, 237.

Geleneğimizde cami ve mescitlere önem verilir. Müslümanların bir araya geldiği bu yerlerde bazı nezaket kurallarına dikkat etmek gerekir. Bu kurallar

- Cemaati rahatsız edecek davranışlardan kaçınmak,
- Yüksek sesle konuşmamak,
- Cep telefonlarını sessize almak veya kapatmak,
- Bir özü yoksa camide ayaklarını uzatarak oturmamaktır.

Paylaşım

Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey bir gece bir imamın evinde misafir olarak kalır. Yattığı odada Kur'an-ı Kerim olduğunu görünce o gece sabaha kadar uyumaz. Sabah olduğunda yatağın hiç bozulmadığını gören imam sebebini sorduğunda Osman Bey şöyle demiştir:

...

(bk. Arslan Tekin, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Ertuğrul Gazi, s. 310.)

Verilen metne göre aşağıdaki soruları cevaplayınız ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

1- Sizce Osman Bey imama nasıl cevap vermiş olabilir?

2- Osman Bey'in davranışını dinî değerlere saygı açısından değerlendiriniz?

İnsanların birbirleriyle iletişim kurmalarında selamlaşma ve ardından yapılan konuşmalar önemlidir. Söylediğimiz sözlere dikkat etmek gerekir. Geleneğimizde selamlaşma ve konuşmalarda bazı nezaket kuralları belirlenmiştir. Bu kurallar

- İnsanlarla selamlaşmak, onların selamını almak,
- Selam verildiğinde meşgul olsak bile selama karşılık vermek,
- Konuşurken karşımızda bulunan kişileri takdir etmek, onların güzel yönlerinden daha fazla bahsetmek,
- Konuşurken yüksek sesle konuşmamak,
- İki kişi konuşurken araya girmek, konuşan insanların sözünü kesmemek,
- Çirkin sözler ve argo kelimeler kullanmamak,
- Kaba davranışlardan uzak durmaktır.

Yazalım

Geleneğimizde öne çıkan selamlaşma ifadeleri nelerdir? Yazınız.

.....		
.....		

Milletimiz misafirlere çok önem verdiği için misafirperver bir millet olarak bilinir. Geleneğimizde bir misafir geldiğinde veya misafirliğe gidildiğinde, hasta ve taziye ziyaretlerinde bazı nezaket kuralları oluşmuştur. Bu kurallar

- Ziyarete gidilecek yere önceden haber vermek, uygun olup olmadıklarını sormak,
- Ziyaretleri uzun tutmamak, ziyarete giderken mümkünse hediye götürmek,
- Yapılan ziyaret hasta ziyareti ise hastaya moral verici konuşmalar yapmak,
- Ayrılırken hastaya bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sormak, varsa istek ve arzularını imkânlar ölçüsünde yerine getirmek,
- Vefat eden bir kişinin ailesine taziye ziyaretinde bulunmak ve üzüntülerine ortak olmaktır.

Görsel 4.11: Geleneğimizde ziyaretlere önem verilir.

Geleneğimizde bayramlaşmanın önemli bir yeri vardır. Müslümanların Ramazan ve Kurban bayramlarında yerine getirdikleri bazı nezaket kuralları vardır. Bu kurallar

- Başta anne ve baba olmak üzere tanıdığımız insanlarla bayramlaşmak,
- Bayram ziyareti yapma imkânı yoksa çeşitli iletişim araçlarıyla bayramlaşmak,
- Ziyaret esnasında ikram edilen yiyecek ve içecekleri geri çevirmemek,
- Bayramlarda çocukları sevindirmek, onlara çeşitli ikramlarda bulunmaktır.

Geleneğimizde, yemek sırasında geçerli olan bazı nezaket kuralları vardır. Bunlar;

- Yemeğe besmele ile başlamak ve sonrasında Allah'a (cc) verdiği nimetler için şükretmek,
- Yemeği üfleyerek yememek, ağızda yemek varken konuşmamak,
- Yemeği pişiren kişiye teşekkür etmek ve eline sağlık diyerek o kişiye dua etmek,
- Yemekten sonra sofranın kaldırılmasına yardım etmektir.

Geleneğimizde toplu taşıma araçlarında, trafikte, sokakta, park ve piknik alanlarında uyulması gereken bazı nezaket kuralları vardır. Bunlar

- Toplu taşıma araçlarında yaşlılara, hastalara, çocuklu bayanlara, hamile ve engelli insanlara yer vermek,
- Her türlü ortamda özellikle yaşlı ve engelli insanlara yardım etmek,
- Toplu taşıma araçlarında başkalarını rahatsız edici davranışlardan uzak durmak,

Görsel 4.12: Yaşlı ve engellilere yardım edilmelidir.

- Trafik işaretlerine uymak, gereksiz yere kornaya basmamak,
- Sokakları, park ve piknik alanlarını kirletmemek,
- Sokakta yürürken yere tükürmemek,
- Karşıdan karşıya geçmek isteyen insanlara yardımcı olmaktır.

İslam büyükleri, tarihî şahsiyetler, âlim ve edipler geleneğimizde nezaket örneklerinin oluşmasında etkili olmuşlardır. Bu kişiler eserleriyle, söz ve davranışlarıyla topluma örnek olmaya özen göstermişlerdir.

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethedip zafer alayı ile şehre girerken yanında hocası Akşemsettin vardı. Bir grup halk o yaşta bir gencin hükümdar olacağına ihtimal vermedikleri için ellerindeki çiçekleri Fatih Sultan Mehmet yerine hocası Akşemsettin'e uzattılar. O da "Padişah ben değilim." diye yanındaki genç padişahı gösterdi. Lakin Fatih Sultan Mehmet "Verin verin, padişah benim ama o benim hocamdır." diyerek güzel bir nezaket örneği göstermiştir.⁴⁴

İslam kültüründe âlim ve edipler eserlerinde edep ve nezaketin öneminden bahsetmişlerdir. Kaygusuz Abdal'dan alınan aşağıdaki dörtlükler İslam kültüründe edebe verilen önemi gösterir.

Edeb gerekdür kula
Tâ işi temiz ola
Edebsüz girme yola
Var edeb öğren edeb

Edebdür Hakk'a yakın
Bilür isen çok yakın
Edebsüz olma sakın
Var edeb öğren edeb⁴⁵

Yorumlayalım

Osmanlı Devleti zamanında evlerin balkonlarına veya pencerelerin önüne sarı çiçek konulurdu. Bunun anlamı o evde bir hastanın olduğunu sokaktan geçen insanlara haber vermektir. Sarı çiçeği görenler sokaktan geçerken gürültü yapmaz, hastayı rahatsız etmezdi. Seyyar satıcılar o sokakta bağırılmazdı. Çocuklar ise o sokakta oynamazdı. Bu güzel davranışlar atalarımızın nezaket konusunda ne kadar hassas davrandıklarını göstermektedir.

(<https://csb.gov.tr/dinlersen-cicekler-de-konusur-makale>)

Görsel 4.13

Verilen metne göre soruları cevaplayınız.

- 1- Atalarımızı bu şekilde davranmaya yönlendiren sebepler nelerdir?
- 2- Yukarıda ifade edilen nezaketli davranışlardan çıkarılması gereken dersler nelerdir? Yorumlayınız.

44. bk. Sâmîha Ayverdi, Âbide Şahsiyetler, s. 106.

45. Abdurrahman Güzel, Şehzâde Alaâddin Gaybî Kaygusuz Abdâl Külliyyatı, s. 850.

İnsanlar nezaketli davranışlarda bulunmak için çaba göstermelidir. Bu konuda herkes üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir. Evde, aile bireyleriyle olan ilişkilerde, okulda arkadaşlarla ve öğretmenlerle olan ilişkilerde nezaketli davranışlara dikkat etmelidir. Birbirinin hakkına ve hukukuna uygun davranışlar sergilemelidir.

Geleneğimizde var olan nezaketli söz ve davranışlar bize mirastır. Bu miras yaşanarak ve yaşatılarak korunmalıdır. Sonraki kuşaklara da aktararak devamlılığı sağlanmalıdır. Nezaketli söz ve davranışların geleneğimizin bir parçası olduğu unutulmamalıdır.

Geçmişte insanlar daha çok yüz yüze iletişim kurarken günümüzde gelişen teknoloji sayesinde yeni iletişim ortamları oluşmuştur. Bu ortamlarda geleneğimizden öğrendiğimiz nezaketli davranışlar doğrultusunda hareket etmek gerekir. Başta iletişim araçları, genel ağ, iletişimi sağlayan çeşitli uygulamalar insanlar tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu ortamlarda iletişim kurulan kişiler tarafından görülmüyor olmak nezaketli davranışların buralarda geçerli olmadığı yanılgısına yol açmamalıdır. Konuşma ve yazışma üslubuna dikkat edilmeli, mahremiyet kurallarına önem verilmelidir. Özel hayata dair bilgiler kesinlikle paylaşılmamalıdır.

Nezaketli davranışlara kişi öncelikle kendisi uymalıdır. Söz ve davranışlarını gözden geçirmelidir. Hz. Muhammed (sav) nezaketli davranışı önce kendisi yapardı. Daha sonra arkadaşlarından aynı şekilde davranmalarını isterdi. Bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *“Sana nasıl davranılmasını istiyorsan sen de başkalarına öyle davran.”*⁴⁶ Hz. Muhammed’den (sav) günümüze kadar gelen bu anlayış “empati” denen kavramı ortaya çıkarmıştır. Empati kişinin kendisini bir başkasının yerine koyabilmesidir. “O ne düşünür, ne hisseder, ne anlamıştır?” şeklinde çeşitli sorgulamalar yapmaktır. Böyle düşünen insanlar tüm söz ve davranışlarında nezaket kurallarına uygun davranmaya istekli olur.

Listeleyelim

Günümüzde çeşitlenen iletişim araçları (cep telefonu, genel ağ, çeşitli uygulamalar vb.) kullanılırken hangi nezaketli söz ve davranışlara uyulmalıdır? Verilen örneklerden yararlanarak listeleyniz.

- Arkadaşlarımızla otururken cep telefonu ile vakit geçirmek.
- Kişilerin fotoğraflarını izni olmadan paylaşmamak.
-
-
-
-
-

Görsel 4.14

46. bk. Mehmet Emin Özafşar vd., Hadislerle İslam, C 1, s. 616.

5. Esmayhüsna'yı Tanıyorum

Size sürekli iyilik yapan bir arkadaşınız hakkında neler düşünürsünüz?

Halim

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Halim; nazik ve şefkatli davranan, insanların işlediği suçlara hemen karşılık vermeyen, doğruya ulaşmaları için onlara fırsat tanıyan anlamlarına gelir.⁴⁷ Allah (cc) kullarının tüm yaptıklarından haberdardır. Tüm işlenen yanlışları görendir. Fakat O, hataların karşılığı olan cezayı hemen vermez. O, belki hatalarından vazgeçerler ya da pişman olup tövbe ederler diye kullarına mühlet verir. Ceza vermek için acele etmez ve kullarına kızgınlıkla davranmaz. Bu konuda Allah (cc) şöyle buyurmuştur: **“Eğer Allah insanları zulümleri yüzünden hemen cezalandırırdı yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat onları belirli bir süreye kadar erteler...”**⁴⁸

Görsel 4.15: el-Halim isminin hat örneği

Allah (cc) dilerse günah işlendiği an kullarını cezalandırır. Ancak O'nun, Halim oluşu günah-kârlara süre verildiğini gösterir.⁴⁹ Halim olan Allah (cc) kullarından da merhametli ve şefkatli olmalarını bekler. Birbirlerine karşı güzel davranmalarını, sabırlı olmalarını ister.

Bir Ayet

Halim ismi Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: **“Güzel bir söz ve bağışlama peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah her bakımdan sınırsız zengindir, halimdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir).”**⁵⁰

Bir Hadis

Halim ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: **“Muhakkak ki Aziz ve Celil olan Allah halimdir, hayâ sahibidir, ayıp ve kusurları örtendir...”**⁵¹

Yorumlayalım

“Eğer Allah'a (rızası uğruna) ödünç verirsiniz Allah onu sizin için kat kat arttırır ve sizi bağışlar. Allah çok mükâfat verendir, ceza vermekte acele etmeyendir.”

(Tegabün suresi, 17. ayet.)

Verilen ayeti Allah'ın (cc) Halim isminin anlamından yararlanarak yorumlayınız.

47. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 117.

48. Nahl suresi, 61. ayet.

49. bk. İsmail Karagöz, Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları esma-i hüсна, s. 118.

50. Bakara suresi, 263. ayet.

51. Nesai, Gusül, 7.

Latif

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Latif; her şeyi bütün incelikleriyle bilen, yarattıklarına kibar davranan, merhamet ve lütufta bulunan, insanların ihtiyaçlarını anında bilip onlara sayısız nimetler veren anlamlarına gelir.⁵²

Allah (cc) Latif ismiyle kullarına ummadıkları anda iyilik yapandır. Kullarına her zaman hak ettiklerinin fazlasını veren, onları gücünün yetmeyeceği şeylerle sorumlu tutmayandır. Allah (cc) kullarının hataları karşısında onların rızkını kesmeyendir.

Latif ismi Allah'ın (cc) kullarına iyiliğinin bol olduğunu, kulunun itaat ve isyanına bakmaksızın lütufta bulunduğunu ifade eder.⁵³ Allah (cc) kullarının ihtiyaçlarını en ince ayrıntısına kadar bilir. Kulunun ihtiyacını ona sezdirmeden karşılar. Örneğin Güneş'in insanlar için aydınlatıcı ve ısıtıcı olması, Ay'ın bir gece lambası ve takvim görevi görmesi, kuru ağaçtan nice nimetlerin çıkması insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere Allah (cc) tarafından verilen nimetlerden bazılarıdır. Bunlar yeryüzünde Allah'ın (cc) Latif isminin bir tecellisidir.

Görsel 4.16: el-Latif isminin hat örneği

Görsel 4.17

Görsel 4.18

Görsel 4.19

Kâinata yaratılan her şey Allah'ın (cc) bir lütfudur.

Bir Ayet

Latif ismi Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: **“Yaratan bilmez mi? O, en gizli şeyleri bilir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır.”**⁵⁴

Bir Hadis

Latif ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: *“Rabbinden dünya ve ahirette lütuf ve afiyet iste. Bu iki değere sahip olduğunda dünya ve ahirette kurtuluşa erersin.”*⁵⁵

52. bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 215.

53. bk. İsmail Karagöz, Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları esma-i hüsnâ, s. 226.

54. Mülk suresi, 14. ayet.

55. bk. İbn Mace, Dua, 5.

Diyagram Oluşturalım

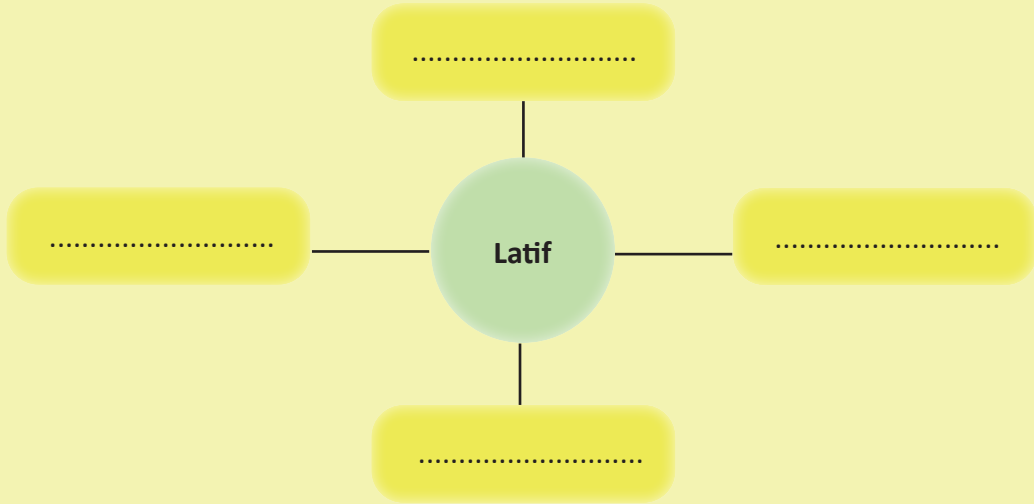
...

Yemyeşil ağaçlarda, meyve yüklü dalları,
Kozalarda ipeği, peteklerde balları,
Nice yalçın dağların, arasında yolları,
Sayısız nîmetleri, lûtfeden LATÎF dir O.

...

(Cengiz Numanoğlu, Şuûr, s. 500.)

Verilen Şiirde Latif olan Allah'ın (cc) verdiği bazı nimetlerden bahsedilmiştir. Bu nimetleri gösteren bir diyagram oluşturunuz.

Refik

Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biri olan Refik; arkadaş, dost, faydalı, yumuşak davranışlı olan; sert, kaba ve merhametsiz olmayan anlamlarına gelir.⁵⁶ Allah (cc) Refik'tir. O, hayrı bol olan ve iyilik yollarını kolaylaştırandır. Yarattığı tüm canlılara yumuşaklıkla yaklaşır.⁵⁷ Allah (cc) kullarına karşı son derece şefkatlidir. Refik olan Allah (cc) kullarına birbirlerine nazik davranmalarını ve anlayışlı olmalarını öğütlemiştir. Kullarının birbirlerine arkadaşlık, dostluk bağı ile yaklaşmalarını istemiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de refik ismi Allah'a (cc) ve Hz. Muhammed'e (sav) itaat

Görsel 4.20: er-Refik isminin hat örneği

56. bk. İsmail Karagöz, Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları esma-i hüsnâ, s. 342.

57. bk. İbnî Kesir vd, Esmâü'l-Hüsnâ, s. 174.

eden müminlerin sıfatı olarak da bir ayette yer almıştır.⁵⁸ Dolayısıyla refik sıfatına sahip olmaları Allah'ın (cc) kullarından bir isteğidir. Bu isteğe göre hareket eden insan samimi bir dost, faydalı bir arkadaş, iyilikleri önceleyen bir kimse olarak hayatını yaşar. Bu kimseler arkadaşlarının üzüntüsüne ve sevincine ortak olur, ödevlerine yardımcı olmak ister. Yemeğini ve eşyalarını arkadaşlarıyla paylaşır. Bu davranışlar bir insanın samimi bir dost olduğunu gösterir.

Bir Ayet

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) Refik ismine işaret eden ayetler bulunmaktadır. Bu ayetlerde Allah (cc) kullarından iyiliği emredip kötülükten kaçınmalarını ve yumuşak davranmalarını istemiştir.

Allah'ın (cc) Refik ismine işaret eden ayetlerden biri şu şekildedir: **“İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir.”**⁵⁹

Bir Hadis

Refik ismine Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde şöyle değinmiştir: *“Allah refiktir; nezaketi, yumuşaklığı, kolaylığı, lütuf ve ihsanı, şefkat ve merhameti sever. Kaba saba bir tavır karşısında esirgediğini nezaket ve yumuşaklık karşısında bol bol ihsan eder.”*⁶⁰

Yazalım

Esmayihüsnadan öğrendiğiniz isimlerden yararlanarak bir öykü yazınız. Verilen kelimelerden en az on tanesini kullanınız.

İslam - Allah (cc) - arkadaş - dost - faydalı - sert - kaba - kibar - nimet - ihtiyaç - ince - şefkatli - nazik - sabır - ceza

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

58. bk. Nisa suresi, 69. ayet.

59. Fussilet suresi, 34. ayet.

60. Ahmed bin Hanbel, Müsned, 1, 112.

Daha Fazla Soru İçin

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

A) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Nezaket kavramını açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Allah'ın (cc) Müslümanlardan yapmalarını istediği nazik davranışlardan üç tanesini yazınız.

.....

.....

.....

3. Hz. Muhammed'in (sav) nezaketli davranışlarından üç tanesini yazınız.

.....

.....

.....

4. Geleneğimizde yer alan nezaketli davranışlardan dört tanesini belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

5. Allah'ın (cc) güzel isimlerini kullanarak bir dua örneği yazınız.

.....

.....

.....

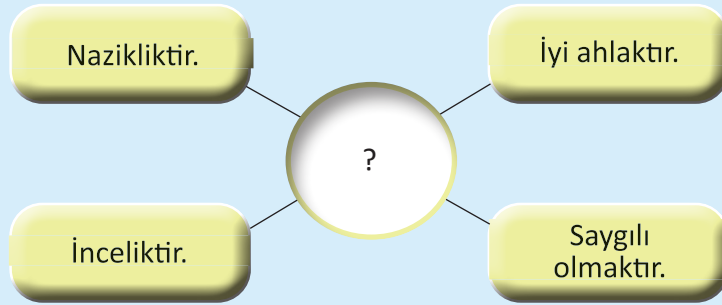
.....

.....

B) Aşağıdaki soruları okuyunuz ve doğru cevabı işaretleyiniz.

1.

Soru işareti ile gösterilen yere aşağıdaki kavramlardan hangisi getirilmelidir?

A) İbadet	B) İslam
C) Gelenek	D) Nezaket

2. Aşağıdakilerden hangisi nezaketli bir insandan beklenmez?

- A) Adil olmak
- B) Cimrilik yapmak
- C) Güler yüz göstermek
- D) Kibar olmak

3. Aşağıdakilerden hangisi Allah'ın (cc) sevdiği davranışlardan biri değildir?

- A) İyilik yolunda gayret göstermek
- B) Tatlı dilli ve şefkatli olmak
- C) Allah'ın (cc) emirlerine özen göstermek
- D) İnsanlarla alay ederek konuşmak

4. Nezaket insanlara kibar davranmak, görgü kurallarına uymaktır. Nezaketli bir insan sadece kendini düşünmez, toplum kurallarına ve insan haklarına da saygı gösterir.

Buna göre aşağıdaki davranışlardan hangisi nazik olan birinden beklenmez?

- A) Toplu taşımada yaşlılara yer verir.
- B) Başkalarının hakkını gözetir.
- C) Başkalarının duygularıyla alay eder.
- D) Yüksek sesle konuşmamaya özen gösterir.

5. Aşağıdakilerden hangisi geleneğimizde yer alan nezaket örneklerinden biri değildir?

- A) Farklı din ve kültürlere saygı göstermek
- B) Hasta ziyaretinde bulunmak
- C) Yemeğe besmele çekerek başlamak
- D) Telefonda uzun konuşmak

C) Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfini yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadenin doğrusunu yazınız.

1. () Kur’an-ı Kerim’de ve hadislerde nezaket kuralları ile ilgili öğütler bulunmaktadır.

.....

2. () Müslümanların önemli ahlaki özelliklerinden biri de nezaket kurallarına uygun davranmasıdır.

.....

3. () Çevreye karşı duyarlı davranmanın nezaket kurallarıyla bir ilişkisi yoktur.

.....

4. () Kur’an-ı Kerim’de olumlu davranışların yanında yapılmaması gereken olumsuz davranışlar da yer alır.

.....

5. () İslam’da Müslümanlardan bazı durumlarda nazik davranmaları beklenir.

.....

Ç) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle tamamlayınız.

nezaket

yaşlılara

adabımuaşeret

Halim

Hiz. Muhammed
(sav)

merhamet

1. Nazik davranışlarıyla insanlara en güzel örnek olmuştur.
2. Allah’ın (cc) yarattığı bütün canlılara göstermek gerekir.
3. Toplu taşıma araçlarında yer vermeliyiz.
4. İslam toplumu içinde görgü kuralları olarak isimlendirilmiştir.
5. Kullarına merhametli ve kibar olan anlamına gelen Allah’ın (cc) güzel isimlerindendir.

SÖZLÜK

A

abdest: Müslümanların, belli ibadetleri yapabilmek için bir düzen içerisinde bazı organları yıkayıp bazılarını mesh etme yoluyla yaptıkları arınma.

adalet: Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme.

ahiret: Dinî inanışa göre insanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Allah'a (cc) hesap vereceği yer, öbür dünya, öteki dünya.

ahlak: Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları.

alamet: Belirti, işaret, iz.

âlim: Çok bilen (kimse), bilgin.

anmak: Birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak.

argo: Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim.

arınma: Arınmak işi, temizlenme.

asgari: En az, en aşağı, en düşük, en alt, minimum.

aşikâr: Belli olan

ayet: Kur'an-ı Kerim'in surelerini oluşturan kıssılardan her biri.

azık: Gereken yiyecek ve içecek şeyler.

aziz: Sevgide üstün tutulan, muazzez.

B

bencil: Yalnız kendini düşünen, kendi çıkarlarını herkesinkinden üstün tutan, egoist.

bilinç: İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur.

bireysel: Bireyle ilgili olan, bireye özgü olan, ferdî.

böbürlenmek: Övünerek kabarmak, üstünlük taslamak, kurulmak.

buyruk: Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz, buyuru, emir, ferman.

C-Ç

Cebrail: Allah (cc) tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevli melektir.

cemaat: Aynı düşünce etrafında bir araya gelen topluluk, bir imama uyup namaz kılan kişiler.

cennet: Dinî inanışlara göre imanlı, dünyada iyi işler yapmış kimselerin öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer.

cömertlik: Cömert olma durumu, eli açıklık.

çekıştirmek: Bir kimsenin kötü taraflarını uzun uzadıya sayıp dökmek.

çıkâr: Dolaylı bir biçimde elde edilen kazanç, menfaat, yarar.

D

darda kalmak: Paraca sıkıntı içine girmek. Zor duruma düşmek.

dil uzatmak: Bir kimse veya bir şey için kötü söylemek.

din: Âdet, yol, gidişat. İnanılıp çok bağlanılan düşünce veya inanç. Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum.

duyu: İnsanların ve hayvanların, dış dünyanın uyarılarını görme, işitme, koklama, dokunma ve tatma organlarıyla algılama yeteneği.

E

ebedî: Sonsuz, ölümsüz.

edip: Edebiyatla uğraşan, edebî eser veren kimse, yazar.

emanet: Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişice korunması gereken eşya, vb.

emek: Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, mesai, zahmet.

emniyet: Güven, inanma, itimat.

empati: Kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine koyabilme.

esenlik: Sağlık, afiyet, sıhhat, selamet, hastalık karşıtı.

evren: Gök varlıklarının bütünü, kâinat, cihan, âlem.

F

farz: Müslümanlıkta, özür olmadıkça yapılması zorunlu, yapılmaması günah sayılan ibadet.

fazilet: Erdem.

fedakâr: Özverili.

felah: Kurtuluş, selamet.

fıtır: Gücü yeten Müslümanların sağlıklı olmalarının bir şükürü olarak ramazan ayının sonuna kadar fakirlere ödemekle yükümlü oldukları sadaka.

fiil: İş, davranış.

fitre: Ramazan ayı içinde verilen, miktarı belirli sadaka, fıtır sadakası.

G-Ğ

gaye: Elde edilmesi gereken, ulaşılmak istenen şey, amaç, maksat.

gayret: Çalışma, çaba, çalışma isteği.

gazap: Öfke, kızgınlık, hiddet.

gelenek: Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar.

genel ağ: Bilgisayar ağlarının birbirine bağlanması sonucu ortaya çıkan, herhangi bir sınırlaması ve yöneticisi olmayan uluslararası bilgi iletişim ağı, internet.

gıybet: Bir kimsenin duyacağı zaman üzüleceği bir sözü arkasından söyleme, çekiştirme.

görenek: Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, âdet.

görgü: Bir toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik davranışları, terbiye.

günah: Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış.

H

hac: İslam'ın beş şartından biri olan, Müslümanlarca zilhicce ayında Mekke'de yapılan Kâbe'yi ziyaret ve tavaf ibadeti.

hadis: Hz. Muhammed'in söz ve davranışları.

haram: Din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan, helal karşıtı.

hat: Güzel yazı.

Hattat: Hat sanatını kendisine meslek olarak edinen kimse.

hatır: Düşünme, akılda tutma.

hayâ: Utanma duygusu, utanç, utanma, sıkılma.

hayal: Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey.

hayırsever: Yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara iyilik ve yardım etmesini seven, iyiliksever, yardımsever. Halkın yararı için okul, çeşme, hastane vb. yaptıran.

haz: Hoşa giden duygulanma, hoşlanma, zevk.

hidayet: Doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu.

hikmet: Öğüt verici söz, gizli sebep.

hile: Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu.

hitap: Sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme.

Hristiyan: Hz. İsa'nın dininden olan kimse.

hoşnut: Bir davranış, bir durum veya bir kimseden memnun olan, yakınması olmayan.

huy: İnsanın yaratılış ve ruh özelliklerinin bütünü, mizaç, tabiat. Alışkanlık.

hüküm: Yargı, karar.

hürmet etmek: Saygı göstermek, saymak.

I-İ

ırk: Kalıtsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu.

islah: Düzeltme, iyileştirme.

iharet: Hıyanet, hainlik.

ihlas: İbadetlerdeki içtenlik. Temiz sevgi ve yürekten bağlılık.

ihsan: İyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama, bağışta bulunma, ikram etme.

ikiyüzlülük: İnandığı, düşündüğü gibi davranmama, özü sözü bir olmama.

ilah: Tanrı.

iletişim: Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme.

ilim: Evrenin ve olayların bir bölümünü deneye ve gerçeklere dayanarak inceleyen ve bunlara ait yasaları çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, bilim.

imsak: Oruca başlama zamanı.

inanç: Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma, birine duyulan güven, inanma duygusu.

İncil: Hz. İsa'ya indirilen kutsal kitap.

infak: Allah (cc) rızası için yapılan her türlü maddi yardım. Bir kimsenin geçinmesine yardım etme.

irade: Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü.

israf: Gereksiz yere para, zaman, emek vb.ni harcama, savurganlık.

isyan: Başkaldırı.

işlev: Bir nesne veya bir kimsenin gördüğü iş, iş görme yetisi, görev.
itaat: Söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma.

J-K

Kâbe: Mekke’de bulunan, Müslümanlarca kible olarak kabul edilen ve hac ibadeti yapılırken tavaf edilen kutsal yer.

kader: Allah’ın (cc) sonsuz ilmi ve kudretiyle başlangıçtan sona kadar evrende olacak olan her şeyi programlaması, varlıkları istediği şekil ve biçimde yaratması ve insanların özgür iradelerine göre yapacakları her şeyi Allah’ın (cc) önceden bilmesi, takdir etmesi, bir plana göre düzenlemesi.

kâinat: Allah’ın (cc) yaratmış olduğu bütün varlıklar, evren, dünya.

kamu: Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü.

kanun: Yasa. Geçerli olan kural.

karakter: Ayırt edici nitelik. Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik.

karalamak: Leke sürmek, kötülük yüklemek, iftira etmek.

kavram: Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı,

kaygı: Üzüntü, endişe duyulan düşünce.

kayıtsız kalmak: Önem vermemek, umursamamak.

kefare: Bir günahı Allah’a (cc) bağışlatmak umuduyla verilen sadaka veya tutulan oruç.

kelam: Söz. Söyleyiş biçimi, söyleme.

kenetlenmek: Birbiriyle dayanışma içine girmek.

kıyamet: Tek tanrılı dinlerin inanışına göre dünyanın sonu ve bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü.

kibir: Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyülenme, benlik, gurur.

kin: Birine karşı duyulan öç alma isteği.

kişilik: Bir kimseye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü, şahsiyet.

kudret: Her şeye gücünün yetmesi, dilediğini dilediği zamanda var veya yok etmesi anlamında Allah’ın (cc) sıfatlarından biri.

kuruluş: Topluma hizmet, üretim, tüketim vb. amaç ve görevlerle kurulan her şey, tesis.

kurum: Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese.

kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü.

L

lakap: Bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad.

libas: Giysi, elbise.

lütuf: Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik ve yardım.

M

mağfiret: Bağışlama, af.

mahremiyet: Gizlilik.

mahrum: Yoksun.

mahsus: Özgü, özel, biri veya bir şey için ayrılmış.

maksat: İstenilen şey, amaç, gaye.

mali: Mal ile ilgili, parasal.

malik: Sahip.

manevi: Görülmeyen, duyularla sezilebilen, ruhani, maddi karşıtı.

masum: Suçsuz, günahsız, temiz.

menfaat: Çıkar.

merhamet: Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma.

misikin: Yoksul, fakir kimse.

mizan: Ölçü aleti, tartı, terazi, doğru ve yanlışın, hak ve batılın, zulüm ve adaletin, iyilik ve kötülüğün farkını bildiren hüküm.

muaşeret: Birbiriyle toplumsal ilişkiler içinde bulunma.

muhtaç: Bir şeye gereksinim duyan, yoksul, fakir.

mutlak: Salt, kesinlikle.

mükâfat: Ödül, değerlendirici, sevindirici davranış.

mülk: Dükkân, ev, arsa vb. taşınmaz mal, vakıf olmayıp doğrudan doğruya birinin malı olan yer veya yapı.

münezzeh: İnsanlara özgü her türlü sıfat ve noksanlıktan uzak olan, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan Allah (cc).

müşavere: Danışma, danış.

mütevazı: Alçak gönüllük, gösterişsiz.

N

nafile: Farz ve vacip dışında sevap kazanmak amacıyla yapılan ve Hz. Muhammed'in de yapmış olduğu ibadetler ve davranışlar.

nebi: Kendisine kitap indirilmemiş peygamber.

nefs (nefis): Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği. Kötü huy ve çirkin davranışların kaynağı.

negatif enerji: Yaşam alanınızda ve diğer insanlarla olan ilişkilerinizde huzursuz hissetmenize neden olan şey.

nimet: Yaşamak için gerekli her şey, iyilik, lütuf, yararlanılan imkan.

niyaz: Yalvarma, yakarma.

O-Ö

olgunluk: İnsanların bilgi ve görgü bakımından gereği kadar gelişmiş olma durumu, yetkinlik.

oruç: Tanrı'ya ibadet amacıyla yeme, içme vb. şeylerden belli bir süre kendini alıkoyma.

örf: Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uydurduğu gelenek.

övgü: Birini, bir şeyi övmek için söylenen söz veya yazılan yazı.

öz: Bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı, iç, nefis.

P-R

Rab: Allah (cc).

Rahîm: Koruyan, acıyan, merhamet eden.

Rahman: Herkese, her canlıya merhamet eden.

rahmet: Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, merhamet etme.

razı: Hoşnut ve memnun olan.

rencide etmek: incitmek, kalbini kırmak.

rıfk: Huyda ve hareketlerde yumuşaklık, nezaketle davranma, yavaşlık, mülayimlik.

rıza: Rız olma, isteme, istek.

rızk: Allah'ın (cc) bütün yarattıklarına verdiği nimet.

riayet: Uyuma, boyun eğme.

ruh: Dinlerin insanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul ettiği öz. En önemli nokta, öz.

rükû: Namazda elleri dizlere dayayıp öne doğru eğilme.

S

sabır: Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi.

sadaka: Karşılık beklemeden ihtiyaç sahiplerine, fakirlere verilen para, mal vb.

sadık: Doğru, gerçek, sadakatli.

sahabe: Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar, ashap.

sakinmak: Olabileceği düşünülen kötülöklere karşı önlemler almak.

savmak: Yanından uzaklaştırmak, gitmesi gerektiğini hissettirmek, göndermek.

secde: Genellikle namaz kılarken alnı, el ayaklarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.

sevap: Hayırlı bir davranış karşısında Allah (cc) tarafından verileceğine inanılan ödöl.

saygı: Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu.

sezmek: Açık bir kanıt olmaksızın, olmuş veya olacak bir şeyi anlamak, kestirmek, hissetmek.

sıfat: Bir kimsenin görev, ödev, toplumsal veya hukuki bakımdan yeri ve özelliği.

sorumluluk: Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.

Ş

şahsiyet: Kişilik, belirgin özellik.

şan: Ün, nam, şöret, şeref.

şefkat: Sevecenlik, koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.

şer: Kötü, fena, dünyada hukuki yaptırımları ve kınamayı, ahirette de cehennem azabını ve Allah'ın (cc) gazabını gerektiren kötü sözler, inançlar, davranışlar.

şerik: Ortak.

şükür: Allah'a (cc) duyulan minneti dile getirme. Mutlu bir olay veya durumdan, yapılan bir iyilikten duyulan hoşnutluğu bildirme.

T

tabiat: Huy, karakter.

takdir: Beğenme, beğenip belirtme, değer verme. Bir şeyin değerini, önemini, gerekliliğini anlama.

takva: Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurduklarını yerine getirme.

tasdik etmek: Onaylamak, doğrulamak.

taziye: Ölen kimsenin yakınlarına başsağlığı dileme.

tebliğ: Bildirme, haber verme.

tecelli: Belirme, görünme, ortaya çıkma, zuhur etme, meydana çıkma.

terbiye: İstenilen şekilde yetişmesini sağlamak için bir kimseye gerekli bilgi ve nitelikleri kazandırma, eğitme. Bu iş sonunda elde edilen ve kişinin davranışlarında, diğer insanlarla olan ilişkilerinde görülen ölçülü ve ince davranış biçimi, görgü.

tereddüt: Kararsızlık.

tespih: Allah'ı (cc) yüceliğine layık olmayan kusur ve eksikliklerden, yanlış nitelendirmelerden gerek inanç gerekse söz ve kalp ile tenzih etme, uzak tutma, arındırma.

teslimiyet: Teslim olmak, boyun eğmek, kendini vermek.

teşvik: İsteklendirme, özendirme.

tevekkül: Herhangi bir işte elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a (cc) bırakma.

tevhit: Allah'ın (cc) birliğine inanma, bir sayma, bir olarak bakma.

Tevrat: Hz. Musa'ya indirilen ve Tanrı buyruklarını kapsayan, Musevilerin din kitabı.

tezahür: Belirme, görünme, gözükmeye, ortaya çıkma, oluşma.

tövbe: İşlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme.

tutarlı: Aralarında çelişki bulunmayan, her bakımdan uyumlu.

U-Ü

ümme: Hz. Muhammed'e (sav) inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak çevresinde toplanan Müslümanların tümü.

üslup: Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz.

V

varlık: Var olma durumu. Var olan her şey. Para, mal, mülk, zenginlik, variyet.

vaat: Bir işi yerine getirmek için verilen söz.

vasıta: Aracı, aracılık.

veresiye defteri: Verilen malın parasını daha sonra almak şartıyla bir deftere yazılması.

vesile: Sebep, bahane, fırsat, elverişli durum.

vurdumduymaz: Anladığı hâlde anlamamış gibi davranan, umursamaz, aldırılmaz, aldırışsız, duygusuz.

Y

Yahudi: Hz. Musa'nın dinine bağlı olan kimse.

yasa: Devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünü, kanun.

yetenek: Bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği, kabiliyet, kudret.

yetim: Babası ölmüş olan (çocuk), babasız.

yüce: Büyük, ulu.

yükümlü: Bir şeyi yapma zorunluluğu olan.

Z

zafiyet: Zayıflık, arıklık.

zalim: Acımasız ve haksız davranan, zulmeden.

zariflik: Zarif olma durumu, incelik, zarafet.

Zebur: Allah (cc) tarafından Hz. Davut'a gönderilen kutsal kitap.

zekât: Zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın belli bir miktarının dağıtılmasını öngören, İslam'ın beş şartından biri.

zulüm: Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, eziyet.

Cevap Anahtarı

KAYNAKÇA

- Akalın, Şükrü Halûk vd. *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Basım, 2011.
- Akalın, Şükrü Halûk vd. *Yazım Kılavuzu*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 27. Basım, 2021.
- Akay, Hasan. *Cenab Şahabeddin*. İstanbul: Timaş Yayınları, 1998.
- Ay, Mehmet Emin. *Şefkat Peygamberi Hazreti Muhammed*. İstanbul: Beyza Kitap, 4. Basım, 2011.
- Ayverdi, Sâmiha. *Âbide Şahsiyetler*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 1995.
- Birişik, Abdülhamit. “İbadet Hayatı”. *İslam’a Giriş: Temel Esaslar*. ed. Süleyman Uludağ. 215-317. İstanbul: DİB Yayınları, 2008.
- Celâleddîn-i Rûmî, Mevlânâ. *Mesnevî Şerhi*. çev. Tâhirü’l-Mevlevî. İstanbul: Şamil Yayınevi, 2022.
- Çağlayan, Ahmet. *Ahlak Pusulası: Ahlak ve Değerler Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2013.
- Erdoğan, Mehmet. “İbadet”. *İslam’a Giriş: Evrensel Mesajlar*. ed. Mehmet Paçacı. 90-105. Ankara: DİB Yayınları, 2008.
- Fikret, Tevfik. *rübâb-ı şikeste ve diğer eserleri*. sad. Fahri Uzun, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1985.
- Güzel, Abdurrahman. *Şehzâde Alaâddin Gaybî Kayguzun Abdâl Külliyyatı*. Ankara: TDK Yayınları, 2021.
- Hengirmen, Mehmet. *Atasözlere Sözlüğü*. 1 Cilt. Ankara: Engin Yayınevi, 2. Basım, 2011.
- Karagöz, İsmail. *Ayet ve Hadisler Işığında Allah’ın İsim ve Sıfatları: esma-i hüsnâ*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Basım, 2020.
- Karaman, Hayreddin vd. *İlmihal I İman ve İbadetler*. 1 Cilt. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008.
- Karaman, Hayrettin vd. *Kur’an-ı Kerim Açıklamalı Meâli*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000.
- Karaman, Hayreddin vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meâli*. Ankara: DİB Yayınları, 3. Basım, 2014.
- Kesîr, İbni vd., *Esmâü’l-Hüsnâ*. İstanbul: Karınca Yayınları, 2004.
- Koca, Ferhat. “İbadet”. *İslam’a Giriş: Ana Konulara Yeni Yaklaşımlar*. ed. Bünyamin Erul. 255-268. İstanbul: DİB Yayınları, 2008.
- Kur’an-ı Kerim Meâli*. Çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 17. Basım, 2014.
- Millî Eğitim Bakanlığı, *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) Dersi Öğretim Programı*, 2018.
- Mücahit, Mustafa. “Ahlaki Bir Değer Olarak Nezaket ve Ailede Nezaket Eğitimi”. *Social Sciences Studies Journal* 5/30 (2019), 791-803.
- Numanoğlu, Cengiz. *Şuûr*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2021.
- Öcal, Mustafa. *İlköğretim Okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Düşünce Kitabevi, 5. Basım, 2007.

Özařar, Mehmet Emin vd. *Hadislerle İslâm*. 1-7 Ciltler. İzmir: DİB Yayınları, 4. Basım, 2020.

Sürmeli, Mehmet vd. *Dinî Terimler Sözlüğü*. Ankara: MEB Yayınları, 2009.

Tansel, Fevziye Abdullah. *Çocuklar İçin Dinî Şiirler*. Ankara: DİB Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1961.

Tekin, Arslan. *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Ertuğrul Gazi*. İstanbul: Kariyer Yayınları, 2017.

Tirmizi, Hakim, *Nevâdiru'l Usul*. 3 Cilt. Beyrut: Darul Kütübil İlmiyye Yayınları, 1. Basım, 1992.

Uysal, Mürşide. *Hikâyelerle Değerler Eğitimi Eğitici ve İbretli Hikayeler*. İstanbul: Uysal Yayınevi, 1. Basım, 2017.

ANSİKLOPEDİK KAYNAKÇA

Algül, Hüseyin. "Emîn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/111. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Ateş, Süleyman. "İhlas". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/535-537. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Cilacı, Osman. "Dua". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/529-530. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Çağrıci, Mustafa. "Cimrilik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/4-5. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Çağrıci, Mustafa. "Edep". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/412-414. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Çağrıci, Mustafa. "Emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/138-141. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Çağrıci, Mustafa. "İhsan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/544-546. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Çağrıci, Mustafa. "Sâlih". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/31-32. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Güç, Ahmet. "Kurban". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/433-435. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Kahraman, Abdullah. "Ta'dîl-i Erkân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/366. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Kallek, Cengiz. "İsraf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/178-180. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Kaya, Remzi. "Ehlikıtap". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/516-519. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Öngören, Reşat. "Zikir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/409-412. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Sinanoğlu, Mustafa. "İbadet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 19/235-240. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Şeker, Mehmet. “Huşu”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/423. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Topaloğlu, Bekir. “Ahad”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/483. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Topaloğlu, Bekir. “Basit”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5/102. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Topaloğlu, Bekir. “Esmâ-i Hüsnâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/404-419. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Topaloğlu, Bekir. “Mü’min”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/556. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Topaloğlu, Bekir. “Rakîb”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 34/431. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Topaloğlu, Bekir. “Samed”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/68-69. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Tunç Yaşar, Fatma. “Âdâb-ı Muâşeret”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ek-1/36-34. Ankara: TDV yayınları, 2020.

Uludağ, Süleyman. “Amel”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 3/13-16. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Uludağ, Süleyman. “Edep”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/414-415. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Yaşaroğlu, M. Kâmil. “Namaz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/350-357. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

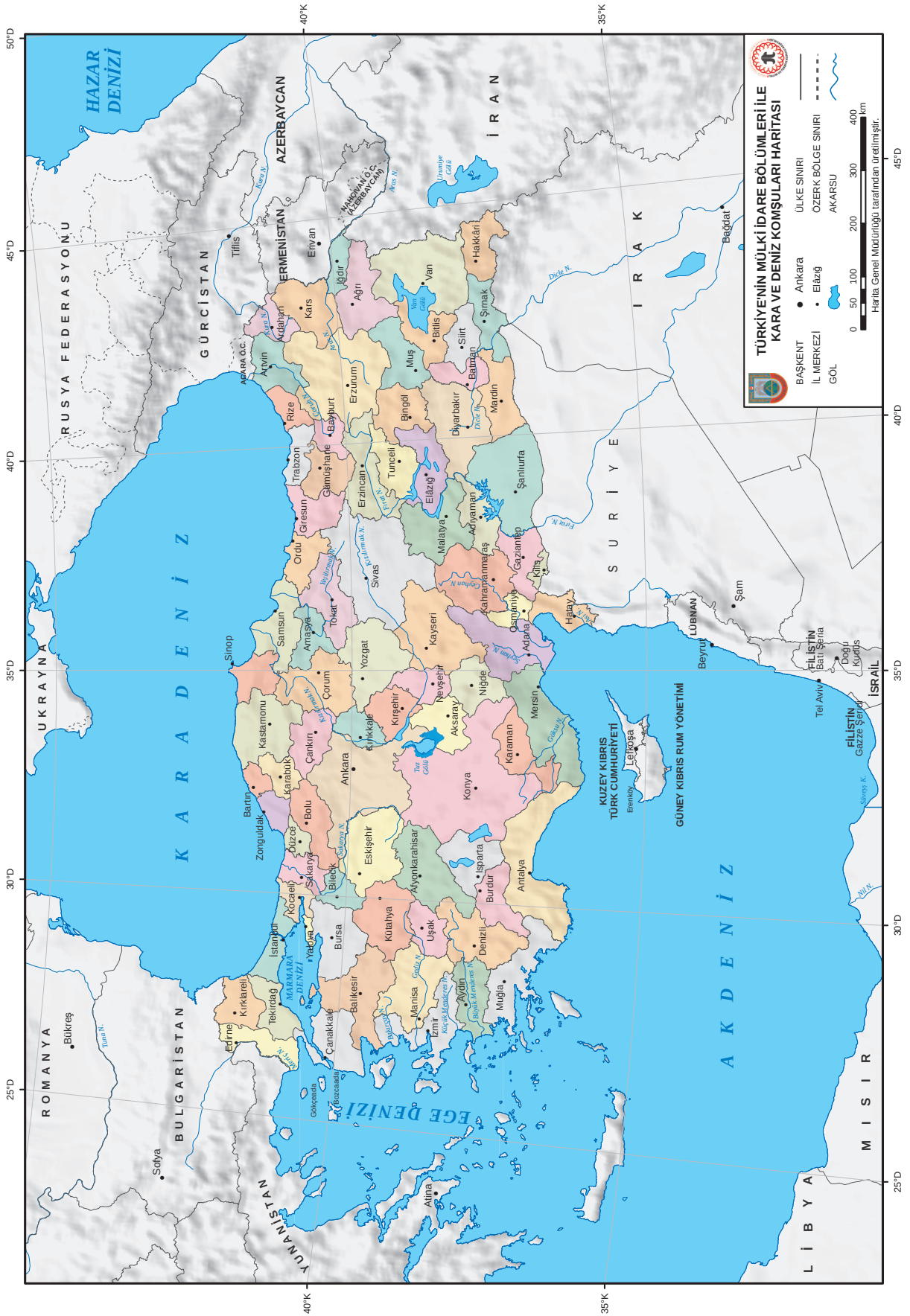
Yavuz, Yunus Vehbi. “Fitre”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/160-161. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

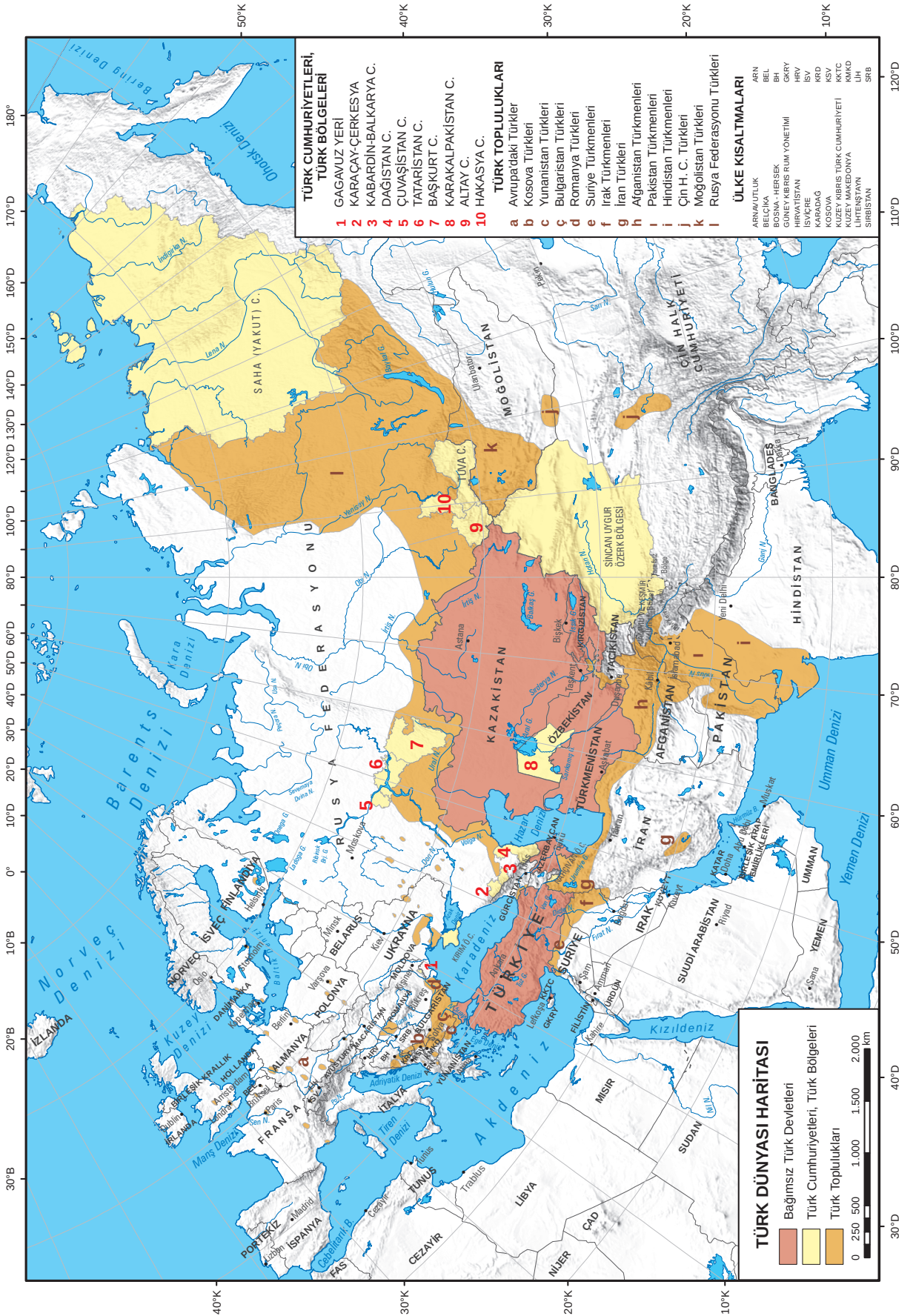
Kaynakça atıf sistemi, APA 7.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

Görsel ve Genel Ağ
Kaynakçası

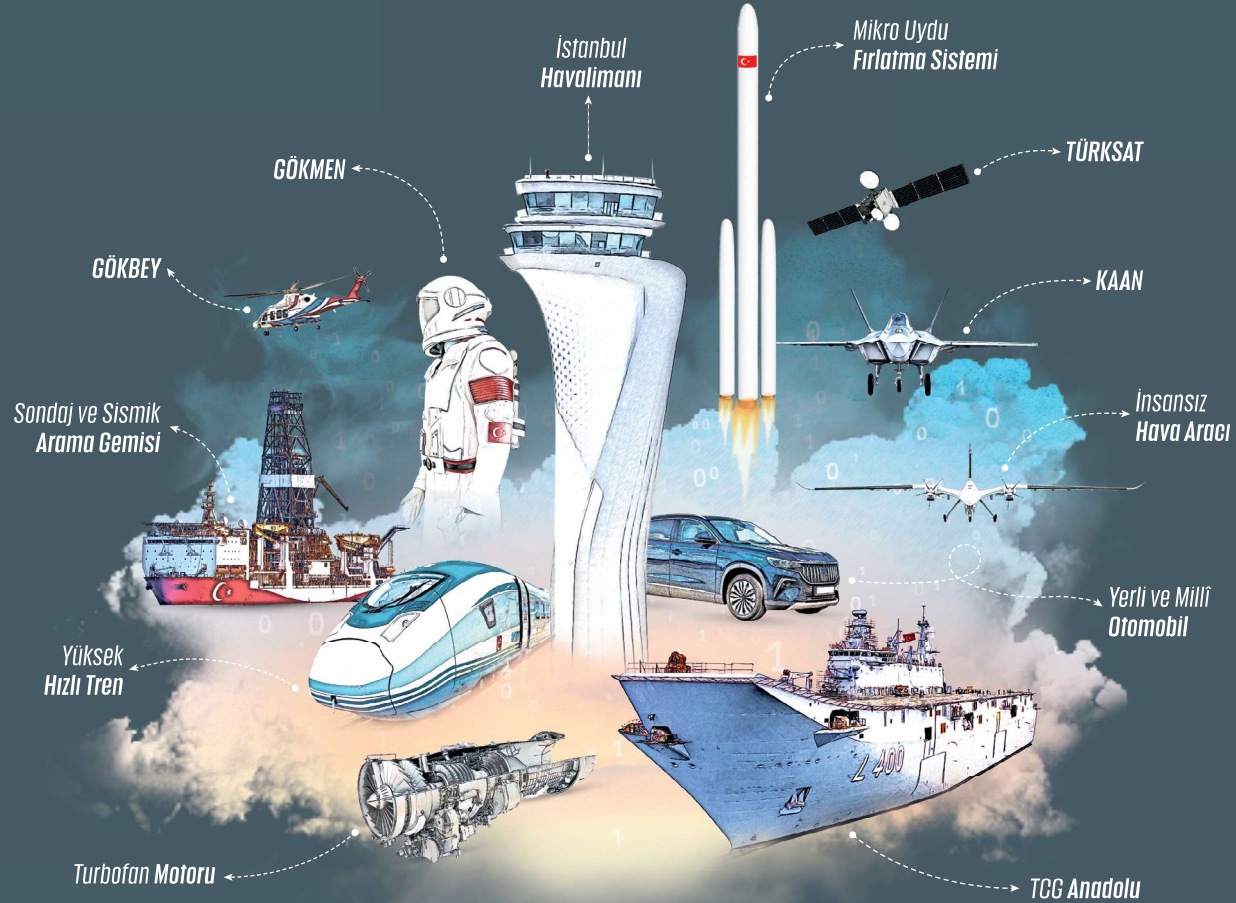
Bu kitaba sığmayan
daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla
ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin
İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

DERS KİTABI

TEMEL DİNÎ BİLGİLER

İslam 1

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

TEMEL DİNÎ BİLGİLER

İslam 1

Ders Kitabı

